

3 1761 03597 4914

Fled Bricrend

Bricriu, no, Is fearr an
t-imreas 'na an t-uaigneas

PS
1357
F53
1300z

From the Library
of
PÁDRAIG Ó BROIN

RICRIU

B

397

58

900z

DEADAR NA LAOFAIRE

Irish Primers, Phrase Books, Irish Composition, etc.

IRISH PRIMER—First Part, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book II, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book III, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book IV, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

Also a complete spelling book, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Irish Primer, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

IRISH PRIMER—First Part, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book II, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book III, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

IRISH PRIMER—First Part, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book II, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book III, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

IRISH PRIMER—First Part, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book II, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

IRISH PRIMER—First Part, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book II, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

IRISH PRIMER—First Part, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book II, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book III, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

IRISH PRIMER—First Part, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book II, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book III, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

IRISH PRIMER—First Part, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book II, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 Book III, 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

Irish Phonetics.

THE IRISH PHONETIC ALPHABET—12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 by Richard O'Leary, Esq., 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

PHONETIC ALPHABET—12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 by Richard O'Leary, Esq., 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

PHONETIC ALPHABET—12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 by Richard O'Leary, Esq., 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

PHONETIC ALPHABET—12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 by Richard O'Leary, Esq., 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

Irish Texts for National and Intermediate Schools.

IRISH TEXTS—12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 by Richard O'Leary, Esq., 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

IRISH TEXTS—12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 by Richard O'Leary, Esq., 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

IRISH TEXTS—12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 by Richard O'Leary, Esq., 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

IRISH TEXTS—12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.
 by Richard O'Leary, Esq., 12 pp., 1s. 6d. by post, 1s. 9d.

ORICRU

Brickend

BRICKEND

no

" 1r fearr an t-impeir 'nā an t-uaisneir "

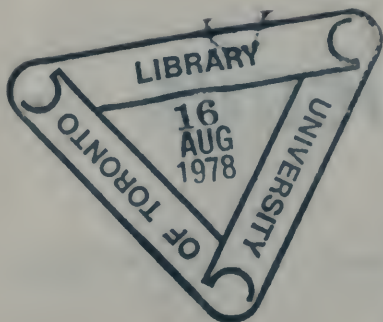
an t-athair peadar ua laoghaire
canōnac, s.p.

na rghíob ó'n reana-rghéat
" FLED BRICKEND "

(conall ceárhac na cúir i n-easgar)

brúin agus ó nóláin, teor.

i mbaile áca eliac :: i mbéal fearste
i scórcais :: i bportláirge

98
1327
F58
19102

F05apcar 5ac ceapc an cornam

CONTENTS

	PAGE
INTRODUCTION	vii
BRICRIU	
I. cuireadh bricreann	1
II. tuis nua bricreann	6
III. cuilleadh toirmisg	13
IV. briathar-cath ban ulaadh	19
V. an liath macla	30
VI. fear na cleite	37
VII. anturas go cruadham do	42
VIII. na caite draoiúeacta	50
IX. na geinte glinne	61
X. uath mac imeagla	67
XI. cúroí mac dáire	72
XII. an fear mór	80
XIII. eagla roimis an mbás	86
XIV. an curadh mír do chúclann	93
NOTES	99
VOCABULARY	105
INDEX OF PERSONAL NAMES	113
INDEX OF PLACE NAMES	115

INTRODUCTION

BRICRIU is a modernization of the Middle Irish tale *Fled Bricrend*, which was first published in 1880 by Windisch in the first volume of *Irische Texte*, and later edited, with a translation and notes by Henderson, for the Irish Texts Society.

The story in the old text consists of five principal sections, viz. :—Bricriu's Feast, the Hero's Portion of Emania, the Word-fight of the Ulsterwomen, the Going of the Ultonians to Cruachain Aoi, and the Purchase of the Championship in Emania, the latter being incomplete. These five sections, which were originally separate narratives, were compiled by an early redactor into a single tale. The story has for us a special interest in that it contains what Windisch calls "really true pictures of a pre-Christian culture" in Ireland. There are several *motifs* in the Irish tale which have their counterpart in the literatures of other nations.

Bláthnait's description of the heroes as seen from her *grianán* reminds one strongly of the *Teichoscopia* in Homer's Iliad (Bk. III.), where Priam describes to Helen the appearance of the three heroes, Agamemnon, Ulysses and Ajax; the wheel-feat and the needle-feat find parallels in the stone-feat and the arrow-feat of the Odyssey (Bks. VIII., 186, XXI., 419); while the word-fight of the women with its closely connected struggle for the precedence which depends on first entering the banqueting-hall, has its parallel in the Nibelungenlied, where the two queens Brunhild and Chriemhild begin by singing the praises of their husbands, and end by wrangling as to which of themselves shall first enter the church door.

Since the present modernized version is intended for students with a good working knowledge of the language the notes are brief and the vocabulary contains only the more difficult words.

BRICRIU

CAIBTIOIOL A h-AON

CUIREATH BRICREANN

Deirtear ná rápóc' an raogal an reanfocal. Is reanfocal é gur tuis de'n leamán a rgoileann i féin. Measaim gur fíor ná rápóc' an raogal an reanfocal, mura rápócaí reanfocal eile é. Measaim gur b'fíor ná reanfocal atá ag rápuḡad a céile siam i n-Éirinn : 5
"Ní rápóc' an raogal an reanfocal"; agus, "Is fearr an t-impear 'ná an t-uaignear." Ó ainm Bricreann anuas is 'mó imear a bí i n-Éirinn agus gur deacair uaignear o'fagáil ná beath níos fearr 'ná é. 10

Ní foláir nó bí dro-dúil 'ran imear ag Bricriu. Duine o'uairibh uiaí do b'eat é, i n-ainm Concubair mic Neara. Cuip ré ruar nís-teac áluinn: Nuair a bí an tuis breáḡ deanta aige do éruinnis ré an uile faḡar bíḡ agus uige o'd feabair irteac ann. Nuair a bí an 15 uiaí éruinnisḡe aige o'imḡis ré air ó-tuair go h-Eamhain íllaḡa, agus tuis ré cuireadh do Concubair agus do laocra móra uiaí, teac agus fleadh do caiteam 'ra tuis nua.

"Ragad-ra leat," arsa Concubair, "má téigis 20 laocraí uiaí leat."

"Ní ragam-na leir," arsa fearisur mac Róis, "mar ná o'téigim leir do deanfaí ré toirmearḡ agus aḡm eadairinn, i o'treḡ gur mó beath marb 'ná beo aḡm ful a mbeath leat na fleide caite aḡm." 25

"Mura dtigtró ríð liom," arsa Dricriu, "agus an
 fleadh atá ollamh agam uaidib féin agus do'n rígh do
 caiteamh im' tigh bpeadhs nua, déanfaid mé toirmeaigh
 eadaraib a bheo níor meara go mór 'nár an toirmeaigh
 30 ir eagal lib."

"Cad é an toirmeaigh a déanfaid?" arsa Concubair.

"Déanfaid," arsa Dricriu, "toirmeaigh a cuipfró
 ríghce agus taoirigh agus cupaid agus ceitearnais Ulaó
 i gcócall a céile, go dtí go marbódair ríad a céile
 35 riar go deire."

"Ní raigimís leat air rin," arsa Concubair.

"Déanfaid toirmeaigh," arsa Dricriu, "roir gac
 atair agus gac mac uá bfuil agaid, i dtreo go mar-
 bódair ríad a céile ar furo na Cúige. Má teipeann
 40 ran oim, déanfaid toirmeaigh roir mháid Ulaó, ós
 agus cionnna, i dtreo go mbeid ríad ag gabáil ar a
 céile go dtí go mbarfáir ríad a céile agus go lofáir
 a gciocha ar a n-uéadair."

"Ir fearr uil leir," arsa feargur mac Róig, "nó
 15 déanfaid ré an donur oiminn."

"Deinid cómaisle eadaraib," arsa Seandá mac
 Oiliolla, "féadaint conur ir fearr a cimeadair é ó
 toirmeaigh a déanamh eadaraib i gcaiteamh na fíoré."

"Tiofaid tpoó-obair ar," arsa Concubair, "mura
 50 gcurtar coris éigin leir."

Cuaid maite Ulaó i gcómaisle. Siví an cómaisle a
 tug Seandá mac Oiliolla dóib.

"Sead," ar seiréan, "a maite Ulaó, ó'r éigean dúinn
 uil leir, ní foláir dúinn géill agus urrudairí a daint
 55 ne san é feadé irtead i n-aon cor 'n-a tigh an fadó a
 beinid ag caiteamh na fíoré. Cairbeánad ré an biaó
 dúinn agus an deod, agus annsan iméigead ré féin
 amad, agus fanad ré amuic go dtí go mbeid an fleadh

caithe. Imtígead tuine anoir a cuipéir i n-íuil nó
 gur b'i rin cómairle ar a bfuil focair againn." 60

"Do n-innread an rgeal ran do Bricriu. "Táim lán-
 trárta," arfa Bricriu, "ac go dtiocfaid ríad liom."

"Do gluair an cúrdaecta ó Eamain. Do b'Aluinn an
 cúrdaecta iad, agus do b'uaral. Sac tponz umá ríis,
 sac réim umá ruiis, sac buidean umá ttaoiréac. 65
 Concuadar pí Ulaó ór a geionn.

"Do fleannuis Bricriu anonn 'r anall eatartha
 go dtí go dtáinig ré i mbuidin Laoгаire Buaóais.

"A Laoгаire Buaóais," arfa Bricriu, "tá cupaó-míir
 le fagáil agam' tige-re an uair seo, agus ir píú móráin 70
 é. Tabarfar do'n laoc ir fearr ar Ulaóib é. Ir cneio-
 eamaint go deó é do'n laoc a geobaró é. Ní feicim-re
 don fearr ar uairlib Ulaó ir fearr teirioil cuige 'nā
 cupa. Níl fearr ar óгаib Ulaó ir tpeire ná ir tpeine
 'nā tú. Cad cuige ná fagfa cupaó-míir mo tige-re? 75
 Má bíonn cupaó-míir mo tige-re agat beir cupaó-míir
 Camna agat go deó."

"Beir cupaó-míir do tige-re agam," arfa Laoгаire,
 "má'r áil liom dul 'n-a diaó."

"Ó 'r tú laoc ir fearr o'a bfuil ar Ulaóib," arfa 80
 Bricriu, "ir tuit ir cóir é tabairt, agus ir tuit ba
 maic liom-ra é tabairt. Mar ir eóil tuit, ní foláir
 doim-ra fanamaint ar an dtis ar ball, ac an diaó
 cairbeaint do'n cúrdaectain. Nuair a beir an diaó
 le poinnt, téigead do feirbireac-ra ruar, agus ir nó a 85
 tabarfar an cupaó-míir."

"Beir fuil agus cuip againn," arfa Laoгаire
 Buaóac, "nó déanfar ran."

"O'imtis Bricriu agus é go rárta i n'aigne, agus nlor
 rtaó ré go raib ré i mbuidin Conaill Ceápnais: 90

"A Conaill Ceápnais," arfa Bricriu, "tá focal

beas cainte agam le labhairt leat. I r maid i r eol
 o'Ultaib, ós agur doiríod, gur tugad Conall Cednád
 ort toirís náir puşad buad puam ort, cé gur minic
 95 i gcaat agur i gcomhrac doinşir tú. Nuair a bío Ultaig
 ag dul i gcaat i r tura bíonn i dtorac an cáta. Nuair
 a bío riad ag teacat ó'n gcaat i r tura a bíonn ar deire,
 ag coraint an tirlóis ar an ndiáir. Tá cupad-míir mo
 tíge-re le tabhairt, ag an bfleró reo. An laoc a geo-
 100 bair cupad-míir mo tíge-re anoir beró cupad-míir Eamna
 go deó aige. I r duit-re ba máit liom cupad-míir mo tíge
 nua do tabhairt, óir i r duit i r duad. I r eol duit go
 bfuil géill agur geara opin-ra şan dul irteac, ac an
 biaó tairbeaint daoib. Ar ball, nuair a beró an flead
 105 ag cornuşad, tabairfear an cupad-míir do'n laoc i r fearr.
 Téigead do feirbireac-ra ruar, agur i r do a tabairfear
 an cupad-míir. Má iarrann don laoc eile an cupad-míir,
 ná géill-re do."

"Ní baosgal," arfa Conall, "má éiligm-re cupad-míir
 110 do tíge, go n-éileócaró don laoc eile é. Má éiligeann,
 beró tpoac-obair ann."

Bí Driicriu páirta. Dailis ré leir go neamtuairimeac
 go dtí go raib ré i mbuidin Cúculainn.

"A Cúculainn," ar feireann, "a piş-laoc na h-Éireann
 115 go léir, i r maid atá 'fíor ag na fíir i r tpeime i n-Éirinn
 ná fuil don bpeit ag doinne acu ar dul i gcomórtar
 leat-ra. I r maid atá 'fíor ag Ultaib, an şníom a
 teireann ortá-ran i n-doinfeacat go ndeimeann tura
 io' donar é. I r maid atá 'fíor acu náé féiríir éagóir
 120 a déanam ar an bfeair i r laige, mar go gcurfá-ra an
 ceart i bferóm o'annóeóim nirt Ultae uile oá gcurfai
 euge tú."

"Can do go bfuilir ag tagairt na cainte rin go
 léir, a Driicriu?" arfa Cúculainn.

"Iy eól duit, a pí," arsa Æriceiu, "ná beró ar mo 125
cumar-ra beic irctis ar ball nuair a beró an fleadó ro
o'da caiteamh, agus iud áirigste adéarfainn an uair rin
leat-ra, ní foláir dom é ród anoir nó é fásáilc san
rád."

"Abair anoir é, a Æriceiu," arsa Cúculainn: 130

"Tá mo tís nua déanta agam," arsa Æriceiu.

"Tá fleadó ollamh agam do laocéaró agus do píogearó
ullaó. Tá Concubair féin ag teacé cun mo tísge, cun na
fleuróe rin do caiteamh im' tísge-re, i bpoáir na n-uairal
ir fearr a bí i gcúig' ullaó riamh. Tá cupadó-míir ollamh 135
agam le tabairt do'n laoc ir fearr a beró ra cuir-
eacéam rin. Do péir mo breiteamhantair ir turra an
laoc ran, agus ir duit-re ba maic liom an cupadó-míir
do tabairt. An laoc a geobair cupadó-míir mo tísge-re
anoir, ir aige a beró píge laoc ullaó agus laoc Éireann 140
go deó. Níor tugad i n-Éirinn riamh fóir cupadó-míir tísge
a bí níor fearr 'ná an cupadó-míir reo mo tísge-re. Tá
bairille móir ann agus é lán o'fion oilir, an fion
ir fearr a táinig ear faraise fóir go n-Éirinn: An
fíur fear ir mó ar ullaó geobair ríge 'ra bairille 145
rin, o'da mbead ré follamh, agus ní beirir ag brúit ar a
céile ann. Tá muc reacé mbliadán 'ra cupadó-míir reo,
agus ó bí ré 'na banó níor éairó 'na béal irteac ac
leite leamhaéca agus min mín-coirce 'ran earrac,
fíor-leamhaéca agus spúit 'ra tramrad, eirne enó agus 150
cruitneacé 'ra bfoghair, agus feóil agus anairte 'ra
geimheadó. Tá bó fearg ann acá anoir reacé mbliadna
o'doir, agus ó bí pí 'n-a samain níor éairó fíacó ná
féar garó 'n-a béal, ac féar min milir agus luib-
neacá agus aróar. Tá céad agus cúig bulóga píeró 155
aráin ann, agus ir le mil do fuineadó iad, agus tá
céad plúir inr gac don ceirce bulóga díob. Siné

cupað-míþ mo tige-re, a pí, agus ír earonóir dom' tís
 an cupað-míþ rin do ðul cun doinne ac an laoc ír fearf
 160 ar ultaid. Ír tura an laoc ran, agus ír ðuit-re a
 ceapar an cupað-míþ, má'r áil leat é glacað uainn."

"Ír áil, a Þricriu," appa Cúculainn.

"Óð þféððainn féin beit 'ra cuveaðtainn ar ball
 nuair a ðeíð an t-am ceart ann cun an cupað-míþ do
 165 taðairt, do glaoðfainn ar do feirðíreac-ra agus
 taðarfainn dó é: Ac, mar ír eól ðuit, a pí, ní fétoir
 dom beit ann. Ac reo mar a véanfar. 'Neórfarð fear
 poinnte an víð an cupað-míþ a beit le taðairt, agus fíaf-
 rócarð ré cé dó sup ceart é taðairt. Téigead do
 170 feirðíreac-ra ruar an uair rin, agus taðarfari dó an
 cupað-míþ: Nuair a cífeap do feirðíreac-ra ag ðul ruar
 ní laðarfari doinne eile. Ní leómfari doinne an
 cupað-míþ do fáruðað ort-ra."

"Óar ro 'r rúð!" appa Cúculainn, "an t-é fárocarð
 175 ðeíð ré gan ceann!"

Annran do fleamnuis Þricriu tap n-air cun a ðurðne
 féin, agus ír é ví go lán-trárta i n' aigne. Óar leir,
 ví aððar toirumis cupra ar ðun aise cóm ðear agus
 do cuiræð ar ðun juan:

CAIBIDÍOL A DÓ

TÍŠ NUA ÞRICREANN

Do gluar an camta gléarta ar ašarð, agus ní mífæ
 a ræð ná sup ð'alunn an gluaræact ran. Ví cômþað
 agus rult agus caiteam aimpíe æu ar an rúge. Ví
 ceol agus elíparæact agus rgealæact agus aihpæn
 6 æu. Ó'd fáit a ví an trúge, ðíðar tagaite i ræðar
 tíge Þricreann rap ar mótuigæðar cuipre an vócar
 orca féin ná ar a geapallíð.

Cóm luac agus connaic Concubair an tíg do rtao ré agus iongnadh air. Do rtao feargur mac Róig agus iongnadh air. Do rtao an pluas go léir as féadaint 10 uata ar an tíg áluinn.

“A Driemiu,” arsa Concubair, “ir dear an tíg é.”

“Ir fíor duit rin, a ní,” arsa Driemiu. “Ir dear an bláine ‘tíg é.”

“‘Bláine ‘tíg’ a tugann tú air?” arsa feargur 15 mac Róig. “Ní’l tíg eile in Éirinn cóm mór leir ac amáin Tíg Míochuarta Concubair féin i n-Eaináin.”

“Surduasadh Tíge Míochuarta Concubair ir é a tusaadh air,” arsa Driemiu.

“Ní h-é amáin go bfuil ré mór, córac, cumarac, ac 20 ba dóic le duine, as féadaint anoir air fé solur na sréine, sur o’fionnroinne agus o’airgead agus o’or atá ré déanta ar fad,” arsa Concubair. “Má tá ré láoir, daingean do péir a méro agus a deas-cúmtaet agus a órnáir,” ar reiréan, “níor deineadh 25 fóir, agus ir fada go ndéanfar aifr, tíg cóm maic leir.”

“Tá ré láoir, daingean, a ní,” arsa Driemiu, “níor láire agus níor daingne go mór ‘ná féadann ré ar ro. Ceileann plaet neart go minic. Ní’l bata ‘ra tíg rin 30 náir b’eigean reirpeac do gabáil cun é tabairt adailé b’n scoill. Agus bí mórféiréar de rna fearaib ba treire i gCúig’ Ulaó as cur sac plaite o’á bfuil in na fallaib. Bí deic raoir fiéir de príom-faorair Éireann as ceapadh agus as cumadh an tíge rin, a 35 ároir, agus ‘sá órtuasadh agus ‘sá déanam.”

“Seo, seo! a ároir agus a níste agus a mórfplaite Ulaó,” arsa Dubhac Daol, “mearam go bfuil ar nódéin aimpire caitte againn as féadaint ar an tsaob amuic de’n tíg bpeas ran, agus ‘sá molaó. Náir dóic 40

lib go mbeaó ré cóim maic aóaimn dul aóur feacaint
 cao é an faóar é ar an tóaoó iriis? Ir minic a connac
 féin tió t'féacóaoó go h-ana-maic ar an tóaoó amuic,
 aóur go mbeaó a málaipit rin de ríóal ar an tóaoó
 45 iriis aige."

"Tá go maic," arfa Concúbar:

Óluairéaoar oíca. Fé mar a tanaoar i ócóimóar
 an tige, ir amlaio a bí eóut aóur deaóram aóur
 aileacó an tige aó tóul i bfeaoar aóur i bfeaoar tóib.
 50 tanaoar éun an tige. Óiubluigeaoar timóeall air.
 Bí fé go h-áluin. Ó'a méio t'féacaoir air ir eao ir
 aile t'féacaoó fé tóib.

"Tá buairóte aóat' tíg-re ar mo Óraoópaaoí-ra féin,
 a Óuicmu," arfa Concúbar. "Tá buairóte aó Óúin
 55 Ruópaige ar eamain máca," ar reirean.

"Taoóao irceao, a ároir aóur a ríóte aóur a maite
 illao," arfa Óuicmu, "go tóairbeánao an fleao
 óaoib."

"Óin ciall," arfa Óuibtaó Óaoi:

60 Óuaoar irceao.

Má ba bpeaoó féac an tíg ar an tóaoó amuic, ba
 feacó bpeaoóta féac fé iriis. Tis ana-móir ab eao é.
 Bí fé bpeir aóur feacó óeao tóois ar faio, aóur
 veic tóroisóte aóur tacaó ar leicéao, aóur bí na pallai
 65 veic tóroisóte fíeo ar aoiróe. Bí tinteán móir leatán
 i óeann ve'n tíg aóur teime bpeaoó ar laaoó ann. Bí
 ruiréacáin bpeaoóta móra óoga, rocair ar tóaoó ve'n
 tíg, ó'n tteime go tóí an ceann eile ve'n tíg. Ar
 éuinib na ruiréacáin fan bí polai 'na rearam aóur iao
 70 véanta de faóar éisin ppáir ar a tóuóti eóeao-umia.
 Bí na polai rin cluaoisóte le h-óir ó bun go bappa, i
 tóreoó óur tóie le tóime óur t'óir a bioar véanta.

Bí ruiréacáin fé leic ann óo Concúbar féin, aóur

bi ré nior doirde go móir 'nád na fuirdeacáin eile. Bí
 na polaí, leir, aghá cúinnib, ar nór na coo' eile, agus 75
 bí na polaí rin gléarta le h-órnáirí adfao nior uairle
 'nád an cúro eile. Bíodair clúdaigte le h-óir, agus bí
 an t-óir rnartha agus é ag taitneamh mar a beaó solur,
 agus iomáigta gearrta ann go h-ealaíonta agus go
 ceardamail, agus féiteanna airtio leogaithe trío; agus 80
 gemanna, agus capthogail, agus cloca lógmara eile,
 curta ann ar an gcuma agus ar an gcóruagad ir fearr
 a tabairfad a nua agus a solur le feirsint, i dtreó
 go nbeir an reana-rspríobinn gur cómholur lá agus
 oirde 'ra ríis-iomda rin Concubair i dtiis Bricreann. 85

Cairbeán Bricriu an flead do Concubair agus
 do rna h-uairlib. Bí uairleact na flierde do réir
 uairleacta an tiise. Ní raib don tragar bíó ná tiise
 u'á feadar ná raib ollamh ag Bricriu dóib, agus bí
 reirbírís ciallmara, cuirgionaca, deag-coluir, deag- 90
 déaraca, aise cun an bíó agus na tiise do joinnt ar na
 h-uairlib; do réir úirio agus do réir teiril gac ríog
 agus gac ríis-damhna agus gac tairirís agus gac uairil
 uirio, ó áirirís illaó ríor go dtí an giolla ba fuaraise
 orca: 95

Cuaird balait an bíó agus an fíona fúta go léir,
 agus bíodair ag cuimneamh ar fúde ríor do réir a
 h-óirí nuair a labair Dubtác Daoi illaó:

"A áirirí agus a ríogíad illaó," arfa Dubtác, "nac
 eol daoib gur deineamair maragad le Bricriu go gcait- 100
 read ré an ríis-téac ro o'rágáilt fúinn réin cóm luac
 agus beaó an flead cairbeanta aise dúinn? Cá bfuil
 an muintir a cuaird i n-urruadar air go nbean-
 pad ré mar rin? Ní h-alair dúinn gan an maragad
 ran do cur i bfeirm. Tá rean-aicne agaim go léir 105
 ar Bricriu. Tá an uiril 'ra coirneargh maith aise. Ir

feairr é dul amac anois mar a gceall ré 'nád, b'féirir,
uhoé-obair a beir ar ball aghainn."

"Irfior! Irfior!" arfa'n eirdeascta go léir.

110 Do phead oécar claiómeac na ruidé, agus riú
anonn iad cun na h-áite 'n-a raib Dricriu 'n-a fearaí.

"Ili fo láir duit gabáil amac, a ní," ar ríad, "do
féir an uirrudair a d'eimeamair-ne oir."

"Ó, geobad láirfeac agus fáilte," arfa Dricriu.

115 "Tá fáil aghainn go mbeir gac níos cun búir doithe aghaid,
agus ná beir don loé aghaid le fágáil ar mo tigh
ná ar don níos d'á gcuirfear ór búir geóimair, ac go mbeir
ruid go léir go ruairc agus go fáilte agus go fo-
meannmáic. Ac," ar seirfean, as féacaint ar an uirrudair-

120 rannair,—"agus ní baogal sup féac ré ar laogair
úadac, ná ar Conall Ceápnac, ná ar Cúculainn—"an
cupaí-míir úo," ar seirfean, "cupaí-míir mo tigh nua,
eugtar é uo'n laoc ir fearr ar uirrud. Ir é cupaí-míir
an tigh ir fearr i gCúis' uirrud é, agus ba marla uo'n
125 tigh gan a cupaí-míir a eadairc uo'n laoc ir fearr ar
uirrud."

Úi Dricriu as dul tar eadairc amac uirfeac agus
é as fáil na cainte rin. D'airis laogair an caint,
agus tuis ré i n' aigne sup air féin a úi Dricriu as
130 cuimneas agus é as fáil na cainte.

D'airis Conall é. "Ir oim-ra acá ré as cuimneas,"
arfa Conall i n' aigne féin.

D'airis Cúculainn é; ac níor cuir ré puinn rime
'ra caint. Níor ceap ré sup d'féirir u'aoinne cuim-
135 neas ar an gcupaí-míir a eadairc u'aoinne ac uó féin.

Úi grianán uéanta as Dricriu ar an uirrud amuir
u'e'n tigh, ruar le falla an tigh, uirfeac ar aghaid fuir-
neóis. Úi an grianán eóir h-óirneac leir an gcuir
eile u'e'n tigh. Úi fuinneóga gloine ann, móir-eimceall.

agus bí ré cóim h-ápo ran go raib raóapc uairt irteac 140
 tré fuinneóis an tige ar gac don pur irtis. Cuairt
 Bricriu agus a piosan ruar, agus fuideadar 'ra
 grianán agus o'féacadar irteac, agus bí raóapc irteac
 acu cóim maic ran ná féacfao doinne o'a raib irtis
 cor a cup de a gan fíor dóib. 145

Do líon an cuideacta irteac 'ra tis móp. Bí an tis
 lán, bíot go raib rúge ann do bpeir agus mile tuine.
 Bí Concubair 'n-a ríis-iomda, agus uairle mópa ulaó
 'n-a timceall. Sroiaó na h-uairle a bí 'n-a timceall,
 do péir an trean-úgdaip: Feargur mac Róis; 150
 Cealtair mac Utaair; Eogan mac Dúrtacta; Fiaca
 agus Fiacaig, beirt mac do'n ríis; Feargna mac Fionn-
 caoine; Feargur mac Leire; Curraio Meann Maca
 mac Concubair; Seandac mac Oilioila; trímie Fiaca,
 Rur agus Dáire agus Iomcáó; Muinpearar mac 155
 Seirpsinn; Eirge Ciceil; Airpsin mac Eirio;
 Meann mac Salcaó; Dubtaó Daol Ulaó; Fearadac
 Fionn Feactnac; Ferólimio mac Iolaircéadaig;
 Furbairde Fearbeann; Rocaó mac Faiteamán;
 Laoaire Duadac; Conall Cedpnac; Cúculainn; 160
 Connac mac Mórna; agus mórán eile, na fíor do
 b'uairle agus ba tréine i gCúis' Ulaó.

Nuair a bí an cuideacta 'n-a fúide o'éirig an
 pannaire cun an bíó do poinnt. Ir é céao pur a bí le
 uéanam ná an cupaó-mípa caóairt do'n laoc do b'fearr. 165
 Do ppeab Seadlang mac Riangadpa, ara Laoaire, 'n-a
 fúide.

"Ir do Laoaire Duadac ir dual cupaó-mípa an tige
 reo," ara Seadlang, "agus tugtar nó é."

Do rtaó an pannaire agus o'féac ré 'n-a timceall. 170
 Do ppeab íó mac Riangadpa, ara Conall Cedpnais,
 'n-a fúide.

“Ní fíor ran,” ar reirean. “Ír do Conall Ceárnac
 ír ceart cupaó-mhí an tige seo tábairt. Ír buail an
 175 cupaó-mhí do’n laoc ír fearr. Domhuigro ultaig nam
 gur b’é Conall Ceárnac an laoc ír fearr. Tugtar
 dóm-ra an cupaó-mhí go dtugao dom’ tigeapna é.”

Do ppeab laog mac Riangabpa ’n-a fúide, ara
 Cúculainn.

180 “Ná tábair d’aoinne acu é!” ar reirean. “Tábair
 dóm-ra é go dtugao dom’ tigeapna féin é, ó’r é ír
 fearr ceoioi cuige. Ní n-aon náipe d’ultaid an
 cupaó-mhí a tábairt do Cúculainn, mar ír é gairgídeac
 ír fearr d’a bfuil oíca go léir é.”

185 “Ní fíor ran!” arpa laogaipe.

“Go demhin ní fíor!” arpa Conall Ceárnac:
 níor labair Cúculainn.

Táinig an triúr anuar láirpeac ó’n ríg-iomda,
 agus d’aimpígeadar a n-arm gairge, agus ríúo cun
 190 a céile iad ar lár an ríg-tíge. Éomadar ar éioir go
 fíochmar, agus ní leogfaó eagla d’aoinne dul eatarpa
 ná focal do labairt. Dúodar ag éioir go dtí go raib
 an t-úrlár geal fé n-a gcoraid ó’n geailc a bí d’a
 baint de rna rgiataib, agus an tíg i paccaib é cur
 195 tré teine leir na rppéadaib teine-épeara a bí ag teact
 a’ faobaraib na n-arm. Bí dhicriu tuar ’ra bfuinneóig
 agus é ag faipe oíca, agus bíor ar a d’a fúil.

Fé deipead tug Concúdar fé npeara, agus tug a
 raib ann fé npeara, go raib éagóir d’a d’éanam.
 200 Ír amlaíó a bí laogaipe agus Conall ag cóirpac i
 n-aonfeact i gcoinnib Cúculainn, an deipe i gcoinnib
 an fíor aonair. Táinig fearg ar Concúdar. Do labair
 Seanca mac Oiliolla.

“Cuir ó céile na fíor, a rí,” ar reirean.

205 Do léim Concúdar anuar ó’n ríg-iomda. Do rtao

an cóimrac láirpeac agus vo leos gac fear ve'n triúr
a clárdeam ríor le n-a táb.

"Deim mo cóimrac-le, a ríste," arsa Seanca:
"Déanfaimo," ar ríad-ran.

"Tá eir a bfuil tuitite amac annso anoir beo ré 210
bun ór cionn as ultaib an cupad-míir seo vo tábairt
u'aoimne. Deintear é poinnt ar an gcuideactain, agus
bíod flead fuaire agaimn. Annran, nuair a beir an
flead ro ólta agaimn, téigead an triúr cupad ro riar
go Cpuactain as triall ar Oilioll agus ar mherb, agus 215
fágtar fé breic Oiliolla agus mherbe cé dó gur ceart
an cupad-míir a tábairt."

"Sárta leir rin!" arsa gac aoimne ve'n triúr:

Annran vo poinnead an cupad-míir ar an gcuideactain,
agus vo fuid na daoine go léir ríor as ite agus as 220
ól, agus bí ainmíir fuaire acu.

CAIBIDÍOL A TRÍ

TUILLIAD TOIRMIS

Bí Uicriu 'n-a gmanán agus é as faire, agus níor
caitín leir mar a deinead an triotcáin. U'fearr leir
an t-impeir 'nád an t-uaisneir, an fear boct!

Bí an cuideacta go léir as ite agus as ól, agus
iad go rultmair agus ana-caiteam ainmíre acu 'a baint 5
ar an gcuideactain. Ir uóib ba ceart caiteam ainmíre
baint ar, mar bíodas 'gá ite agus 'gá ól. Bí Uicriu
tuar 'n-a gmanán agus é as féacaint uair irteac
opéa, agus as éirceact leo as molaí mairefeola na
bó uo a bí feact mbliadna u'á coctugad uóib, agus 10
as molaí muicfeola an tuirce uo vo coctugad ar fead
feact mbliadna uóib ar an leictin leamneacta agus

ar na h-eitnib enó: Móladaí go h-áirí an ríon, agus
na bulóga cruinneáctan a fuinead a' mil. 'Sa mólao
15 dóib tugadóir rípac-féadaint ruar ar an ngríamán,
féadaint conur a taitin an mólao le Dricriu. Ní baogal
suir labradar áirí i tírí go n-áiríodáir ré an uile
focal uata.

"Dáir go a' r rúo," arsa Dubháic Dáol, "ir 'mó
20 rocarugad garta a deim Seanca riam, agus ir dóic liom
suir buair an rocarugad a deim ré anocht oirca go léir.
Ceap Dricriu an curad-míir seo do'n laoc ir fearr ar
ultair. Tug Seanca a cion de do'n laoc ir meáta."

"Go deimín ní dóca," arsa Eimear, bean Cúculainn,
25 "go mearann Dubháic suir b'é féin an laoc ir meáta
ar ultair!"

"Níor mear Dricriu suir mé an laoc ab fearr, pé'r
toimán é," arsa Dubháic. "Bí 'ríor agam go maic go
raib toirmeas éigin ar aigne aise an fáir a biomar
30 ar an ríse ag teáct, nuair a connac ag imteáct é ó
buidín go buidín. Ní baogal suir táinig ré cun mo
buidíne-re. Tá mo cion de'n curad-míir agam, ámhac,
cóm maic agus dá ttagad."

"Tá," arsa Eimear, "agus ní raib oir tioro ar a
35 fion."

"Dá mbead oir tioro ar a fion," arsa Dubháic,
"bead ceatrar 'ra tioro; beirte i n-áirí na beirte, i
n-inead na beirte i n-áirí an doinne ámhán, mar a bí."

"Ní fearar," arsa Eimear, "an fáir a leanad an
40 cómpac rap a mbead ré 'n-a tioróir arir."

"Níor baogal dom," arsa Dubháic. "Ní radadur
ac ag buaid na ríat. Fuil bán atá ar an úrlár 'n-a
noirí."

"Agus an fuil deas atá ionnat-ra, a Dubháic?"
45 arsa Eimear.

"Iz g  ipe teanga Eim  ipe 'n   cl  r  e  n    f  r,"   r  a Dub  c  :

"Mar   rin do h-im  pe   teanga Eim  ipe o  t   sur n  r h-im  pe   cl  r  e  n    f  r o  t,"   r  a Eim  e  r.

"Sio  c  n o  t,    n  gan!"   r  a Dub  c  . "C   50 an cur      r reo gan c  r  n     g  nn, p   r do  n  n   ,   sur rin ruo n   r  ib   g an laoc iz fear  r   r U  c  ib, p   h-   f  n,   sur ruo n   ber     ge go ceann tam  ill, n   b'f  r  r an u  ir rin f  n."

Do r  ear  ar go l  r   r g    r  e. 55

  i   r  e  r   ar   sur b  r  a    r    a geal i gcoinnib g  me na fuinneoi  ge,   sur      g f  c  aint o  c     sur   g   r  e  t leo.    go c     te i n'   gne mar   geall   r an gcuma 'n-  r   r  r Sean  a mac Oil  illa an t-im  ear go l  r am    a   r.   i r     g ma  c  n  n   sur   g ma  c  n  n, 60 f  c  aint an   r  e  r   r   cum  ne  n   r don ruo eile    r  e  r   im  ear eile   r   r  al.

  i an   aint   sur an r  lt   r r    al go me  r.   i an bia   go ma  t,   sur   i an u  oc go ma  t,   sur   i an   r  e  c  a go ma  t.   i  ar, r  r n  g   sur u  r  e, go 65 r  u    a, r  ig          , f  u  r        , i u  r   n  r b'f  r  r  e fear  g      r r  ar   at  r  a.

  i  ar go l  r c     m    te rin   g Con    ar, i mb  ar  ib   sur i n  r  ib   sur in  r g  c don t    ar c  r  e  c  an  r   sur c    lu    r, n  r b'f  r  r im  ear 70      r   r r    al   at  r  a m  r  a g  r  f     r r    al    i u  c   ruo     ig  n    b  m  e   le c  r  n       n   le h-  le  n on  r  a. Do m  a c  r  n   n     le  n u  'n t    r   r  n f  n   ,   i g  c n      b  m le  r c     r      a c     r  c  r rin   g Con    ar n  r b'f    r   do g  c 75 cur    , p   c  r  n   n     le  n    be     ge le u  e  n  ,    u  e  n   do r    r na n  r   sur na n-  r      b  m le te  gl  c na C  e  r      . Do m   u   m  r  a   r    

cupaid nór de rna nóruid rin do bhréad 'nā don marla
 80 eile t'ā bhréadad teadēt air. U'rin é cuir sup rtau
 an cōmrac ioir an tcrúir cōm h-obann, agus sup
 leogadur a lāma rior le taob nuair a tāmiz Concubair
 féin eadairta. Da deacair do bhréadu, t'ā méir tūil
 a bi 'ran impear aige, a leicéirí rin de ríogadad agus
 85 t'uairlid a cuir as tioro arí; an oirde rin. Ac bi ré
 as macēnam agus as fairé cuige, féadaint an bhréad
 ré an éad.

Bi an oirde bhréad. Bi an cūreacēta ana-mór. Da gearr
 go raib an dit iriiz ana-brōtalac. Do labair fērdēalm
 90 nuacporde, bean laogaire bualadiz, le n-a mūdib cōm-
 veacēta agus tūbairt rí leo teadēt léi amac fé'n ngorit
 ar fēad tamail de'n oirde. Ní raib uata ac an focat.
 Bi caogad ban acu ann. Do glair fērdēalm agus iau
 féin amac. Biorad as gabail ear grianán bhréadain.
 95 "Ir uaigneac atad-rē annan andirde, a rí," arfa
 fērdēalm.

"Ir ait an rgeal é," ar rife, "tura do tēanam
 an tige reo tūinn go léir, agus a ráo ná leogfí tū
 féin irteac tō' tiz féin! Crunnigir biad agus veoc
 100 tūinn, an flead ir fearr ir tōic uom t'ar blair
 Concubair agus ríogadad illad riam fōr larmuic de tiz
 mūdēnarta Concubair féin. Ir boēt an rgeal é, a rí,
 a ráo ná leogfí tūit grein ná veoc ná blaire fagail
 veo' cūro féin!"

105 Bi 'fior as bhréadu go dian-mait sup as magad féi
 a bi rí, ac níor leog ré air sup tūiz ré ran. Ir amlaro
 a leog ré air go raib rōrt rgeata air labairt i n-aon-cōr
 le ríogain cōm h-āluinn léi.

"Ó! a ríogan," ar rērean léi, "ní leat-ainm
 110 ort fērdēalm nuacporde tabairt ort. Ní't ríogan eile
 ar dān-pact illad cōm mait deald agus cōt leat-ra,

ná cóm maic ciall agus tuirgint leat, ná cóm maic
 saol agus cónigas leat. Is é Concubair sí Ulaó féin
 t'adair. Isé Laoḡaire Buadac, an laoc is fearr ar
 Ultaib, do céile.—Tá níos aḡam le h-innirint duit, a 115
 píosan. Coḡar aicéit éuḡam."

Táinig sí i n'áice.

" Féac, a píosan," ar seiréan. " Tiocfaim tuillead de
 bantpacét Ulaó amac anocht. Nuair a beir ríad aḡ
 fillead irteac, pé'cu díob go mbeir torac aici aḡ duit 120
 irteac, is aici a beir, ar ran amac, banpíosnaic ar
 bantpacét Ulaó go deó.

" Beir ceap agus teiríol aici go deo cun duit irteac
 i dtíḡ mílíócuarta ar torac, nóm bantpacét Ulaó go
 léir. Tá ran de féan ar mo tíḡ-re anocht. D'innreap 125
 duit-re an méirí rín, a píosan, dír is duit-re is dual
 an féan ran. Díob torac aḡat orca aḡ duit irteac
 anocht agus beir torac aḡat orca go deo."

D'imtíḡ ferdealm agus a caoḡad ban go rabadair
 timcheall fíde péirre ó'n tíḡ. 130

Ba ḡeapri go dtáinig amac ar an ḡeuma ḡeáona
 leannabair inḡean Coḡain mic Dúirtaceta, bean Conaill
 Ceápnais. ḡaib sí féin agus a caoḡad ban tar an
 nḡuandán.

" Oróce maic duit, a rí!" ar ríre le Dúicriu. 135
 D'féac Dúicriu uirtí agus táinig, mar d'ead, an rḡat
 céadna air a táinig air nuair a bí sé aḡ caint le feríolm
 Nuacporde.

" Ó!" ar seiréan, " Oróce maic duit, a píosan!

" Ó," ar seiréan, " go deimhin agus go deapóca is maic 140
 mar a tárla, an píosan is áilne agus is uairle 'ra toman
 a beir 'na céile aḡ an laoc is epóda 'ra toman, leann-
 nabair a beir 'na céile aḡ Conaill Ceápnac. An buad
 acá aḡ Conaill Ceápnac ar óḡaib Ulaó go léir, i

145 ngníomharthaib gailte agus gairse, tá ré ag céile Conaill
 Ceárrnaig ar mháid Ulaó i n-dilneacht ciotá agus i
 n-uairleacht aigne."

Do taitn an éaint rin go maic leir an píogain. Mí
 paid vicinear ag imteacht uiréi. Do labair Dricriu
 150 air.

" Féac, a píogain," ar reirean. " Tá fíoréalim luad-
 éiríde imtígte amac ag glacaó na gaoite. Leanfaid
 tuillead de'n bantpacé rí. Tá an méirí reo i n-óan i
 otaoó mo tíge-re anocht. Nuair a beir rí go léir ag
 155 fillaó irteac ar ball, an bean agus ir túirge a beir
 iriú ir aici a beir corac go veo ar bantpacé Ulaó
 ag dul irteac i otiú míochara. Ua maic liom an méirí
 rin d'innirint duic-re, mar ir duic ir cóir corac a beir
 agat ar bantpacé Ulaó go léir. Ná leos oir gur
 160 innreaf duic é, ac bíod corac agat oiré ag teacht
 irteac má'r féidir é."

Do imtíge leannabair, agus ní mífne a rí go paid rí
 lán-éapaité 'na h-aigne gan corac a leogaint le h-aon
 mnaoi eile nuair a beirí ag fillaó irteac. Céar rí
 165 ná paid fíor an ríéil ag aon mnaoi eile ac aici féin,
 agus o'd bpiú rin náir deacair oi corac a beir aici ag
 fillaó oóid.

Ua gearr go otdinúg Cimear amac agus a caoíad
 ban comhdeacta le h-a coir. Nuair a connaic Dricriu
 170 éiríge i ir beag ná gur ppeab ré 'na fíorle le h-iongnad,
 mar o'ead, agus le h-ailteact, mar gearr ar a h-dilneacht
 agus ar a h-uairleacht.

" O!" ar reirean. " Go oteigir ríán! a bean an fíor
 ir gearr i n-éirínn! Cimear fíor-éaom! Mí h-aon lear-
 175 ainm é. Mí h-iongnad liom pígte agus uairle éireann
 'ga domail o'aon-guic ná fuil, agus ná paid fóir, ar
 bantpacé éireann píogain cóm h-áluinn cóm h-uairle

leat-ra. Iрэ атă 'na mbéal zo léir ná, an bárr ată
 as an nşpéin ar peannaið nemne zo bfuil ré asat-ra
 ar mháid an domhain, i scrúit asur i nbeilb asur i 180
 n-uairleadt folá, i n-áilneact i n-eagna asur i
 n-upladrá.

"Ac féac a píosan. Tá nío ar m'aigne asur ní foláir
 uom é ó'innpint uuit-re. Tá réan áirigste ar mo tíg-re
 anoct. Nuair a beir ríð zo léir as fillead irteac 185
 ar ball, an bean asaid ir cúirge cuirpró a cor ear dopur
 mo tíg-re irteac ir aici a beir torac zo deo ar mháid
 Ulað as uul irteac i oTig míoearpa. Iрэ Cúculainn
 an laoc ir fearr ar Ulaib. Domuigro Ulaig féin
 an méir rin, an uile duine sca. Meapaim ná beað ré 190
 cóir ná ceart ná oleagtað gan torac a beir as mhaoi
 Cúculainn ar mháid Ulað zo léir, as uul irteac i oTig
 míoearpa. O'á bpið rin, i otreo zo mbeað asat-ra
 an réan ro ată ar mo tíg nua anoct, meapaf sur b'fearr
 é ó'innpint uuit." 195

"Táim buideac díot, a rí," arfa Eimear, asur
 o'imtíg rí.

CAIBIDÍOL A CEATAIR

BRIAȚAR-ȚĂȚ BAN ULĂȚ

Bí an triúir píosan amuic annran, asur a caogad
 ban comhdeacta i bfochair zac píosan uíob. Bíodaf
 as caint asur as caiteam aimrife uóid féin, asur
 an oirde zo bpeas acu. Bí zac píosan ve'n triúr
 as maetnam 'na h-aigne féin ar conur a beað torac 5
 aici as uul ear n-air irteac. Cear zac píosan uíob
 náir labair bpiéru ac léi féin, asur ná paid don fíor
 as an mbeirt eile ar an réan a bí an oirde rin ar tíg nua

10 Úpicpeann: fé d'eirpe u' éirig ferdéalm llusáporde, bean
 agusairpe úasáais, agus bain sí reapiasó airte féin
 agus tug sí aghaid, go mall, ar an tci. Céap sí, ó
 b'í an céad bean a táinig amac í, go rleannnóc' sí
 irteac rap ar mictro leir an mbeirt eile fillasó. U' éirig
 leannabair, bean Conaill Céapnaig, agus tuidairt sí
 15 sup dóic léi go raib an oróce ag toul i nglairé agus go
 pasasó sí féin irteac, leir.

"Tá an oróce ag toul i nglairé," arpa Eimear, bean
 Cúculainn. "Tá pé cóim maic againne gan fanamaint
 annro i nduá nriaró." Bí an triúr ríogán agus a ttri
 20 caogad ban coiméacra ag gluaisreacó go bpeasó mall
 péiró pé d'eim an tige. I nriaró ar nriaró uo géarpuasóar
 'ra triubal. Bíodas ag géarpuasó agus ag géarpuasó,
 agus pé d'eirpe uo riteasóar an fáir a bí pé 'na scorasó.
 'Sa rite dóib uo d'eim na ríodai go léir a leicéro rin
 25 u' fótam sup céap na ríar a bí irteig sup rluasó ndáasó
 a bí ag d'eanam ar an tci. Uo léim sasó fear agus
 uo lánuig a arim sairge. Uo ppeasó Seandá 'na fuirde.

"Stadaró, a laocraó," ar reirpean: "Ní ndáasó atá
 eugainn, ac Úpicriu atá rap éir toirmiris a d'eanam
 30 amearís na nriar a éuasó amac. Táir na mnd ag rite
 féacaint cé ir túirge a beiró irteig. Dúntas an uopur
 láirpeac, nó maribócasó riasó a céile 'ra bpué a beiró 'ra
 uopur acu!"

Uo dúnasó an uopur. Uo buairó Eimear 'ra rite
 35 u'í céad bean i a táinig eun an uopur. Tug sí
 a uopom leir an uopur.

"Orsail an uopur!" ar rípe. "Leogtasó irteac
 mé i uirpeo go mberó réan an tige reo Úpicpeann agam
 ó rna mndib eile!" Uo tuis na ríar irteig an éaint rin
 40 láirpeac agus ppeasóar 'na fuirde, sasó fear uioib
 ceapairé ar a bean féin uo leogaint irteac poimir na

mnáib eile, i tseo sup aici a beaó féan an tise, 'ré
rin ban-pioḡnaect ar mnáib Ulaó go léir agus torac
oréa ag dul irteac i tTis ilirócuarta go veo. Connaic
Concubair an fuadair a bi fúta. 45

"Deoó oroc-obair agaimn anoet!" arsa Concubair.

Bi Driepiu tuar 'na ḡrianán, agus a ḡrón le gloine
na fuinneóige, agus bior ar a óa fúil ag fairé
oréa.

O'éirig Seanca mac Oiliolla arís, agus buail ré 50
buille ve'n éló airḡro a bi 'na láim aise i ḡconnuib
an póla práir órda a bi i n'áice, i tseo sup h-airigead
ar furo an tise go léir an fuaim. Do furo ḡac fear i
n'ineao féin láirpeac.

"Éirtró liom, a uairle," arsa Seanca. "Ili le cat 55
ḡairḡe a rocrócar an cohrḡḡar ro ac le cat briathar.
Lábrac ḡac bean amuis agus molaó rí a fear féin, agus
an bean ir fearr a óéanfaró an molaó ran leogtar
irteac ar tóir i, agus bioó an buaó aici ar na mnáib
eile, agus bioó banpioḡnaect aici ar mnáib Ulaó go 60
léir agus torac oréa ag dul i tTis ilirócuarta."

Do tairén an caint rin leir na h-uairleib go léir, agus
do coiliguar, agus rin mar a tórnuis an cat ar a
tugtar Briathar-cát Dan Ulaó. Driepiu an t-aoinne
amán nár tairén an rocaruḡaró ran leir. Bioó, ámhac, 65
go raib diombáir air, bi tuairim láirir aise ná raḡaró
an Briathar-cát ró-faóa ioir na mnáib go mbeaó cat
ioir na fearaib le h-arm a beaó níor cnuada agus níor
ḡéipe 'ná caint ban.

Anrpan do ḡlaoró Seanca mac Oiliolla ar an tórnúir 70
píosan, agus buhairt ré le ḡac bean bioó fearaí amuic
ar aḡaró na fuinneóige 'na raib a fear féin lartis
ve. Deineadar ran. Táimḡ bean laḡairpe buaóais
ar aḡaró na fuinneóige 'na raib laḡairpe lartis ve.

75 táinig bean Conaill Ceárpnaig ar aghar na fuinneóige
'na paid Conaill lairtig de. Agus táinig Cítheap ar
aghar na fuinneóige 'na paid Cúculainn lairtig de. Mar
rin bí padarc ag gac píogán ar a fear féin.

"Anoir," arsa Seanca, "geobair gac bean agair
80 caoi ar a fear féin a molar éun a toile féin, agus
véanfar Concubair agus níste illaó bpeitniugad
eadarpaid, agus an píogán go dtabairfao ríad an buadóir
ir aici beiró réan an tige nua ro b'icpeann, agus beiró
torac aici ar bantriact illaó go deó, ag dul irteac i dtig
85 míthcuarta nó irteac i dtig píog nó píogna. Glaothann
ar dtúir ar f'eorilm huacpoirde, bean Laoгаire."

Do labair f'eoralm. Do tóg sí a gac go h-áir agus go
glan agus go ceólmair. Do mól sí a fear go bpíogmair.
D'innir sí a gniomharta saile agus sairge. Cairbeáin sí
90 cao é an éirí gur tug uairle agus laocpad illaó
Laoгаire buadac mar ainm air, agus níor fás sí san
innirint uóib náir buagal go dtabairfao uairle agus
laocpad illaó an ainm rin air mupambead a fíor a beir
aca go paid an ainm tuillte go maic aige. Annsan do
95 mól sí a h-atair agus a máair féin, agus a rinpear, a
n-uairleact agus uairleact a rinir, a crut agus
a h-dilneact féin, agus conur mar a tugad f'eoralm
huacpoirde mar ainm uiréi mar geall ar dilneact a
cruta agus ar feabair a dealda agus ar blac a rgiama.
100 Ac d'admuig sí go paid an catmíle, Laoгаire buadac,
lám-dearg, a cuir ar agus dearg-puatar cóim minic ar
námudair illaó, lám-maic a dóicim oi. Huair a bí veirp
páirde aici, iré put a ihear céc, náir fás sí don níó le
páó ag na mnáir eile. Agus d'á méir a dubairt sí, agus
105 d'á feabair a labair sí, do tuis Concubair agus Seanca,
agus gac tuine a bí ag éirteact léi, ná dubairt sí focal
ná paid fíor.

Bí Dúicriu 'na srianán féin, agus faise uiréi agus
éirteacht léi, agus a pórán le gloine na fuinneóige agus
bíor ar a d'á fáil.

110

Slaoirí Seanca ar Leannabair, ar minaoi Conall
Ceadnaigh.

Do Labair Leannabair, agus má ba maic é gut na
mná eile bí gut na mná ro cóin maic leir, dar le cáic.
Bí gut feróilme áro, glan, ceólmáir. Da deacair loct 115
fágail air. Ac bí gut Leannabair níor buige agus níor
cnearda agus níor sriádmáire 'na é. D'admuigh sí ar
otúir gac a noubairt an bean eile i rtaob gaille agus
gairge Laoisairé Buadach. D'admuigh sí áilneacht cruta
agus uairleacht rinrip na mná eile. Annran u'áirín sí a 120
rinreap féin, agus cairbeáin sí go rabadap níor uairle.
Cairbeáin sí é i rtreo náir u'féirí u'adoinne a bí agus
éirteacht léi é réanao. Annran do cairbeáin sí, má
tugad "Buadac" mar ainim ar Laoisairé, bíod sup
ainim maic é, sup tugad ainim ab fearr 'na é ar Conall. 125
Go bfeadóir Laoé beic buadac gan beic ceadnac, ac
náir u'féirí do Laoé beic ceadnac gan beic buadac.
Nuair a cuirfead Laoé an ruas ar náirao náir miorde
"Buadac" a tabairt mar ainim air, ac náir úleagac
"Ceadnac" a tabairt mar ainim air muia rtaob ré 130
cinn na náirao leir tap éir caia. D'áirín sí dóib annran
go h-áluinn conur a bíod Conall Ceadnac i rtorac an
caia i gcóinnurde nuair a bíod rlóigste Ulaó agus uil
i gcat, agus nuair a bíod agus rillead ó'n gcat conur
mar a bíod Conall ar deire i gcóinnurde, agus coraint 135
na rlóig ar cóir na náirao. Tuig Concubap agus
Seanca agus uairle Ulaó go léir go raib ran fíor
i rtaob Conall Ceadnaigh, agus go raib an buad aige
ó Laoisairé 'ra nio rin. Annran u'áirín Leannabair
Meafgeatóra agus na Laoéra móra eile a bíod agus 140

creasáth na n-ultac agus déanamh éirliḡ opta go dtí
 sup mairb Conall Ceápnac iad, 'na n-uinne a'r 'na
 nuinne, i gcóirpac donḡir. Do tuis Concubair agus
 uairle Ulaó fírinne na cainte rin, agus nuair ariḡḡar
 145 an caint cuireasdar ḡáir maoirḡte agus molta ruar,
 i tceao sup éirí an tḡ nua agus an talam
 féi.

"I tceao áilneacḡa mo éruḡa-ra agus maire mo ḡḡaḡa
 agus binnir mo cainte agus m'upladrá," arsa leanna-
 150 dair, "ḡáḡam an nḡ rin fé bpeit na n-uairle acá as
 éirteacḡ liom, agus fé bpeit fear Éireann. Ir tóic
 liom go nḡarḡarḡa ríad, t'áon ḡut, sup tóim-ra ir uairle
 agus ir tleasḡac torac ar bantḡacḡ Ulaó beit asam
 as uairle iteac i tḡis mḡḡeuarḡa "

155 Do rḡarḡa rí. Bḡ fearḡ as teacḡ ar laḡḡaḡe agus ar a
 mḡaḡ. Bḡ Dricriu 'na ḡḡanán, agus a ḡḡón leir an
 bḡuinnecḡis, agus bḡar ar a t'á ríil, agus tób' fḡuḡḡe
 aḡḡnt aḡ go ríad ríil aḡe nár b'ḡarḡa go mbeaḡ
 torḡmearḡ go tuis aḡe 'na tḡ nua, pé rḡan eile beaḡ
 160 ar an tḡis ná ná beaḡ.

ḡlaorḡ Seandá ar Ennir. Bḡ rí 'na fearḡam ar
 aḡarḡ fḡuinnecḡis Cúculainn amac. Cóm luac agus tó
 ḡlaorḡarḡ ar a n-ainm bḡ an tḡ go léir cóim eḡim agus
 t'á mba ná beaḡ tóime itḡis ann. Do labair rí go bḡeas
 165 péirḡ, go bḡs agus go binn agus go bḡarḡa. Mḡar labair
 rí áirḡ, ac do n-áirḡeasḡ an uile focail uairḡ inḡ ḡac
 eḡimne t'e'n tḡ. T'áirḡm rí áirḡ ḡac nḡ t'á nḡuḡaḡḡe
 na mḡ eile i tceaoḡ laḡḡaḡe agus i tceaoḡ Conall
 Ceápnacḡ, agus t'áontuis rí le fírinne ḡac focail t'ár
 170 labairḡarḡ. Mḡol rí an beirḡ cóim mairḡ agus do mḡol a
 mḡaḡ féin iad. Mairḡar eḡir rí leir an mḡarḡa mḡar bair rí
 uairḡ. Annḡan do tuis rí ar ḡḡomairḡarḡ Cúculainn
 t'áirḡam. Tórnuis rí leir an ḡeaoḡ lá caintḡa rí go

h-Eamain agus Jan é ac 'na leanb, agus o'innir rí
 conur a cúir ré an cluice, i n'aonar, ar macrao na 175
 h-Eaíhna agus trí caogaib acu 'na coinnib. O'innir rí
 uóib conur mar a lean ré Concúbair agus uairle Ulad
 go teaghlac Cuilean Ceáir, agus conur máirb ré an
 fearcú mhór a cúirfao r'ganrao ar céao fear. O'innir
 rí uóib conur mar a glac ré arm gairge ó Concúbair, 180
 agus conur mar o'imtíis ré an lá céadna ó-dear go
 Dún mic Neactain Sgeine, 'ra uútaíis iaraéta; agus
 conur mar a máirb ré an triúr laoc calma a bi 'ra dún
 ran, an triúr námao ba éiríne agus ba meara o'd
 raib a5 Ultaib maí, an triúr a deineao a máorídeam 185
 go raib níor mó o'Ultaib maíb acu féin 'na a raib beo
 i gcúis' Ulad uóib. Bí a ríor a5 Laoḡaire agus a5
 Conall náir deín doinne acu féin maí don ḡníom uob'
 féiríar a cúir i gcomparáio leir an ḡníom ran. Bí a
 ríor a5 Concúbair agus a5 na h-uairlib go léir a bi 190
 láiríreac go raib ran ríor. Agus do cuiseaoar go léir,
 leir, an buao a bi a5 Cúculainn inr na ḡníomairtaib go
 raib ré a5 Eimír 'ra cáint. Bí uabair agus fearḡ
 agus éao a5 teacé go cuḡ ar Laoḡaire agus ar
 Conall. Bí Driegiu 'ra bfuinneoḡis a5 fairíe oríca, 195
 agus bíor ar a o'd rúil, agus uar leir níor u'faoa go
 mbeao toirímeaḡ ann.

Iluar a bi na ḡníomairta molta a5 Eimír, do mol
 rí an fear féin. Do mol rí a céann agus a ḡuailne
 agus neart a ḡeas, a ḡníur áluinn, a uabram agus 200
 a uéalb agus a uéanam; conur mar a bi ré córac,
 cumaraé, cruao, calma, ó baḡar a éinn go bonn a coiríe.
 O'áimí rí na cleara uacḡaraḡa a deineao ré ná fearuao
 don fear eile i n-éirínn a uéanam.

"Ní'l," ar ríre, "ac clearaíreacé ban i ḡclearaí 205
 laoc Ulad i n-aice mo céile-re."

Nuair aipis na h-uairle go léir an focal ran do
 tuigeadar gur éuarú an focal é, ac má ba éuarú gur
 u'flop é. Agus do tuig a paid láirpeac, roir ríogpá
 210 agus bantpac, ná paid don úreic i n-don cor as an
 mbeirt ban eile ar Ennir, i bpearrain, i scrut, i
 n-éimín aigne, i mírleac uplabra, ná i n-don tréic
 de rna tréicib ríogú eile a cuir ór a scionn go
 léir i.

215 Míor féar Conall ná Laoḡaire foróneam le n-a
 tuillead. Do rug Laoḡaire ar a clárdeam, agus úirig
 ré ar úorur a gearrad amac tré taob an falla cun
 a mna féin do leogaint irteac, i utreo gur aici bea
 réan an tige. Nuair a connaic Conall an méro riu
 220 ceap ré san torac a leogaint le mnaoi Laoḡaire, agus
 do rug ré ar a tuag cafa, agus úirig ré ar úorur a
 gearrad amac cun a mna féin do leogaint irteac.
 U'fearr an tuag cun na h-oibre 'ná an clárdeam. Do
 thubuis agus do gormuis as Úrreiu tuar 'na sruanán
 225 nuair a connaic ré an clárdeam agus an tuag ar riubal
 i n-donpac, agus admad a tige nua d'a gearrad go
 tuig.

Nuair a connaic Cúculainn car do bí ar riubal
 as an mbeirt eile níor deir ré ac epomad ríor 'ran aic
 230 'na paid ré, ar asar Ennir irteac, agus spreim a bpeic
 ar fail bhaird an tige. Le méro a nirt do cóg ré an
 trail, agus a paid de taob an tige anuas uiréi, ruar
 ó'n utalam ar far; i utreo ná paid bata ná pola ná
 fúinneós 'ra tís ná paid iompúicte ar a n-úreac, agus
 235 go paid padar as an gcuideactain ar an rpeir amac
 ríto an orsailt a veinead ré taob an tige. Táinig
 Ennear agus a caogán ban, agus dá caogán ban na
 leirte eile, irteac ríto an orsailt rin. Nuair a bloadar
 iris do rgaol Cúculainn uair an trail. Do tuic

an trail agus a paid annar uipéi éar n-air i n'ineas 240
féin, ac le meádhéan an falla éuaró an tsob ran de'n
tig reacht oirioishte i tcalam; i ttreo, má bí an tig
go léir ar a dípeac roir an fáro a bí an falla anáirde
as Cúculainn, go paid an tig go léir ar a dípeac riap
nuair a tuit an falla éar n-air, agus nuair a éuaró an 245
trail buinn reacht oirioishte i tcalam.

Nuair a tóg Cúculainn anáirde falla an tige,
agus nuair a cuipead gac don ruo ar a dípeac, do
cuipead grianán Uipeann ar a dípeac, ac leir an
oturainn a fuair an tig nuair a leos Cúculainn uaró 250
a spreim do tuit an grianán.

Nuair a tuit an grianán cá gcaicfi Uipeann agus
a ríogan ac irteac i lár an tralaéair amearis na
scon!

D'éirig Uipeann. Bí eulair tralaéair air ó mullac 255
calam, i ttreo ná h-aitheód' a máeari féin é dá bpeic-
pead rí é. Do liúis ré agus buail ré a bapa. Do púe ré
mór-ciméall an tige. Do liúis ré agus do béic ré
nior mó nuair a connaic ré go paid an tig go léir
iompuishte ar a dípeac agus leat-éann air, agus nár 260
b'fior ead é an neomat a beaó ré ar lár ar fáo.
Cáinís ré go roipur an tige, agus é as sol 'r as blaot-
rais agus as spreasó a dá bap. Bí oipead ran tralaéair
air níor h-aitnígead é go oíi gur labair ré. Com
luat agus o'aitnígeavar é cuipeavar liúis mágaró 265
ruar.

"Faire, faire a mteais," arsa Dubéac Osol, "dá
mbeaó tuine asair féin 'ra puoc 'na bfuil Uipeann
nior máir leir oaoine beic as mágaró féi."

Bí Eimear tar éir iméacé amac agus ríogan 270
Uipeann tabairt léi irteac. Bí an ríogan voéc
as dul ó laise go laise, agus Eimear 'ga tabairt arca.

Cuaird Bricriu go lár an rí-*ti*ge agus t'féac 'na
 timéall oí^{ta}.

275 “A Concubair,” ar reirean, “agus a ríog^{ra}ó u^{la}ó,
 ní h-é mo lear a d^oinear-ra nuair ollmúigear fleacó
 d^oaoib. Is meara liom-ra mo tⁱg b^{re}á^s 'n^a a b^{fu}il an
 t^{ra}o^{ga}al agam la^rmúic d^e. Cuirim anoir d^e gearaib
 o^{ra}ib^{re} gan ól ná ite ná co^ulaó d^eanam go gcuire
 280 rⁱb mo tⁱg a^rir, go d^oireac d^oaingean, 'ra é^{ru}t 'na rⁱab
 r^e r^om^aib nuair a t^ang^ab^air ann^{ro} c^un na f^{le}r^oe
 r^{eo} c^aiteam.”

Nuair a^ris^g D^ub^hac D^oal an mé^{ro} rⁱn ní^or f^an d^on
 f^onn g^arⁱí a^r ná d^on f^onn rⁱult. Ní l^uga 'n^a m^ar
 285 f^an f^onn rⁱult ná f^onn g^arⁱí a^r d^on d^uine t'^a rⁱab
 ann.

Uí 'fⁱor acu go maⁱt ná f^eac^oí na geara r^an d^o
 f^arⁱug^aó. D^om^{ti}g na rⁱp m^ora, l^aroⁱpe go léⁱp am^ac
 a^r an t^otⁱg, agus t^ang^ao^ar c^un na h-áⁱte 'na rⁱab an
 290 f^alla t'^oir d^ul rⁱor in^{ra} t^alam. Cuir^eo^ar go léⁱp a
 l^am^a agus a n^gu^ailne leⁱr.

T^ug^ao^ar an f^ocal t'^a c^eile, agus d^aine^ao^ar c^arⁱac
 go t^eann i n-d^on^fec^at a^r.

T^eir oí^{ta} oí^{re}ac agus b^og^aó d^aint a^r. T^ug^ao^ar
 295 f^ei a^rir agus a^rir eile. U^eacó r^e c^om maⁱt acu b^eit ag
 c^araó le c^arⁱaⁱg na g^ce^arⁱb^ac d^o b^og^aó a^r an t^ot^alam !

D^of^eac^ao^ar a^r a c^eile agus t'^of^eac^ao^ar a^r an t^otⁱg.
 U^eig^ean d^oib éⁱpe a^r. Uí an r^géal go h-^ain^oeⁱr acu.
 Ní^or u^of^eroⁱp d^oib éⁱpe agus in^{te}ac^t a^daile.
 300 S^ar^oc' r^an na geara. Ní rⁱab acu le d^eanam ac
 rⁱur^oe rⁱor ag f^eac^aint a^r a c^eile, gan ite gan ól, agus
 an bⁱac agus an d^eoc a^r a n-^ag^aó am^ac ! Uí^oar 'na
 rⁱur^oe m^ar rⁱn a^r f^eac^a tam^aill, ag f^eac^aint a^r a c^eile,
 agus B^{ri}cⁱriu i l^ar an tⁱg^e ag f^eac^aint oí^{ta}, agus
 305 g^ac d^on t^oil-f^eac^aint aⁱge anoir a^r a^rir r^uar m^or-

timceall ar a tiġ bpeāġ, aġur an tiġ ʒo lēip cam, mar
a beaḡ long a beaḡ aġ ʒēilleaḡ do'n ʒeaḡ.

Do labair Seanca. "A piġte aġur a uairle Ulaḡ,"
ar reirēan, "nī ʒeicmi-re ʒo bpuil le tēanani aġaib aē
an t-aon nīḡ ainiān, 're rin, an ʒear a tēin an tiġ do 310
ēamaḡ a iappiaḡ air a tūpiuġaḡ ariḡ. Muḡa noeinuḡ
Cūcūlainn an tiġ a tūpiuġaḡ nī'l an ʒear ran beo ar
ēalaḡ an doḡain a tēanpaḡ ē tūpiuġaḡ."

Bailiġeawar ʒo lēip timceall ar Cūcūlainn aġur
ēpomaḡar ar ēaēant air an tiġ a tūpiuġaḡ. Čuair 315
Bpuiriu 'ra ēaēant leo.

"O, a Cūcūlainn," arpa Bpuiriu, "a piġ-laḡic
ēirēann, muḡa noeinir-re mo tiġ a tūpiuġaḡ nī'l aon
ʒear 'ra doḡain a tēanpaḡ ē, aġur tāim ēreāēta ʒo
teo mā ʒāġtar an tiġ cam, ʒiar, mar aēā ʒē anoiḡ." 320

"Nī n-ē do tiġ ir ēāḡ liom, a Bpuiriu," arpa
Cūcūlainn, "aē Conēubar aġur uairle Ulaḡ beit annan
ʒan biaḡ ʒan teoē mar ʒeall oḡt ʒēin aġur ar do tiġ
aġur ar do ʒeāra."

Do'imtiġ Cūcūlainn amāē aġur ēuip ʒē a tōā lāim aġur 325
a ʒuala ʒē ēaḡ an tiġe, aē mā ēuip do tēip air ē boġeḡ
ar an tēalaḡ. Bi āēar ar laoġaḡe aġur ar Conall
nuair a conuacawar an mēit rin. Tuġ Cūcūlainn an
t-āēar ran. Tuġ ʒē, leiḡ, ʒo ʒaib ēinēar aġur banḡrāēē
Ulaḡ aġ ʒēāēaint air, aġur ʒo mbeaḡ buairiḡt ar 330
ēinir tōā tēirēaḡ an ʒniom air. Annan do māētnaim
ʒē i n'aḡne ar a ēāipuib ʒiōē aġur ēāinġ a meannma
ēuġe. Annan ēāinġ air an t-āēpiuġaḡ elō ar a tēuġēi
ʒiaḡpaḡ. Nuair a ēaġaḡ an ʒiaḡpaḡ ran air ir ainiān
a ēaġaḡ epit aġur oibpiuġaḡ ar a bāllaiḡ beāēa aġur 333
ar a cōpp ʒo lēip. ʒeapuiġeaw ʒaē ʒuibe tōā ʒpuaġ
amāē o n-a ēeann tōm tūpeaē le ʒnāēaw, aġur ēiti
bpaon tēapġ ʒola ar bāpp ʒaē ʒuibe. Do lēineaw

rúil leir larmuic d'a ceann, agus do fhoigsi an trúil
 310 eile riap 'n-a cloigeann. D'oibpúeas d'ós corppán agus
 bíod cuabair le n-a béal. Nuair a cuipeas ré an marcpas
 ran de ní bíod don teora leir an neart a tásas ann.
 Nuair a ceip air an falla tógáilc ruar éamais an marcpas
 air. D'oibpúg ré amac ann ar feas tamail. Annpán
 315 cuip re de é. Cóm luac agus cuip ré de é, cuip ré d'ós
 lámh agus a guala aipir leir an bpalla, agus eus ré
 taob an tige láirpeas aníor ar an tcalam i tceeo go
 raib an tige go léir cóm dípeas agus bí ré ar tóir.
 Annpán do fúir an cuideasca aipir cun bíod agus cun
 350 tige, agus bí raogal ruairc acu an cúro eile de'n
 oirde rin. Ní h-innrtear 'ra rgeal conur a caic
 bpueriu an cúro eile de'n oirde, ná ar tarrpais ré
 cuige don cleas eile cun cuilleas toirpúis do déanam.
 Ní h-innrtear cé'cu ar cuipeas ruar an gmanán aipir
 355 uó nó nár cuipeas. Deir an rgeal gur fúir Concubair
 agus píste agus uairle ulaó ar taob de'n píe-tas,
 agus fúir na píogha agus na mna uairle go léir ar
 an tcaob eile, i bpocair Mugaine, bean Concubair,
 agus go raib rult agus ruaircear acu go léir, as
 360 ite agus as ól agus as caiteam ainpíe, ac ní'l don
 tuairpúg ar cár caic bpueriu an oirde.

CAIBIDÍOL A CÚIS

AN LIAC MACA

Ní pó-paia do lean an caic agus an rult as na
 mnaib nuair a bí saé bean de'n trúir, bean Laoisipe
 agus bean Conaill Ceapnaig agus bean Cúculainn, as
 molaó a fip féin cóm uian agus bíodair rap ar leasas

irtead iad. Bí na fir as éirtead leo, agus bí tnúc 5
 agus formad agus fearg na bfeair as éirge. Do tugad
 ré nteapa sup fleannuig Cúculainn ar an gcuirteadain
 cap éir an tige a d'fhuigad dó, agus go raib ré imtígte
 an fáir a bí fupmhóir cainte na mbán ar riubal. Táinig 10
 ré irtead agus Eiméar 'gá molaó, agus í as áiréam
 a gníomh agus as ainmnúgáó na sclear a d'einead ré.
 O'féad ré ar an mbeirt eile. Bí agharó bán ar gac
 fear acu le neart tnúca agus formad. Connaic
 Seanca mac Oiliolla go raib oíoc-obair as tead. 15
 O'éirg ré agus do labair ré.

"A níosna uairle Ulaó," ar reirean, "fógraim
 fíotéadain oirib! Ná bíod aon iongnad oirib mar gheall
 air rin, a níosna uairle. Ní'l tporo ná acéann agharó
 o'á d'éanam ac caint éaoin énearta, as molaó na bfeair
 a tuilleann an molaó. Ac fógraim fíotéadain oirib, a 20
 níosna. Má'r énearta í buir gcaint ní énearta an torad
 beir uiréi má leanann ríó oi. Caint de'n tporo ran
 as tead ó mnaib áluinne uairle iréad tairgeann
 catanna fuilteada roir cupairóib tréana. Ir fearr
 an tríotéadain a o'fógrair oirib-re ahoir 'ná beir a 25
 o'íarrair na fíotéadain o'fógrair ar na fearaib ar ball.
 O'á b'íg rin fógraim fíotéadain oirib, a níosna uairle
 Ulaó."

"Ní féirir dóm-ra, a Seanca," arfa Eiméar, "gan
 labairt ar éiréib Cúculainn. Ir mé a bean, agus 30
 cé molaíóir a éiréir mura molaó-ra iad? Cé áirnéócaró
 a gníomaréa saile agus sairge mura n-áirnéócaró-ra
 iad? Cé áirnéócaró a cleara lúit mura n-áirnéócaró-ra
 iad? Cleara nár réir cupad eile a leiréir riam for i
 n-éirinn. Cé connaic riam fóir cupad as d'éanam 35
 an uball-éir a d'eineann Cúculainn? Nó an riabair-
 éir a d'eineann ré? Nó cé connaic ó fear eile an

- clear a d'eineann ré leis an ngái bolga? Ní an clear
cait le n-a ngabann ré a buinn ag teacht cun tailim
40 uó, bíodh sup i n'oisíó mullaig a cinn a tuitfeadh ré?
Nó an clear le n-a gcarann ré é féin ór do cómair go
tí n'á feadapair cé'cu a cúl nó a agair beadh leat?
Nó an faobair-clear a d'eineann ré le n-a clárdeam;
an clear a cuipeann r'gannpádh ar a n'ámaro i gcait,
45 mar n'á féirí uóib iad féin do cópant ar an
gclárdeam ran nuair a bíonn ré ag caradh cóim dian?
Ní féirí uóib a fíor a beir acu cé'cu tíor nó tuar
nó cad é an t'ad 'na mbíonn ré cun dul i b'feirí oíra.
Ní'l cupadh le páigil i n-Éirinn, a Seandá, ír féirí
50 a cup i gcomparáid le Cúculainn ar aon trágair cuma,
i n-aon trágair tréite cuip ná aigne, i n-aon trágair
gníth gailé ná gairge. Da ró-olc uaim-re, a Seandá,
mura n'óanfaínn tréite Cúculainn do molaó mar ír
cóir iad do molaó i láthair Concubair agus in' láthair-re
55 agus i láthair laóparde agus bantpáda Ulaó."

D'éirig Conall Ceápnac.

- "Ír fíor do caint, a bean," arfa Conall. "Tasadh an
giolla clearac ran amac annso eugam-ra go n'ceimnío
compac agus go b'feiceam topadh na gclear go léir."
60 "Ní óanfaí-ra cómpac anocht," arfa Cúculainn.
"Táim ró-cuipreac agus tá an corlaó am' tráoéadh.
Tá obair mór óanta anocht agam. Go n'icead biaó
agus go n'ceimíad mo fáit corlata agus go gcuipíad
mo cuipre díom ní óanfaí cómpac le n-aoinne. Nuair
65 a beirí mo cuipre cupéa díom agam, ní fearr liom r'pórt
a beirí ar r'ubal agam 'n'á ag óanfaí cómpac aonfíir
le n-aon fear sup maic leis cómpac a óanfaí liom."

- Nuair aigís an cuipreac an caint rin ó Cúculainn
láimh iongnadh ana-mór oíra. Níor aigíseann r'ann
70 poimíir rin Cúculainn ag díaltuadh do cómpac pé

cuirre a deaó air. Uo cuigeasúar 'n-a n-aigne náir
 b'fólaíir nó go dtáinig ruo éigin uatbárac ciorca
 air, agus a ráó gur díultuis ré an uair rin. Bí
 iongnadó ar Concúbair agus ar Seandá agus ar feargur.
 Ac ní raib doinne ba mó iongnadó 'ná an beirt, Conall 73
 Ceapnac agus Leogaire Duadac. Ní raib bliúre
 doinne ag Conall leir an ndíultuiséan ran. Bí oireas
 ran iongnadó air gur iméis an fearis de, agus gur
 fearraís ré de Cúculainn cao ré noeáir an cuirre go
 léir a deit air. Níor cuir doinne eile an ceirt céadna, 80
 bíóó go raib rí ar bárr a ceangán ag an uile dúine
 o'a raib láitíeac. Bíodas go léir, roir fearaib agus
 nínáir, cóm ciúin agus ab féiróir uóib a deit, féacaint
 cao 'oéarfad Cúculainn.

"Cao a cuir an cuirre oir, a mic mo deirbheasair?" 85
 arfa Concúbair.

"Tar éir an tige reo do díriugadó dom, a ároir,"
 arfa Cúculainn, "uo cuireadó níó im' aigne. Mar
 gheall ar an níó rin a cuireadó im' aigne, o'éaluigear
 ar an gcuireasácair reo agus o'iméigear oim go dtí 90
 go rabas ar bpuac linne léite i Sliaó fuaro. Ní fada
 a níor ar bpuac an loca, nuair a táinig amac ar an
 loc an capall uob' áilne o'ár leogair mo fúil rian
 air. Nuair a connac é táinig áro-uúil agam speim
 páisail air agus é cimeadó. Bí ré ag ingíor ar 95
 bpuac an loca. O'éaluigear cuige. Níor mótuig
 ré mé go dtí gur cuasóar de léim 'n-a muing.
 Uo fnaíómeas mo dá lán timéall a muinil. Uo
 sluaíir ré 'n-a lán-pit. Ní h-ar an loc a cus ré agard
 ac ar mas bpuas. Meas ré uil uaim le neart peaca. 100
 Cimeadóar mo speim. Cuireamair mas bpuas mroe
 óinn. Cuireamair Muirre mas Muirceinne
 óinn, agus mas Meadó, agus Cuireac Cleiteac

Cearna, agus Lia linn leáarna, agus Fea Fennin
 105 feargna, loppur Domnann, agus Ror Roigne.
 Níor fágamaí maí de mágaib leatana na h-Éireann
 san gabáil tríú anonn agus anall. Ac éimeáodar mo
 speim. Níor fágamar leir an scapall. Fé deire b'éigean
 dó géilleaó dom. Do rugar liom é go h-Camain agus
 110 tá fé ann anois go min agus go cinearta. Nuair a
 cuirfeá mo captao air féin agus ar capall mar é ní
 deir d'a capall cóm maí leo le fágáil. Siné fáit mo
 tuirpe. Ní h-iongnaó tuirpe orm. Ní foilaí dom coitlaó
 déanaí rár a nuéanfaó don níó eile. Nuair a deir
 115 an coitlaó san déanta agam, agus mo tuirpe curta
 díom agam, don fear sup maí leir cómpac fágáil uain
 deirim-se mo lám agus m'focal dó go mbeir an cómpac
 le fágáil aige, lán a éiríde de."

"Cad é an ainm a tabairfar ar an scapall ro a
 120 tugair leat ar an linn léit, a Cúculainn?" arsa
 Conéubar.

"Ar an linn léit a táinig fé, a pí," arsa
 Cúculainn, "agus i n-Camain Máca atá fé anois.
 Tugtar an liat Máca mar ainm air."

125 "Tá go maí," arsa Conéubar. "Díor 'an liat
 Máca' mar ainm air. Cá bfuil Úicriu?"

Do glaothar ar Úicriu agus táinig fé.

"Tugtar a nuóitín bíó agus leanna do'n cúiteac-
 tain, a Úicriu," arsa Conéubar, "agus ná labraó
 130 doinne de rna mnáib seo, as molaó a rir, go dtí go
 mbeir an fleao ro caite agaimn."

Do veinear mar rin, agus bí faoi rím focair
 ruair acu go léir ar fear trí lá. Bí an cúiteacta
 ruaimnearaí ríocáanta, ac bí an cupaó-ní ag déanaí
 135 buadarca aighe do'n tríúr cupaó, do Conall Céarnaí
 agus do Laoisair Buadac agus do Cúculainn.

140
 145

Too laßair ré leo.

"Iy boect an rgeal é, a uairte Ulaó," appa Concéubair,
 "a iáó nac féoirir uúinn an fleao ro a tús Úmceiru
 uúinn do éaireamh ar ár ruaircear san bagairt acramin 150
 agus toirunirg a beic coitcéanneta toir rinu agus
 doibnear na h-aimprie reo. Dubraó leir an tceúir
 atá ag éileamh an cupaó-míir an rgeal a b'páigile fé
 molaó Oitioilla agus ílleóbe. Do toilig an ceúir
 éuige rin. Ílleapamair go léir go mbeao ríotcéin 155
 agaimm ar an ttoiliugao ran. Ílior b'faoa go iabamair
 faoa go leor ó ríotcéin. Ílior b'faoa go iabó d'aóbar
 toirunirg agaimm i h-ineao don aóbar amáin. Íli h-é
 an cupaó-míir amáin atá le rocapuigao anoir ac banpiog-
 naect ban Ulaó. Íli foláir a déanamh amac, ní h-amáin 160
 cé aige go mbeio cupaó-míir tige Úmceann, ac fóir
 cé h-é an fear 'na mbeio réan tige Úmceann agá
 íhnaoi, agus banpiognaect ban Ulaó, agus toirac ag
 uul i uTig ílíócuarta. Meapam-re ná fuil fear iy
 fearr a déanfaio na neice rin go léir do bpeicniugao 165
 do réir éir agur do réir fírinne, san rgaé san eagla,
 san báio do uúine agáib reacar a céile, 'na an bpeicéam
 uafal ran Cúpoi mac Dáire. Deinó i tceúir uul ag
 tualail ar an bpear ran agus 'rocapuigao fé an rgeal

170 go léir naoid agus annsan b'féidir go mbeadh ruaimneaf
asainn."

"Táim-re páirta leir rin, a áirí," appa Cúculainn.

"Táim-re cóim páirta leat," appa Laoisaire.

"Táim-re cóim páirta le h-aomne asaid," appa Conall
175 Ceadnac.

"Tá pé cóim maic asat-ra do dá capall a gabáil
uinn, a Conall," appa Cúculainn.

"Oéon!" appa Conall. "Conur féadfaid mo dá
capall-ra triúr a bpeit leo!"

180 "Ir fíor, a Conall," appa Cúculainn. "Tá do
capbad ró-míor, ró-érom, ró-aindeir. Ní beag
u'ualad ar dá capall é agus san a beit iriis ann
ac tú féin. Ir eol do'n tuitais, pé áit 'na n-gabann
tú féin agus an capbad ran asat go nveineann an dá
185 pot dá clárde móra a bíonn annuio ro' diaró le feirgint
ar fead lae agus lán-bliadna. Aomne a éionn an dá
clárde ní gá do cóirde a fiappaige—"Cé saib annro?"
Tuirgeann gac aomne a éionn an pian ná fuil capbad
eile u'féadfaid an pian ran a déanam ac capbad Conall
190 Ceadnaig."

"An aipgeann tú é rin, a Laoisaire?" appa Conall
Ceadnac.

"Aipigim," appa Laoisaire, "ac ir cuma liom. Ní
féidir don nio de'n tróro ran a mío liom-ra ná leim"
195 capbad. Tá 'fíor as fearaid éipeann cao é liar agus
éargardeact mo capbad-re agus mo capall, ar ácaid
agus ar bántaid, i toirac caa ponn ósaib illad nuair
a bíonn an cóirac uian. Míor leogar-ra toirac pian
fór le pils ná le puiuis, i péir ná i n-áepann, i scoillit
200 ná i scoiseplocaid agus ní leogfaid anoir."

CAIBIDÍOL A SÉ

FEAR NA CLEITE

Do tugadh éuige a capbaid. Do léim ré ircead ann, agus riúo cun riubail é i dtreo go mbeadh an céad innriint ar an rgeal aige do Cúroí mac Dáire. Comáin ré leir, tar Maḡ dá ḡabal, tar Deárna na Faraire, tar Át Capbaid feargura, tar Át na hÍorriogha, go 5 Caoréann Cluana dá Dám. Níor rtao ré go raib ré tiar i Stiab Dpeáḡ. Táinig ceo annran air, ceo a bí cóm duib cóm dorca ran nár b'féoir do don éirceim eile plige do cup de.

"Caiteimio fanamaint annro go nglanar an ceo," 10 ar reirean le n-a ara. Do túrling Laoḡaire ar an ḡcapbaid. Do ḡsuir an ḡiolla na capaili agus cúir ircead iao i bpáire Dpeáḡ féir ḡlair a bí i n-aice na n-áite. Cpom na capaili aḡ ingíor. Níor b'fada go Dpeaca an ḡiolla éuige fearí ana-mór, ana-ḡpánna, 15 agus bata 'n-a láim aige. Do féir mar a labhrann an reana-rḡpíðinn bí ré go mí-cuibead. Deir an rḡpíðinn go raib ré mullaḡ-leatán, béal-pamair, bolḡ-púilead, ḡpánna, ḡpean-éadanaḡ, ḡpúḡánaḡ, malardé mópa motalada air, agus é ana-mór, ana-láoir. 20

"Cé leir na capaili reo, a ḡiolla?" ar reirean leir an ara.

"Le Laoḡaire buadad," arpan t-ara.

"Ir maic an fear ḡur leir iao," arpan fear ḡpánna, agus le linn na Drocail to ráo do níor deim ré ad bpeir 25 ar mullaḡ éinn ar an ara agus vípungar ar é léarad leir an ḡeire. Do liúḡ an t-ara agus do béic ré. Uairis Laoḡaire an t-ara aḡ béicis. Seo éada é.

“Cao é an cúip atá agat ar an ngiolla?” arsa
30 Laoisaire.

“Cúip ré na capall ‘ra móimféar oim,” arsan fear
spánna.

“Iompuiḡ oim-ra!” arsa Laoisaire.

U’iompuiḡ. Do tpoiveadar go dian. Níor ró-ḡada
35 go mb’éigean do Laoisaire teitead. U’fás ré ‘n-a
diaró a dá capall agus a ḡiolla agus a carbad agus
a airm gairḡe, agus níor rḡad ré go dtáinig ré go
h-Eamain. Bí ‘fíor ag Conall Ceápnac go raib Laoisaire
imḡiḡte poimíḡ ré d’ein Cúipol mic Dáire, ac ní raib ‘fíor
40 aige cao do bí imḡiḡte ar Laoisaire. Táinig ré féin ‘n-a
diaró ‘ra tḡiḡe céadna, éim meap agus d’fáad ré é,
cun go dtadapfaó ré a inniḡnt féin, dar leir, ar an
rḡeal do Cúipol mac Dáire. Táinig ré cun na h-aite
céadna ‘na dtáinig an ceo ar Laoisaire.

45 B’éigean do rḡad, dípeac ré map ab éigean do
Laoisaire rḡad. Do rḡuir an t-ara na capall. Cúip
ré ipḡeac iao cun foraidéacḡa ‘ra páipe céadna ‘nar
cúip ara Laoisaire a capall. Níor b’fada go dtáinig
an fear móp spánna éiḡe agus a éleic aige.

50 “Cé leir na capall, a ḡiolla,” arsan fear spánna.

“Le Conall Ceápnac,” arsan ḡiolla.

“Ír maic an fear gup leir iao,” arsan fear spánna,
ag bḡeic ar mullaḡ éim ar an ara agus ag cḡomad ar
é léapad. Do b’eic an ḡiolla agus do rḡpead ré. Seo
55 éicḡa Conall. Tug ré aḡaró láirpeac ar fear na éleic.

Tpoiveadar. Bí an fear spánna, agus san aige ac
an éleic, ró-lámip do Conall. B’éigean do Conall
teitead le n’anam dípeac map ab éigean do Laoisaire
teitead. U’fás ré ‘n-a diaró ag an bḡear móp a dá
60 capall agus a carbad agus a ara agus a airm gairḡe,
agus níor rḡad ré go dtáinig ré go h-Eamain máca.

Do gluais Cúculainn i nuaire na beirte eile, fé dhéin
 éirí níc Dáire.

Cear fé go raib an beirt eile poimir amach, agus nár
 baogal ná go dtiocfaid fé ruar leo. Bí an dá capall 65
 aige uob' fearr a bí i n-Éirinn riam; an liat Maeda,
 an capall a tug fé leir ar an linn léit an ordce úo a
 cuipéad an tuirre air, agus an Dub Saingleann a ruar
 fé leir a' loe Saingleann ar an gcuma gcéanna tríd
 éigin poimir rin. Comáin fé leir i nuaire na beirte 70
 eile, an trlige céanna. Spoir fé an áit 'na dtáinig an
 ceo ar an mbeirt eile. Ní túirge bí fé 'ran áit 'nár
 map a lion an ceo 'n-a timcheall, i dtreo nár b'féirir
 uó don éiréim eile de'n trlige éirí de. Túirleing fé
 ar an gearbad. Do rguir Laois mac Riangaibra na 75
 capall, agus éirí fé irtead iad éin forarthaéta 'ra
 páirce céanna, uiréad map cuipéad capall Laoisair agus
 capall Conaill. Níor b'fada go bfeacaí Laois éirí
 an rpreallaire spánna móir agus a cleit 'n-a lán aige.

"Cé h-é éirí?" ar seiréan le Laois. 80

"Nílim gan tigeapna," arir Laois, "an fáid atá
 Cúculainn 'n-a tigeapna aham."

"Tá tigeapna maic aham," arir fear spánna, as
 uéanam air anonn agus as beir ar mullac éin
 air agus as tuirugad ar é léirid leir an geiré. Do 85
 uéir Laois agus do rguir fé agus do lúig fé. Seo
 éirí Cúculainn féin. D'iompuig an fear móir ar
 Cúculainn. Do éiríodar go uian ar fear aibí.
 Fé uéir no buadad ar an bfeir móir. Nuair a bí fé
 traóéta, tndíte, buairte amach no géill fé. 90

"Táinig beirt rómáic annro," ar seiréan, "agus
 éiríodar a n-eaírad 'ra páirce rin. Do éiríodar leo
 agus do teiríodar uaim agus tá a n-eaírad agus a
 n-araíde agus a n-arrm sairge aham."

95 “Cé’r b’iad an beirt rin?” arfa Cúculainn.

“Conall Ceárnac agus Laoisairc Duadac,” ar
 reirean, “agus tabairfao-ra tuit-re anoir eacrao
 agus carbairt agus airm gairge agus giollaíde na
 beirte rin, agus beir leat go h-Eamain iad, agus ir
 100 móir an iongnad liom-ra má d’éineann an beirt rin
 a tuillead cup irtead oir-ra i tsaob an cupaó-míir.”

Annran d’iméis an fear spánna a’ fao-r.
 Cúculainn agus do glan an ceo.

Dubairt na daoine a d’airis an méir rin de’n rgeal
 105 ’n-a diad ran sup b’e Cúpoí mac Dáire féin an fear
 spánna, agus go raib ’fíor aise an tmuir a beir ag dul
 fé n-a d’éin, agus cao a b’i uata, agus sup d’amlaio
 a táinig fé rómpa mar rin ar an rligé cun a cairbeaint
 doib go foileir cé d’o sup ceart an cupaó-míir a tabairt.

110 Dé’r domhan é do táinig Cúculainn go h-Eamain, agus
 na trí carbairt aise agus na capaill agus na h-apairde
 agus na h-airm gairge. Tug fé a gcapaill agus a
 gcarbairt agus a h-apairde agus a h-airm gairge do’n
 beirt eile, agus táinig an tmuir go Dún Ruðraige,
 115 go tig Bricreann mar a raib Concubair agus plograo
 illad. D’innir fé an rgeal go leir ór cómar na
 cumeactan.

“Ir leat-ra an cupaó-míir, a Cúculainn,” arfa
 Bricriu. “Ir foileir ar buir ngníomarcaib nác
 120 oleagtae d’aoinne agaid-re dul i gcomórtar leir,”
 ar reirean leir an mbeirt eile.

“Ni fíor tuit-re an cáint rin, a Bricriu,” ar riad-
 ran. “Tá ’fíor agaimne go maic sup tinné éigin d’a
 cáirtoib ríde a táinig ag cabruagad le Cúculainn agus
 125 ag imirt fill opainne, i tseo sup éirge do pasad an
 cupaó-míir agus nác cun aoinne agaimne. D’a b’lig
 rin ní rgarraimio-ne cóir los ran leir an gcupaó-míir.”

Bí Concúbair agus uairle Ulaó ar fearó adras a
 t'arppaio an rgeál a focaruigadó, ac do teip oirta.
 Fé deirfe b'éigean doibí toul riar ar an feana-focaruigadó, 130
 an rgeál t'fágáilte fé molaó mheróbe agus Oilioilla,
 nó fé molaó Cúpoi mic Dáirpe. (Ili raib'fior ag doinne
 an uair rin gur b'é Cúpoi mac Dáirpe an fear spánna
 úto a bí 'ra ceo).

"A ríste agus a uairle Ulaó," airta Concúbair, "ní 135
 feicim go mbeaó don bpeit againne ar an nio reo do
 focaruigadó. Mleapaf go raib' an rgeál focair;
 meaf b'puciu é; meaf gac doinne uafal agus íreal é,
 nuair a h-innreao tóinni gur buaó Cúculainn ar an
 b'patac agus nuair a tug fé leir go h-éamain, ní 140
 h-amáin a tá capall agus a carbao féin agus a arin
 gairge, ac 'n-a teannta ran capall agus carbao agus
 aparóe na beirte eile. Mleapaf ná beaó doinne ba
 cúirge molaró an cupaó-míir do 'ná Laoḡairpe agus
 Conall féin. Ac ní mar rin atá, a ríograó agus a 145
 móir-uairle. Deir Conall agus Laoḡairpe ná le neart
 lám a buaó Cúculainn ar an b'patac, ac gur b'amlaó a
 fuair fé congnam ó duine t'á cáiruib ríde, agus mura
 mbeaó an congnam ran ná buaópaó fé ar an b'patac.
 Má'r ríor an puo aoir Conall agus Laoḡairpe, ní cóir a 150
 cógaint oirta nac fonn leo an cupaó-míir do leogaint
 uata go tóí go mbeiró deimne acu air gur b'é Cúculainn
 an laoc ir fearr. Ní féiróir an deimne rin a t'fágáil
 i gcúis' Ulaó. Tá t'ugainn-re mo bpeit ar an
 rgeál, agus an cupaó-míir a t'adairt do Cúculainn, 155
 uairfi láirpeac gur le báir do Cúculainn a tugaf
 an bpeit. Tá an báir againn go léir le gac fear t'e'n
 ríur. T'á b'píir rin ní ceart t'adoinne againn a b'píit
 a t'adairt 'ra rgeál. Ní feicim go b'fuil againn le
 uéanam ac an puo aoubairt Seandá mac Oilioilla ar 160

- tóúir, an tpiúr do éur riar as tpiall ar Oilioill agus
 ar Mleirb go Cruacain doí agus leogaint o'Oilioill
 agus do Mleirb an cuimh-níir seo tige Uricreann do
 cadairt do'n laoc ir fearr díob. Ní móir dóm-ra féin
 165 agus o'a bfuil annro o'uairliú Ulaó dul riar i n-aon-
 fearc leir an tpiúr. Ní gno ró-énearta o'aoimne an
 breicniugad ro déanamh. U'féirir go nioilteó'
 Oilioill do'n breicniugad déanamh o'a mba ná beaó as
 dul riar as tpiall air ac an tpiúr féin. Nuair a éiríro
 170 ré féin agus Meaóó rinn go léir as déanamh o'ra ní
 h-é mo tuairim go nioilteóaro riar do'n breicniugad
 déanamh."

CAIBIDÍOL A SEAC

AN TURAS GO CRUACAIN DOÍ

- Do rocairigeaó air rin. O'éirig Concubair agus
 piozraó Ulaó agus cuireadaí iao féin i gcóir éun
 gluairete, víreac mar a deimeadaí nuair a bíodaí as
 teac ó Eamhain Mlaó go Dún Ruópaige, go tige
 5 Uricreann. Ba móir agus nob' áluinn an raóare iao
 as gluaireac. Bíod na daoine as teac ar na
 cnocánaib as féacaint ar an raóare agus as déanamh
 iongnatú de, agus bí an raóare ran mar aódaí cainte
 acu eatarfa féin ar fearó móirán amiripe 'n-a riaró
 10 ran. Bí aine as na daoine go léir ar Concubair,
 agus ar feargur mac Róig, agus ar laogaire, agus
 ar Conall Cédmac, agus ar fuphóir na n-uairal a bí 'ra
 gluaireac, agus bíod na daoine 'ga o'airbeaint o'a
 céile.
- 16 "féac!" a'féirir, "an fear breas ran 'ra carbaó

óirída; riné Concúbair. Agus an fear mór cumarac ran i n-aice Concúbair, riné feargus. Agus an beirt rin ar torac, riniaid Conall Ceárnaic agus Laoisairc Duabac. Ad cá bfuil Cúculainn?"

Ní raib Cúculainn le feirgint. Bí ré ag cairbeáint cleas do bantpacét Ulaó, agus do rleamnuig an míograó cun riubail a gan fíor uó. Níor beag d'iongnad na cleasa a deinead ré. Deinead ré cleas ar a dtugte uíall-cleas. Bíod naoi gcinn de liatpóirib beaga iapainn aige, agus bíod ré 'gá scaiteam anáirde agus 'gá gcur ó lámh go lámh. 25

Bíod naoi gcinn de gácatannuib beaga aige agus bíod ré 'gá scaiteam anáirde ar an gcuma gceatna, agus 'gá gcur ó lámh go lámh, agus ní baogal go mbuailtead ré a lámh ar aon bíor de rna naoi mbeasuib. Bíod naoi gcinn de rgeanaib aige agus faobair ar áilnead óirí, agus bíod ré 'gá scaiteam anáirde agus 'gá gcur ó lámh go lámh, agus ní leogad ré a lámh ar faobair aon rgeime acu. Annran bíod na naoi n-uíla agus na naoi n-gácatanna agus na naoi rgeana anáirde i n-aonféad aige, agus é 'gá scaiteam anáirde agus 'gá gcur ó lámh go lámh, agus ní leogad ré uóib meargad ar a céile ná ceann acu do tuitim ná a lámh do gcapad. 30

Bí an éleapardéad ran ar riubail aige, agus bantpacét Ulaó ag fairc air, nuair a táinig a aia, Laois mac Riangabpa, éirge agus fearg air. 40

"Ó, a Cúculainn!" ar reiréan, "a fíor méadta! Tá deire leu' gniomaircuib gairge go uo! Tá Concúbair agus míograó Ulaó i gCruačain um an dtaca go agus taor-re gan cupad-mip!" 45

"Níor motuigear an aimpir ag méadta, a Laois," arpa Cúculainn. "Innill an capad uóinn." Do deim.

Do gluaireadar. Bí an fluas i Maḡ Bpeas um an
 50 ntaca ran, ac do cuip Cúculainn a leitéro rin de luar
 coirídeacta ar an liat Maḡa agus ar an nDub
 Saingleann go ndoigeadar tpearna Cúis' Ulaḡ go
 léir, agus tar Sliab fuair agus tpearna Maḡa Bpeas,
 agus go raib carbad Cúculainn ar torac na ríos agus
 65 iad as déanam ar Cpuacain loi.

Leir an mbuinne agus leir an bfuadar agus leir an
 ngluaireact a bí fé buirib Ulaḡ as déanam ar
 Cpuacain loi bí fuaim agus foḡram 'ra rpeir, agus bí
 an talam as eir agus as luarḡad. Do eir piḡ-teaglac
 60 mleróde agus Oilholla i tpeo gur eir na h-airm a
 bí ar crocāḡ ar na fallaib agus go rabadar rḡairte
 ar an talam, agus táinis rḡannraḡ agus anairte agus
 eir cor agus lān ar muintir an piḡ-teaglais, i tpeo
 gur cuma iad, mar adair an reana-rḡpibinn, nó 'curcar
 65 fpi rpuḡ', 'ré rin tor luacra i lān abann agus uirḡe
 na h-abann 'ḡā carad agus 'ḡā fnoim agus 'ḡā fuacāḡ.
 O'airis Meaḡḡ an foḡram agus connaic pi an 'curcar
 fpi rpuḡ'. O'feac pi fuar 'ra rpeir.

"Ir ait an puo é rin!" ar rpi. "Tóiréneac agus
 70 an rpeir ḡlan! Ó ḡadar-ra Cpuacain ní feaca a
 leitéro rin go tci intiu."

O'imtis Fionnabair, ingean mleróde agus Oilholla,
 fuar cun an ḡuanáin a bí ór cionn fárooir an uina
 agus o'feac pi 'n-a timceall.

75 "A mácar, a ḡāḡ uil," ar rpi, "cim-re fear
 carbad as teact."

"Cao é an raḡar é?" arpa Meaḡḡ. "Cuip a famla
 air," ar rpi, "a eir, a deabram, a déanam; ualḡ
 an fip, uat na n-eac, gluaireact an carbad."

80 "Cim an uā eac atā fé'n ḡcarbad," arpa Fionna-
 bair, "uā eac móra, cumaraca, mupneamla, agus iad

bpeac-šlar, ar don bat, agus iad as gluaireacht i
 n-aice 'céile i gcóim-neart agus i gcóim-buirbe, ar
 cóim-léim agus ar cóim-éirceim agus ar cóim-luar.
 A gcinn anáirde. Cluara biopaíca oirca; éadana 85
 leatana; mongaíca faua troma; iad uét-leatan, cúm-
 feang, cor-láir. An carbat atá oirca carbat áluinn
 ipead é, agus é néanta go h-órnáirde, agus roctanna
 tuda as carad péi. An fear atá 'ra carbat ran fear
 bpeadš pionn ipead é, agus ualac spuaige ar a ceann 90
 ar bat an óir; carús éirdeas air agus cúis ríoga
 ór-bata 'ra caróis. Šgiat bpeac aige agus fadbra bán
 pionnóruinne ar an ršéit. Sleas cúis mbeann ar
 dearg-larad 'n-a tóir aige."

"Aitnišim é!" arfa Meadhb. "Dap lámh m'atar 95
 ac má'r as cup tróda agus cóirpaic oirainn atá an fear
 ran as teacht beir an ršéal go h-ole agaimn! Siné
 laogaire buadac, an laogaire ríoga, an fear nár
 buadad riamh i gcát air, an fear a cuireann eir-eagla
 ar a námaid nuair a éirí ríad a ceann pionn as ruatad 100
 'ra cat agus a éirdeam as carad ór cionn a cinn.
 Siné laogaire lámh-dearg. Ar maite linn péin ní
 foláir dúinn šac don cóir d'a feadbar a cup air."

"Cim carbat eile, a m'atar óil," arfa Pionnabair.

"Cat é an rašar é?" arfa Meadhb. "Tabair a 105
 cóirpaic dúinn."

"Tá pé cóim maite leir an šcéad ceann a connac.
 Tá dá capall péi, mar atá pé'n šcéad ceann, capall
 ceannann eir, agus capall dearg toll-leatan, agus
 iad ardon as gluaireacht go tréan agus go cútaig agus 110
 go reolta. An fear atá 'ra carpa carbat fear mór
 pionn ipead é leir, agus a spuaig anuar ar a šualnib
 leatana láirpe, go tróm agus go tuatac agus go
 lúbac. Bán agus dearg 'n-a šuair. Dpat šóir eir-

115 éorera air. Sgiac donn aige agus enaipi burde ar an
rghéir, agus fabra créad-umha air mór-ciméall. Sleas
mór fada dears ar dears-laraó 'n-a doirn aige."

"Aitnigim an fear ran!" arfa Mearb. "Siné
Conall Ceárnac," ar rirí, "agus ní meara dúinn
120 laogaire Duadac 'n-a má'r i bfeirs atá ré ag teacé.
Ac má'r i bfeirs atáio arson ag teacé brúctar rinn
agus meiltear rinn. Níl don dul ar agaim!"

"Cim carbat eile, a má'tar," arfa Pionnabair.
"Iré an trímá carbat é a táinig 'ra máis, ac tá ré
125 ar corac anoir agus tá an dá carbat eile 'n-a thiaró."

"Cao é an ragar an trímá carbat ran?" arfa
Mearb.

"Ir bpeásta go mór a d'féacann ré 'n-a don ceann
de'n dá carbat eile, agus ir uairle. Tá dá capall féi,
130 an dá capall ir bpeásta a connac-ra miam, capall
liac agus capall dub. Tá neart agus fuinneam
ionta ná feaca a leicéir i gcapall miam fór. Tugaim
fé nteara na h-éin atá ag gluaiseacé leo, ór a gcionn
ruar 'ran aer, go bfanait ríad riar mar naé féirir leo
135 cimeáto ruar leir an dá eac ran. An fear atá 'ra
carbat, lartiar de'n dá eac ran, ir deacair dom-ra
a d'innirint duit cao é an ragar é. Mí feaca miam fór
fear eile óim bpeás, agus níor meara go raib ré le
rágail. Tá carós éorera uime, carós píos. Tá

140 clóca mór fada uime agus órnáirí oir air, mar ba
ceart a beir ar clóca píos. Tá cláróim órnáirí
treasra a dá glón aige 'ra carbat. Tá rleas mór
fada thleac ceangailte aige ar caob an carbat, i
n-aice le n-a lán deir. Tá ar a gluaim aige rgiac

145 aluim éorera, agus cómpoc, nó fabra, óir uirí, agus
enaipí óir mti. Cim ar a deataib 'ra carbat an t-ara
atá aige, fear caol, láirí, séagac; fear bpeicmac,

fionn, bárr-éar, ruad, agus banta fionnóruinne ar a
 éadan as cimeáir a sruaige riap ó n-a fúilí, agus
 pláitín óir ar gac taobh o'á éann as cimeáir na sruaige 150
 rocair, agus fallainn ar a suailmí agus muimí
 ar an bfallainn, muimí móra leatana agus iad
 orghailte go h-uilleannaibh. Druicne, 'ré rin ppiocaire,
 de dearg-ór 'n-a láim aige cun na n-eac do rtiúruagáir."

"Ná h-abair a tuillead," arsa Meadhb. "Aitnigim 155
 an fear ran go maic. Siné Cúculainn. Ní fearar
 an toman ead é an gnó atá as an ttiúir ran as teac
 annro go Cruačain! Má'r i gcaradair atáir riad as
 teac ní foláir túinn ar noiceall a déanam cun
 caradair a tairbeaint dóibh. Má'r i bfeirg atáir riad 160
 as teac ní foláir túinn ar noiceall a déanam cun na
 feirge baint dóibh. Conur atáir riad as teac anoir?"

"Tá na trí caradair as teac i n-donfeac anoir, a
 mácar," arsa fionnabair.

"Téanair!" arsa Meadhb. "Téigim amac 'n-a 165
 scoinnib agus cuirim fáilte pómpa. Ré fearg fearad
 a beic orca ní noctfair riad arm cun troda le mnáibh!"

Do gluair Meadhb agus dantiaic an rí-geaglaig
 amac cun fáilte cun poim ar an ttiúir. Do cuirad
 ardaige uirge fuair i ttiúir dóibh, ionnur go n-dan- 170
 fairí iad féin do nige agus ceo agus tuirre na ríge
 a baint dóibh féin. Annran do ruagáir iteac iad agus
 do tugáir a noicín de diad uaral blarta dóibh, agus de
 lionn a bí go láir agus go meirgeadhail agus fearad.
 Annran o'fearraig Meadhb dóibh cé'cu b'fearr leo don 175
 tís anáin do'n ttiúir nó tís fé leic do gac tuine acu.

"A tís fé leic do eac," arsa Cúculainn. Do tugáir
 a tís fé leic do gac tuine acu agus do córugead
 leapaí dóibh, agus do tugáir ead dóibh ar culaí
 déanam agus ar tuirre na ríge cun dóibh. Ar ball 180

táinig Concúbair agus an mór-pluas. D'imicis Meadó
 agus Oilíoll agus an teaghlac go léir amac as cup
 fáilte poim Concúbair agus poim máite agus pioḡparó
 Ullath. Connaic Seánca mac Oilíolla an onóir a tugadh
 185 do Concúbair agus do máitib Ullath.

"Is maith linn!" ar seircean. Nuaire arius Meadó
 an focal ran ó Seánca bí a h-aigne fáirta. Bí 'fíor
 aici, pé ruo a tug iad, naé i bpeirs a tánaoair. Annran
 do foluigeadh an tóin ar fad do Concúbair agus do
 190 máitib Ullath, agus do tugadh dóib é, agus cuair Meadó
 agus Oilíoll agus a teaghlac irthead i dtiis eile a bí
 acu, i dtreo ná beadh doinne as cup irthead ar Concúbair
 ná ar na h-Ullais an fáid ba maith leo fanamaint i
 gCruacain. Tóin ana-bpeas ana-mór ab ead an tóin
 195 ran a bí as Meadó agus as Oilíoll i gCruacain do.
 Deir an reana-risibinn go raib reacht gcuartha ann
 agus reacht n-ineada cóinnuidte ó lár go h-meall.
 Cóim fada agus téirdeann mo cuirgint do éallóe' ran
 go raib reacht gelaótacla leara ann mór-timéall
 200 lairmuic t'a céile, agus go raib reacht gcuartha de
 feompaib cóinnuidte ann ar an gcuma gcéanna; an
 céad cuairt lairtis de'n céad claíde, agus mar rin
 dóib, go dtí an reachtmaó claíde. Tadharrad ran
 uadbair flige 'ra tóin. Agus deir an risibinn go raib
 205 uadbair flige ann. Bí a ndóitín flige ann do Concúbair
 agus as an mór-pluas a táinig i n-donfeacht leir ó Cúis'
 Ullath, agus níor leat-lionaoir an rís-teaghlac. Bí
 Concúbair féin agus feargur mac Róis as riubal
 timéall na reacht gcuartha uo, agus ceol t'a feinnt
 210 dóib go ruairc an fáid a bí biaó agus veoc t'a
 n-ollnuḡadh dóib. Irtis i lár baili, lairtis de rna
 reacht gcuartha, bí áruir Oilíolla agus Mheróde, agus
 ba mór an iadairc é le méit agus le maire agus le

h-órnádo. Bí pé móir a dóicín do rna h-ultais go léir
 éun fuirte éun bíó ann. Tis dapaé ab ead é, agus 215
 ceann plinne air, agus dá fuinneóis déas air, agus
 cómla glóine ar gac fuinneóis díob. Tugtar ana-
 éintar ar éiríogán agus ar órnádoib an tise rin. Do
 deabhróe' an rgeal ná raib don éoinne ag uairlib illaó
 go dfeicfóir a leicéir de tis i gCruačain Aoí, agus 220
 ba móir acu go léir an onóir a cairbeánaó dóib nuair
 a rásad a leicéir de tis fúca féin ar fad an fáir
 ba maic leo panamaint. Nuair a bí an biaó ollamh
 do fuir Conéubair agus na h-ultais éun bíó. Bí an
 biaó agus an deoc agus an cóir fpiotálma i gcomórtar 225
 ar gac don éuma le h-uairleacé agus le maireamlacé
 an tise. Bíodair ag ite agus ag ól agus ag caiteam
 aimpire le gac róro doibhir ar fead trí lá agus trí
 oirde. I gcaiteam na ttrí lá agus na ttrí oirde
 rin níoir fíarfais éoinne díob ead a tug iad ná ar 230
 b'fada go mbeirir ag imteacé. Nuair a bí trí lá agus
 trí oirde caicte éuir Conéubair teacaire ag triall
 ar Oilíoll, 'gá iarrair air teacé éun eainte leir féin
 agus le h-uairlib illaó i ttaob an gnoéa a tug go
 Cruačain iad. Táinig Oilíoll. Annran o'innir Seanéa 235
 mac Oilíolla an rgeal go léir o'Oilíoll, i ttaob
 an éurad-mhir agus i ttaob an éoinr gear a bí ioir
 an ttríuir laoc mar geall air, agus i ttaob an éoinr gear
 a bí ioir a ttríuir ban mar geall ar banríognacé ban
 illaó. O'innir pé óó conur mar a éin Conéubair 240
 agus ríograd illaó a noidéall éun an dá éoinr gear ran
 do focarugad agus conur mar a tair oirca.

"Agus," ar feirean, "ní beirir féin ná a mna rárta
 don tuine eile do focarugad an rgeil eatarca ac
 tura, a ní, agus iré a ngeallamaint go mbeir ríad 245
 go léir lán-trárta le pé focarugad a déanfair-re."

Do rcató Seanca. Agus do rcató. Oilioll gan labairt ar feadh tamaill. Is dóca sup éinne n' aigne ar an sean-focal, "pé tuine a téirdeann ar nó ná 250 téirdeann, ní téirdeann fear na h-eadóirgábla ar." Tar éir maectnamh do labairt fé.

"Ili éugam-ra ba éapc an nio rin do tabairt le rocapuagá," ar reirfean, "agus ní h-é mo éuapm sup ar máite liom a tuagá éugam é."

255 "Ilior éinneis doinne, a pi," appa Seanca, "ar cé'cu ba máit duit é nó ná máit. Ili paib i n-ár n-aigne go léir ac an t-aon nio amáin, a fíor a beir agaim ná fuil aon tuine eile beo ac tura o'féarfaó an rocapuagá déanamh."

260 "Ili mór dom amfir pagáil," appa Oilioll, "cun an rgeil do rgrúduagá agus do bpeicnuagá."

"Agus cat a déanfaimit-ne gan ar gcuparó?" appa Seanca. "Cat a copnócaró rinn má tagann námait éugam?"

265 "Déanfaó tpi lá mo gnó-ra," appa Oilioll.

"Tá go máit, a pi," appa Seanca. "Ili féarfaó námait puinn díoghála déanamh dúinn i gcáiteam an méro rin amfirpe."

CAIBIDÍOL A H-OCT

NA CAIT DRAOITHEACTA

Do fágáó an rgeal ar an gcuma ran. D'innéis Concubap agus na h-iltaiis abailé ac amáin an triúr, laosairpe agus Conall agus Cúcutamm. O'fanadap ran tiap ag piceam le bpeic Oiliolla. Deir an seanar 6 rgrúidinn sup fág na h-iltaiis a mbeannact ag Oilioll

agus sup tugadur a mallact do ðriepun, mar sup
 b'e pé nðeap an toirneapz go léir. B'i an triúp laoc
 an oirðe rin i zCruacain, zac uine acu 'n-a peompa
 féin. Do tugad a cuir bíd cun zac doinne acu i zCuir
 na n-oirðe. Nuair ab am leo an biad caiteam do 10
 furðeap cuige. Cóm luac agus tugadur pé'n mbiað
 do blairead cat a buailfead irteac inr zac peompa
 ac ainmide mór colzac cpaopac i bfuirm caic. Cóm
 luac agus connaic laogaire buadac an cat mór do
 léim pé o'n mbiað, agus níor rtao pé go uí go raib 15
 pé rocair, plán polláin, anáirde ar ceann de rna bataib
 rnaróm. O'ic an t-ainmide an biad agus anhran do
 luis pé ar an uplár. Táinig ainmide de'n traðar
 céatna irteac 'ra treompa 'na raib Conall Cedrnac.
 Cóm luac agus connaic Conall an beirðeac mór, 20
 cuig pé i n' aigne ná bead ann féin ac mar a bead luc
 i mbéal an caic móir rin. Do léim pé anáirde ar an
 mbata rnaróm, agus o'fás pé "an baile mór 'r a raib
 ann" as an zcat. O'ic an cat an biad agus anhran do
 luis pé ar an uplár, pé mar a luis an cat i peompa 25
 laogaire. Táinig an triúad beirðeac irteac 'ra
 treompa 'na raib Cúculainn. Do tarrpaz Cúculainn
 a élarðeam. Cuir an cat mór a ceann cun an bíd.
 Do buail Cúculainn buille de'n élarðeam 'ra ceann
 air. Níor cuaró an buille i bferóm. Do fleamnuig 30
 faobap an élaróin de ceann an caic mar a fleamnoé'
 pé de éloic. Nuair a fuair an cat an buille o'fan
 pé riap ar fead tamail. Anhran do rin pé a ceann
 air cun an bíd. Do buail Cúculainn air é agus
 do fleamnuig an faobap o'a ceann ar an zcuma zcéatna. 35
 Cus an triúp an oirðe ar an zcuma ran, an beir ar
 na bataib rnaróm agus Cúculainn as coraint an bíd
 ar an mbeirðeac mór. Táinig an a. Cóm luac agus

táinig an solur bí na caite iméighe. Trí caite d'raoib-
 40 eaceta ab ead iad, agus amac a' h-uaim Éireanna a
 leogad iad éun éiríodha na bfeair do tárdail. Táinig
 Oilioill ar maidin 'sá fíarfaige conur a caite an tpiúr
 an oirde, nó an paid don nio i n-eafnaim oirde.
 D'innreabair do conur a táinig na trí caite, agus conur
 45 a caite gac fear de'n tpiúr laoc an oirde. Do gáir
 Oilioill.

"Ír dóic liom, a piúge," ar seiréan, "go bfuil búir
 mbreicniúgáid déanta agam."

"Conur fan, a pi?" ar ríad-fan.

50 "Meafaim," ar seiréan, "sur b'é an fear náir
 teit ó'n geat an fear ír éiríodha, agus sur do, d'a bpiú
 rin, ír ceart an cupad-níir do tabairt."

"Ní h-ead i n-aon éor! Ní h-ead i n-aon éor! a pi,"
 arfan beirt. "Ní le beiríodhaic a deimíod-ne

55 caic ná troir ac le daoine. Ní h-aon éomairta meaceta
 ar laoc gan troir a deanaim le caic d'raoib-eaceta.
 Ní'l an breic rin d'leagtaic, a pi," ar ríad, "agus
 ní leogfaimíod-ne uaim an cupad-níir an mbreic rin."

D'iompuig Oilioill uacá agus táinig ré irteac mar
 60 a paid Meab. Do caic ré é féin i geataoir agus a
 drom leir an bfalla agus íré a bí go do-fáir a
 n'aighe. Níor fan beann ar diaid ná ar díg aige, agus
 níor éodail ré néal ar fear trí lá agus trí oirde.
 Ré beir do labair Meab.

65 "Cad 'n-a taob ná deimeann tú an cáir fan do
 breicniúgáid do rna fearaid rin," ar ríre, "agus
 iad do rgailead abailte?"

"Mo éreac éiríodha," ar seiréan, "mar a tánaid
 nam eugaim! Ní h-aon nio róganta a ríol eugaim
 70 iad. Meafar go paid an breicniúgáid déanta ar éum
 náir b'féiríodha féin ná d'aoine eile don loic fagáil

air, nuair a téit an beirt ó rna cait agus nuair a fearaínn Cúculainn an ród. Ní glacfaíoir an bpeitniúgáó ran. Daoine ná glacfaó an bpeitniúgáó ran ní feicim-re sup fétoir bpeitniúgáó déanamh a párócaíó 75
iaó. Má deintear bpeitniúgáó ná párócaíó an tpiúr beiró dá námaio cómaéacáa déanta agam-ra dom féin ar an obair. Ir cpiaráó an cáp é!"

"Fear mí-laoéda ipeaó tú, a pí!" arpa Meaóó.
"Dein an bpeitniúgáó, nó mura ndeim-re é déanfaó-ra 80
é," ar rípe.

"Ir ró-déacair é déanamh," arpa Oilioll, "agus ir móp an tpias a leicéio do teacó cporca opainn."

"Ní h-eaó ac ir ró-fuirirte é déanamh," arpa Meaóó.
"Tá pionnópuinne níor fearr 'ná créaó-umá. Tá 85
Conall Ceámaac an oipeaó ran oipeaó níor fearr 'ná Laoḡaípe Uaódaó. Ac deapḡ-ór ipeaó Cúculainn i zcomparáio le h-aoimne de'n beirt. Tá ré cóm fuirirte an tpiúr laóó ro do bpeitniúgáó agus atá ré créaó-umá agus pionnópuinne agus deapḡ-ór do bpeitniúgáó." 90

"Ní h-eol dom caó 'tá ar aigne agat, a píogán," arpa Oilioll, "ac dein do toil. Ní fétoir do'n rḡeal beir níora meara 'ná map atá ré."

Cup Meaóó teacáipe amac 'ḡá páó le Laoḡaípe sup teapḡḡ uaiti caint a déanamh leir. Táimḡ ré. 95
Connaic an muiniceile ag teacó é. Díoḡar ag caiceam tuairimí 'n-a n-aigne féin i otaóó an ḡnóca deaó ag Meaóó ó. Níor b'fétoir leo a déanamh amac. Nuair a táimḡ Laoḡaípe ipeaó map a paib Meaóó agus Oilioll do laóair Meaóó. 100

"Uaóó agus bárr tuic, a Laoḡaípe Uaódaḡ!" ar rípe. "Ir tú píḡ-laoó Éipeann agus ir tuic-re ir ceapc an caipáó-míḡ reo tabairc. Táim-re agus Oilioll ar don aigne 'ra nío rin, ac ní foḡáir umm beir ḡarca 'ra

- 105 shó, mar is eol duit. Féad," ar rife, "sin éad
 éad-uíua duit agus éan fionntuinnne ar a lár. Cuir
 éad an éad éad-uíua ran agus ná leos don níl
 oir go tici go mbeid sib go léir 'ra baile i n-Eamhain.
 Annsan, nuair a beid an cupad-sir le tabairt, veim-re
 110 é d'éileam agus cairbeán do Concubair agus do
 piofparó Ulaó an éad ro mar cómarca breite uainne.
 Nuair a éirfeair an cómarca ní baogal go labairparó
 don duine eile cun éilim a déanam ar an gcupad-sir.
 Ná h-intig ar ro go tici go mbeid sib go léir as intead.
 115 Seo deoc de'n fion is fearr. Ól é, a sí, agus is é ar
 nguróe duit go maíur céad bliadán ro' ceann ar
 pio paró Ulaó agus an cupad-sir asat!"

Shab Laoisair buirdeas. D'ól fé an deoc agus
 u'intig fé amad. Ar bail do cuiread teadair amad
 120 as tiall ar Conall Céarnac 'sá rad leir sup ceartuis
 ó mheid caint a déanam leir. Taimis Conall.

- "A Conall Céarnac," arsa Mead, "táim féin
 agus Orluill tar éir a focairgáid i n-ár n-aigne sup
 duit-re is ceart an cupad-sir a tabairt. Ní maic
 125 linn ar mbreit a d'innpint annro. Ba baogalac,
 mar is eol duit, go dtiocfaid vpoé-obair ar. Seo
 mar is maic linn an rgeal do cup cun cinn. Seo
 duit-re an éad fionntuinnne ro. Cuir éad é agus
 ná leos oir go hfuair é. Nuair a beid sib go léir
 130 'ra baile i n-Eamhain agus nuair a fiarróear, i lárair
 Concubair agus piofparóe Ulaó, cé ro sup ceart an
 cupad-sir a tabairt, cairais-re amad do éad fionn-
 tuinnne agus cairbeán roib é. Nuair a éirfeair an
 éad fionntuinnne rin agus an t-éan óir rin ar a lár,
 135 agus nuair a 'neórfair-re sup éadair-ne an éad
 ran duit mar cómarca ar an mbreit a éadair i tsaob
 an cupad-sir, ní deairaid doinne focal ro' cionnib,

go mór mór ó tá a fíor go maic ag an uile duine ná fuil
feap ar laocparó Ulaó ir feapp ceart cun an cupaó-
mír 'ná cú. Tá deoc cupaó 'ra cuac agat; deoc 140
de'n fíon ir feapp. Ól é, a pí, agus cuir cuagat an
cuac, agus ipé ar ngurde arson tuit go maipir céao
bliathan ió' ceann ar píogparó Ulaó agus an cupaó-mír
agat!"

U'ól Conall an fíon i n-aon uis amáin, agus 145
cuir pé cuige an cuac fionnroinne, agus gaid pé
burdeacar ó éiríde agus u'micis pé amac. Níor leos
pé bliúpe air leir an muintir eile, ac ipé a bí go lán-
trárta i n'aigne féin. Tus Cúculainn pé ndeara an
deiric d'a mbreit irteac ag tríall ar Mleib. Bí 'fíor 150
aige go raib cleapardeact éigin ag Mleib d'a déanamh,
agus ceap pé i n'aigne ná glacraó pé féin aon píoc
de'n cleapardeact uaiti. Níor d'fada gur cuiread
fíor air féin. Ag imit prócille le laos mac
Riangabra ipaó bí pé nuair a táinig an teactaire. 155

"Tar cun cainte leir an píg agus leir an píogain,
a pí," arsan teactaire.

"Deir do cum magair agus do cum éitig i n-aon
éigin eile leat!" arsa Cúculainn. Ag ráó na bpocal
ran dó níor deir pé ac an fear prócille a bí 'n-a lánh 160
aige do caiteam leir an nteactaire. Do buail an fear
prócille an teactaire i gclár a éadain agus do bhuir
an buille a plaorg. Ní raib u'uain aige ac tuit tar
n-air agus a innint cad u'micis air nuair a tuit pé
marb. 165

"Ó!" arsa Mleib, "Cad a déanfam! Cad a
déanfam! Má riabarcar um Cúculainn marbhócaró
pé rinn go léir!" Do píe pí amac cun na lánh 'na
raib Cúculainn agus cuir a d'a lánh timceall a
muintir. 170

"Dein do éirio maísaíó fé 'duine éigin eile!" arsa Cúculainn.

"A mic uapail Ulaíó! A lapaip laíó Éipeann!" arsa Meaíó, "ní maísaíó ip áil linn a 'déanamh umat-ra.

175 Uá 'uagaíó na laíópa ip uaple i n-Éipinn i n-ár látaip ag loipis puída ip 'duite-re, pómpa go léip, a tabairpaimip an puída a beaíó 'd'á iarraíó opaimn. Ní cōip buíbeaíar a beiré opaimn mar gheall aip rin. Aomhuigíó fip Éipeann go léip go bfuilip-re ór a gceionn, 180 san cómórtar, inip gae tréit a daineann le gairge."

O'Éipis Cúculainn annran agus táimis fé féin agus Meaíó ipíteaí mar a paíó Oilioll. Cuir Oilioll na mílte fáilte romp. Annran do tugaíó cuige cuac a bi 'd'éanta de 'dearg-ór, agus éan de cloíe lóghmaip ar a 185 lár. 'Ól an cuac óip lán o'fíon uapal. 'N-a ceannra ran do tugaíó do feoio uapal fé leir, oipeau a 'd'á fúl de cloíe lóghmaip ar a 'uagáí óracon.

"Cuir cuíat an cuac óip rin, a pí," arsa Meaíó,

"agus ná feictear agat i go tóí go mberó ríó, i 'uapíur, 190 i n-Eamhain. Annran, nuair a beiré an cupaíó-míp le tabairt, abair-re, i látaip Cóncuáip agus f'eargúip agus pio-paíde Ulaíó, gur 'duite-re a mólamaip-ne an cupaíó-míp, agus, mar cómarra ar an molaíó ran, gur tugaímaip 'duite an cuac óip rin. Ipé cūip gur maíe 195 linn ná feicí an cuac ran agat, i 'uapio ná tabairpaimip f'earg na beirte eile feo opaimn an fáio a beiré ríao annro i gCruaíain agaimn. Ní beag a luaca an bpeir do noíteaí nuair a beiré ríó go léip i n-Eamhain, agus an cupaíó-míp le tabairt. Tá deoí cupaíó 'duite 'ra cuac 200 ran, a pí," arsa Meaíó. "Ól an deoí ran agus ipé ár nguró-ne 'duite go maipip céao bliadaí to' píe ar ógaíó Ulaíó go léip."

"Ipí ár mbpeir, leir, a pí," arsa Oilioll, "ó 'taoí-re

féin cómh mór san ór cionn ríogparóe Ulaó náe féirip
comórtaí a déanamh iorip cú agus iao, an buaó céadna 205
beir aget' mnaoi ar bantpaet Ulaó, agus topaé a
beir aici go deo ar bantpaet Ulaó as dul i dtig
hlíócuarta."

Annpán d'ól Cúculainn an fion a bí 'ra cuais óir,
agus gaid ré a burtéacáir le Meiró agus le h-Oilioll. 210

"Agus níó eile, a pí," appa Meaó. "Ná h-imtíge-
ar ro go dtí go mberó an cuio eile as imtíge. Tá
poinnt eile tártála agaim le déanamh opaid, tártáil
a táirbeánpaíó ar ball do gac doinne go bfuil an
bpeit reo tabarta agaim do péir píunne." 215

D'imtíge Cúculainn amac, agus cuairó cun na h-áite
'na paib ré féin agus laos mac Riangabpa as imirp
na prócille nuair a táinig Meaó 'ga iarrpaíó. Comáin
an beirt leo ar an gcluide. Cómh luac agus bí ré
imtíge uata érom Meaó agus Oilioll ar éaint. 220

"Tá an méio rin maic go leop, a mleaó," appa
Oilioll. "Tá cleap gunta imearta aget ar an dtíup.
Tá gac fear acu lán-déimnígeac sup aige féin atá
an cupaó-míir le faigáil. Beiró an rgeal go bpeac ar
ball acu nuair a paigair ríao abailé go h-Eamain. 225
Beiró an rgeal cómh fada ó focapugaó agus bí ré
píam."

"Ír cuma liom-ra," appa Meaó, "cao é an tóat a
beiró ar an rgeal acu nuair a paigair ríao abailé go
h-Eamain. Díró ré bpeac nó buirde acu an fáio a beiró 230
ríao abfao uaim agus ná beiró don baogal go dtiocfaio
ríao cap n-air."

"Siné típeac é, a píogan," appa Oilioll. "D'féirip
go dtiocfaioir cap n-air."

"Ní dtiocfaíó," appa Meaó. "Tá bpeit píor 235
tabarta agaim inr na trí cuaca. Tuigpíó Concubair

agus píosrao Ulaó go bfuil san amlaio, agus aontócaio
 riao leir an mbpeic. Ní aontócaio Laoghaire ná Conall
 leir an mbpeic, ac ní tóspairí doinne a bpáirt. Tá
 240 'fíor' as gac doinne sup do Cúculainn is ceart an
 cupao-níir a tabairt. Deir Concubair agus píosrao
 Ulaó buíocac dínne mar gheall ar an mbpeic to tabairt
 mar rin inr na tpi cuacaib. Ragair an rgeal i mbéalaib
 na nraoine. Glacair an coiréiantacac go léir an
 245 bpeic a tugamair. Déapairí gac doinne, 'Cpéao-uma
 ireao Laoghaire Duaoac. Fionnospuinne ireao Conall
 Ceápnac. Ac ipé Cúculainn an t-óir!' Ná bíod eagal
 oir, a pí, ná go ragair an bpeic rin i bferóm, pé duine
 a glacair i ná ná glacair."

250 "Agus cao éinge beic 'gá gmeao annro mar rin?
 Ná beao pé cóim maic iao to rgaoileao uaim abailé,
 agus leogaint dóib a tpi cuaca tairbeaint cóim luac
 agus a d'péapair riao é? Geallaim duit go mbeir
 cairmirt i gCraobruair Concubair nuair a tair-
 255 beánpair na cuaca ran!"

"Deir, a pí," arfa Meao, "ac ba maic liom fuit
 eile déanam. Ba maic liom bpeic ar nraoine annro to
 teacac ipceac le n-ar mbpeic péim. Ba maic liom a
 tairbeaint go poibitíde annro sup b'é Cúculainn an
 260 laoc is fearr ar an tpiúir. Ar bail, nuair a
 n-aipéapair ar fuit na h-éipeann cao i an bpeic a
 tugamair leir na tpi cuacaib, aontócaio ar nraoine
 péim annro leir an mbpeic, mar beir riao cap éir
 gníomapca na tpi gcupao a d'feirgint le n-a fúilí
 265 péim."

"Agus conur a tairbeánpair a ngníomapca annro?"

"Deir páranua capall agaim ar tpiúir agus éiríto
 gac doinne cé duaoair. Tá 'fíor' agam-ra go maic go
 mbeapair an liac maca agus an Duó Bainglean."

Annpán do h-innreacó do'n tpiúr laoc, do Laoḡaire 270
 agus do Conall agus do Cúculainn go raib na pápanna
 le pié agus go mbeacó fáilte pómpa-ran dá mba mian leo
 dul 'ra comórtar. Dubradar láitreach gur mian.
 Ní poinnit laetanta acu cun iad féin agus a gcapaili
 u'ollmúgacó agus do cup i dtreo. Do fíapraigeacó 275
 oíoch ead é an biaó ba maic leo a tabairt d'a gcapailib
 an fáir a deoir d'a n-ollmúgacó. Dubairt Conall
 agus Laoḡaire reana-coirce dá bliadan a tabairt d'a
 gcapailib féin. Dubairt Cúculainn spán eórna tabairt
 do'n liac agus do'n Dub. Do deimeacó ran. Ar 280
 maidin, lá ar n-a máireac an lae a focauiḡeacó an
 méir rin, cuair an tpiúr laoc amac cun na h-áite 'na
 raib macraó Cpuacéna as uéanam taitiḡe ar a gclearaib
 lúe. An pot-cleair ipé a bí ar riudal acu. Ip amlaó
 a bí pot móir tpiom acu, agus iad 'gá caiteamh andirpe 285
 réacaint cé d'aoirpe caiteacó é. I dtiḡ ipacó bí an
 clearaideacé ran ar riudal. Do cuireacó an buacaili
 ba tpeime an pot ruar ran taoid an falla timéall
 ceatpaniacó cun aoirpe an falla. Do ruḡ Laoḡaire
 ar an pot agus caic ré andirpe é. Cuair an pot timéall 290
 leac rliḡe ruar ran taoid an falla. Cuip na buacaili
 liúḡ arca. Ceap Laoḡaire gur liúḡ molta an liúḡ.
 Deir an reana-rḡpibinn náir d'eac, ac liúḡ mḡaró.
 Do ruḡ Conall ar an pot, ac ip de'n talam a tóḡ ré é.
 Do caic ré an pot andirpe. Cuair an pot com fáda 295
 ruar le dappia an falla. Do liúḡ an mḡaró. Deir
 an rḡpibinn gur mḡar Conall gur liúḡ molta an liúḡ,
 agus náir d'eac, ac liúḡ mḡaró. Do ruḡ Cúculainn
 ar an pot rap ar fpoir ré an t-uplár. Caic ré andirpe é.
 U'nniḡ an pot amac tpe buaic an tiḡe agus ruar 'ra 300
 rpeir. Do tuit ré Larmuic de'n tiḡe agus cuair ré
 cúpla tpiois i dtalam. Cuip an macraó go léir liúḡ

- arís molta arís. Deir an ríghibinn, ántac, gur ceap
 Cúculainn gur liúg maíaró é. Bí tús eile 'ran aic,
 305 agus bí trí caogair ban ann agus iad as fuagáil.
 Tós Cúculainn uata a trí caogair rúatad. Cait
 ré an trí caogair rúatad anáirde i noisrú a céile, i
 tríreo gur cúir ré bior gac rúatade i gcró na rúatade
 a cuair póimpr, go trí go rabadar go léir i n-ácrann
 310 i n-a céile rap a raib uain acu ar cuicim cun tailinn.
 Annran do rug ré orca, agus do rguir ré ar a céile
 iad, agus tús ré a rúatad féin rap n-aic do gac mnaoi.
 Annran do cúir an macraó liúg molta ruar, agus ní
 raib don baogal go bfeárfad doinne a meaf gur liúg
 315 maíaró é. Táinig lá an páir. Lá donais Cpuacna
 ab ead é. Cpuinnis na doime ann ó'n uile taob de
 Cúige Connact. Do rítead an páir. Níl don cúntar
 móir 'ra ríghibinn ar an páir. Ní beirtear ac gur rítead
 é agus gur rug Cúculainn buad an donais ró trí.
 320 Tap éir an donais do labair Oilholt le Mleob.
 "Cad a déanfaí anoir leis an tríúir laoc ro, a
 mleob?" ar reiréan.
 "Ír léir do gac doinne annro, um an tríaca ro," ar
 ríre, "cé n-é an laoc ír fearr orca. Déanfar ríad
 325 don níd adéarfad leo anoir. Ír dóic le gac fearr acu
 go bfuil an cupar-thír i n-áirgíte aige féin, agus ná
 fuil pioc ó'd fíor ran as doinne eile acu. Ír dóic leo
 ná fuil 'ran obair feo ar ríudal anoir agam ac mar a
 bead púicín. Ír dóic le laogaire go bfuil an púicín
 330 ar an mbeirt eile, agus ná fuil don púicín aip féin. Ír
 dóic le Connall gur ar laogaire agus ar Cúculainn atá
 an púicín. Tuigean Cúculainn féin an rígal go léir."
 "Cuirfead anoir iad as tuall ar Earcoil agus
 335 mífear, mar ó'ead."

Cuir si fíor ar an t-éirí agus labair si leo.

"A laoúra," ar ríre leo, "tuigim náic féidir lib bpeitniúgá Oiliolla do glacaí, an bpeitniúgá a d'eir ré oraib leir na caite uraoidéacá." 340

"Ní féidir, a ríogán," arís Conall agus Laoúra. 340

"Tá go maic, a ríogán," ar ríre. "Téigí do ag tréall ar Earcoil agus ar Sháimna, m'oire-re agus mo mume, agus déanfaid ríad búr mbpeitniúgá." 345

D'éis an t-éirí ríad ag Oiliolla agus ag Míreab, agus comáineadar leo go dtánaíodar go tús Earcoil 345 agus Sháimna. Do cuiríod fáilte rómpa. D'innreadar ead a tús iad.

"Tá go maic," arís Earcoil. "Téigí do tús Sáimeara agus déanfaid ré an bpeitniúgá rian eadaraib." 350

CAIBIDIL A NAOI

na geinte glinne

D'innreadar go tús Sáimeara, agus cuir Earcoil fíonite leo cun a d'eirniúgá do Sáimeara céir d'iad agus ead a bí uacá. Tánaíodar féin agus na fíonite. Cuir Sáimeara fáilte rómpa. Ar maruin láir n-a mairíad tudaíre Sáimeara leo gur d'é cuma 'na ndéanfaid ré féin 6 bpeitniúgá eadaraí ná iad do cur amac, i n-iaid a céile, cun t-éirí déanaí leir na geintib glinne, agus an t-éirí d'adfaid ar na geintib glinne gur d'é a eadaraí an curad-míre. Sóirí d'aoine fíadaine ab ead na geinte glinne. D'aoine ana-láiríre ab ead iad, agus i n-éanna 10 a n-éirí bí comáacá móra uraoidéacá acu. I n-éannaíre an míre, agus i n-éannaíre na geintib uraoidéacá, bíodair éirí gláimna rian 'n-a n-éiríre agus 'n-a bpeitniúgá

nár beas do dhúine don padarc amháin fágáil oíche
 15 cun é cur ar an raogal, nó geall leir, le neart
 rianúradh.

Dubrad le Laoisipe dul amac ar tóir cun cómpaie
 leir na geintib glinne.

Cóm luac agus cuairt ré amac 'ra gleann 'na padarap
 20 do mteadar cuise. Níor d'fada gur iut seircean tar
 n-air agus fuil a dóicín air, agus é san rgiac san
 claidéamh san gat, agus a cuir éadais ar pilead leir,
 rcpacaité ar a céile, agus é ar a meabair le neart
 rianúradh agus anaite. Dubrad le Conall Cedarnac
 25 dul amac i gcoinnib na ngeinte glinne amáiréac a bí
 cuiginn. I gceann tamaili táinig ré tar n-air agus
 dicitneap air, agus fuil air agus a cuir éadais rcolita
 rcpacaité. D'fás ré a gat as na geinte glinne, ac tug
 ré leir a claidéamh. Cuairt Cúculainn amac an trínad
 30 is. Cóm luac agus connaic na geinte glinne as teact
 é, riúo cuise is agus is as rcpéadais agus as béicis.
 Bíodap as brút 'n-a timéall ar gat don taobh de,
 'gá únpairt agus 'gá bualaí agus 'gá rcpacat. Do
 bpipeadap a gat agus a rgiac, agus bíodap 'gá cláile
 35 agus 'gá tráoat agus 'gá taetad. Cipom Laois mac
 Rianadpa ar é gpiopad, map a deinead ré i gcoinnúirde
 le n-opougad Cúculainn féin, nuair a éirí ré don
 náinait as buadactaint air.

"Mo náipe é! a Cúculainn," appa Laois. "Mo náipe
 40 deap é! Ní'l don gníom ionnat tar éir ap deinead mair
 de maoidéamh arat. Laois meacta ipad tú! Tura as
 éileam cupad-ní! Agus a pad go bpeadann pluas
 gpanna raimat a leicéto rin de cor a tabairt oíche!
 Fairé fút! Fairé fút!"

45 D'éirís fearas Cúculainn nuair airís ré an éaint rin.
 Do léim ré amearis na ngeinte glinne, agus oíps ré

ar iad do gearradh agus do bhrú agus do bairgead, go
 dtí go raib an gleann go léir lán d'a gcuid fola, agus
 go mb'éigean dóib teicead uair. Annsan do tug ré
 leir an brat-gairge a d'fás Laoisairé 'n-a diaró, agus 50
 a claidéamh agus a gac, agus na h-airm a d'fás Conall
 Ceárnac 'n-a diaró, agus táinig ré ear n-air le buad.
 Cuip Saméara fáilte roimh, agus tuidairt ré gur dó ba
 ceart an cupad-mhí a taidairt. D'airis Laoisairé agus
 Conall an focal ran, ac níor leogadair orda gur 55
 airgeadair é. Ceap gac fear díob, a gan fíor do'n
 fear eile, go raib an cupad-mhí le fágáil aige féin,
 le bpeit íléróde agus Oilíolla, cóm luac agus a pasad
 ré abailé go h-Eamain agus tairbeánad ré a cuac.

"Írí mo bpeit-re d'aoib," arfa Saméara, "an cupad- 60
 mhí do Cúculainn, agus torac d'a mhnaoi ar ínnáib lilaó,
 agus a arm gairge ór cionn airim gairge dác uile ac arm
 gairge Concubair."

Níor tug doinne do'n ttríúr don freagair ar an geaint
 rin. Tánadair ear n-air go tís Earcoil agus Samna. 65
 Cuip Earcoil agus Samna fáilte rómpa. Do cuipad
 cóir bíó agus uige agus corlata orda i gcóir na h-oiróe
 rin. Ar maidin lá'r na mháireac do taidair Earcoil leo.

"Tuidairt Mead agus Oilíoll liom-ra," ar reirean,
 "an cár ro do bpeitniugad eadair. Ír fearrue 70
 a d'féadad an bpeitniugad ran a déanamh má feicim
 búr ngníom. Éirig-re ar muin do éapall, a Laoisairé,"
 ar reirean, "agus pasad-ra ar muin mo gearráin, agus
 veimhir cluice cómpaic don-fir."

Cuadair ar muin na gearráil agus cómpaiceadair. 75
 D'éirig gearráin Earcoil ar a coraib tairó, agus buail
 ré buille d'a cóir torais 'ra ceann ar eac Laoisairé,
 agus maib ré é. Do buail Earcoil féin buille ar
 Laoisairé. Do teit Laoisairé ó'n gcómpac, agus do

- 80 ceit ré ar an áit, agus níor fíad ré i n-ádh ná i n-íreall
 go dtí gur éirí ré ar Ruaird laithiáir de, agus gur
 fíor ré Eamhain Mháca. Do fíarfaigead de cá paid
 Cúculainn. Dubhairt ré go maíodair arson marb;
 gur maíod Eapcoil iad féin agus a gcapall agus gur
 85 ar éigin a fuig ré féin na cora uaird. Bí buairt agus
 b'ón i gCúig' Ullad nuair a h-áirigead an rígeal ran.

“Tá laogaire imighe, a Conall,” arsa Eapcoil
 le Conall Ceátnac. “B'féidir go ndéanfa-rá beart
 níor fearr.”

- 90 Cuaird Conall ar muin a capall, agus tús ré aghaid
 ar Eapcoil agus ar a gcarrán. Máirb an gcarrán
 capall Conall ar an gcuma gcéanna, agus do ceit
 Conall. Ní tpearna cara Ruaird a cuaird Conall i
 tíre Eamhna, ac tar Sndm Rátainn.

- 95 Bí giolla ag Conall agus Rátann ab ainm dó,
 agus nuair a bíodair ag gabáil tar an abainn 'ran áit
 rin tuit an giolla 'ran abainn agus bádaó é, agus
 uime rin íreadó a tugadó Sndm Rátainn ar an áit rin de'n
 abainn.

- 100 “Seadó, a Cúculainn,” arsa Eapcoil, “an dóic leat
 an fearócar an fód níor fearr 'ná mar a fearann an
 beirt eile?”

- Ní túirge a bí an focal ar a béal 'ná mar a bí
 Cúculainn ollamh. Tugadair aghaid ar a céile. An
 105 liac Mháca a bí ag Cúculainn. D'éirig an liac Mháca
 ar a coraid beirt 'ran am gcéanna tíreac 'nar éirig
 an gcarrán. Do buail ré an gcarrán i gcláran éadain,
 agus tuit an gcarrán marb. Annsan do gair ré
 Eapcoil agus ceangail ré u'a carbad é, agus tús ré
 110 leir ceangailte go h-Eamhain é. Tánig ré fuar le
 Conall ar an ríge. Tánadair go h-Eamhain, agus cao
 a díofroir ac uairle agus piospad Ullad cinnighe

i n-Eamhain agus iad go dubhad agus go bprónac as
caoinead Conaill Ceáruais agus Cúculainn, mar gur
innir Laoisairé dóib gur maib Earcoil an beirt! 115
U'atruis an buairt lárpeac, agus bí lán a éiríde
o'atár ar gac doinne: ac ní raib don teora le n-ar
veinead de magad fé Laoisairé mar gheall ar an rgeon
a glac fé, agus mar gheall ar an rít a'heim fé le n'anam,
agus go mói mói mar gheall ar a leitéro de rghannrad 120
teact air ná feoirí fé cé'cu beo nó marb a bí an beirt
eile. Do lean an magad ar fead abrad, agus do lean
an t-atár agus an fáiltiugad ar fead abrad, agus
annran do rradad dóib araon. Bí nio i n'aigne as
gac doinne ac ní leograd eagla o'doinne labairt ar an 125
nio rin. Da maib le gac doinne a fíor a beir aige conur
a tug Meadub agus Oilioll an beirt, agus conur a
glacad an beirt, agus cé geobad an cupad-míir. Ní
raib de mírneac as doinne, ántac, an beirt do cup
lom díreac, cun doinne de'n trír. O'fan an rgeal 130
mar rin go tóinís am ríóte cun bíó. Annran do
labair Dubtac Daol-teanga.

“Cad mar gheall ar an gcupad-míir úo?” ar reiran.
“Tá 'fíor as an raogal ná tóinís an trír ro abailé
ó Éruacain gan é beir rocair acu ó Míerub agus ó 135
Oilioll cé dó go ttabairfi an cupad-míir.”

O'áirís Laoisairé.

“Ír fíor dúit, a Dubtac,” ar reiran. “Míor
cánamaib abailé gan an rgeal a beir rocair. Tug
Meadub agus Oilioll an cupad-míir dóm-ra. Agus féac. 140
Tugadur é reo dom mar cómarra, le cairbeáint do
Concubair agus do ríograd Ulad, cun a cup i n-úil
dóib gur lom an cupad-míir. Sin eugainn é, a
pannaire.” Agus do tós Laoisairé ruar an euaé
éirad-míia agus an t-éan fionntuimne ar a lár, i 145

uiceo go bfeascadh Concubair agus piosrað Ulað é.

"Stao go fóil, a pannaire," arsa Conall Ceátnaí.

"A áru-sí agus a piosrað Ulað," ar reirean, "ir
150 fíor do Laoisair gur tug Meadó agus Oilioll
cómairtá uó le tairbeáint daoið-re. Ac cad é an rásar
cómairtá é? Cuac agus éan fionntuinnne ar a lár."
Annran tóg ré ruar a cuac féin.

"Tugadair cómairtá eile uóim-ra," ar reirean. "féac!
155 Cuac fionntuinnne agus éan óir ar a lár. Tairbeánann
an cómairtá ir fearr cé n-é an laoc ir fearr, agus cé
uó gur ceart an cupaó-míir a tadbairt. Ó bpeit Oiliolla
agus Mleóbe, agus ó'n gcuma 'na gcurtar an bpeit i
n-tuirgint leir na cómairtáíð reo, ir tiom-ra an cupaó-
160 míir. Sin cuáinn é, a pannaire."

"Upeit do béal féin tuic, a Conall," arsa
Cúculainn, agus tóg ré ruar fé fúilib Concubair agus
a raib láirpeac an cuac óir, agus donnacadar an t-éan
uéanta de cloic lóghair ag tairneam ar a lár.

165 "Ma béarfaid cuac fionntuinnne an cupaó-míir ó
cuac éreáú-uma, a Conall," ar reirean, "béarfaid
an cuac uéar-s-óir ó gac taob acu é. Ir tiom-ra an
cupaó-míir le bpeit Oiliolla agus Mleóbe."

Do labair Concubair.

170 "Táim féin agus feargur ar don aigne," ar reirean,
"gur leat-ra an cupaó-míir, a Cúculainn, ó bpeit
Oiliolla agus Mleóbe."

"Ir fíor ran! Ir fíor ran!" arsan piosrað go léir
u'don gúe.

175 "Dap ro agus rúo," arsa Conall agus Laoisair,
"ní fíor! Mór tug Meadó na Oilioll ruam an cuac
ran tuic-ra, a Cúculainn, mura mbeaí gur ceannuigir
go maic il Cuac de uéar-s-óir agus éan de cloic lóghair

ar a lár, aḡur coṡpoim do dā fúl de ṡpacon! Tā an
 farṡbpear aḡac, aḡur do ṡiolar ḡo maṡ ar na reoṡoṡ 180
 uairle rin i ṡṡreo nār ḡ'fēioir an cupaḡ-nīr do ṡul
 uait. "Dār ṡo a'r fúl," ar riao, "nīor ḡreit i n-aon
 coṡ an nīo a tuḡaḡ 'ra rḡéal, aḡur nī leac an
 cupaḡ-nīr!"

Ṳi an tṡiúr ar aḡarḡ a céile láitṡeac aḡur a élarṡeain 185
 noṡtaite i lámh ḡac ṡuine acu. Do léim Concubar aḡur
 fēarḡur eatarṡa irṡeac. Cuir ḡac fēar ṡioḡ a élarṡeain
 'n-a tṡuaril láitṡeac. Do labair Seanca mac Oiliolta.

"Deinṡ puṡ oṡm-ra, a ṡiḡte," arṡa Seanca.

"Ṳéanṡam," ar riao-ran.

190

"Nuair nār ṡein Meaḡḡ aḡur Oiliol ḡreit do tabairt
 eapairḡ le n-a ḡféapṡaḡ rin ḡo léir aontuḡaḡ, tēiḡṡ
 i ṡṡiúr aḡ tṡuall ar Ṳuirde mac Ṳáin aḡur tabairṡarḡ ré
 ḡreit eapairḡ."

"Táimṡ rárṡa," ar riao.

195

caibṡioil a ṡeic

uač mac imeaḡla

Da cūma le Conall aḡur le Laoḡaire caḡ uéanṡ
 ac ná cupṡi ḡreit Oiliolta aḡur Merṡbe i ḡṡeṡm.
 D'aontuḡ Cúculainn ṡ'ṡonn an péirṡtiḡ. Comáineapṡar
 leo ḡo tiḡ Ṳuirde mīc Ṳáin. D'innṡeapṡar ṡó caḡ a tuḡ
 iad. 5

"Nār ṡein Meaḡḡ aḡur Oiliol an nīo rin do
 rocapuḡaḡ ṡaoib i ḡṡuaṡain?" arṡa Ṳuirde mac Ṳáin.

"Do ṡeineapṡar," arṡa Cúculainn, "ac nī aontṡé'
 na fir reo leir an rocapuḡaḡ ran."

"Nī aontuḡimṡ leir an rocapuḡaḡ ran," arṡa 10

Conall agus Laoisair, "mar níor focarugadh é, ac cleas a d'imirt opainn."

- "Ní h-uirpíte d'aoinne eile bpeit a tabairt eadraig nuair ná fearó' rib bpeit Oiliolla agus Mheróbe,"
 15 appa Uirde mac Dáin. "Iy eol dom, ámtac, aoinne amáin," ar reiréan, "agus ní deirun ná go dtabarras ré fúib. Iré rin uat mac imeagla a cómhurdeann 'ra loé ro tall. Téigir as tual air. D'féirir go dtabarras ré bpeit eadraig."

- 20 D'i cómaéta móra as an uat mac imeagla ran. D'féadad ré a dealb d'atcarugadh agus é féin do cup i n-aon puóct ba máit leir, agus d'i cómaéta d'raoirdeácta tar bárr aise. Cuadar as tual ar uat, agus cuir Uirde mac Dáin fídhite leo 'gá innrint gur uat féin a
 25 bíodar as tual as tual air. D'innreadar u'uat cau a tús iad.

"Déanfar-ra iarráct ar bpeit a tabairt eadraig," appa uat, "ac cau é an máit dom é? Ní fanfaró rit ar mo bpeit."

- 30 "Fanfaimín," ar ríad.

Do nairg ré oíra annsan go gcaitpóir a bpeit a glacad. Nuair a bíodar nairgite ceangailte aise cun na bpeite do glacad, pé'cu caitpéad rí leo nó ná caitpéad, do labair ré leo.

- 35 "Tá margadh agam le déanam lib," ar reiréan, "agus an t-é déanfar an margadh liom, agus annsan do fearócar an margadh, iré a geodar an cupad-mir."

"Cao é an margadh é?" ar ríad-ran.

- 40 Cairbeán ré dóib bíail a bí aise, arim i bfuirm tuaisge, agus faodar uirde a gearrparó ruibe i gcoinnib gaoite.

"Tabarras an bíail rin 'n-a lámh do tuine asaid-re annar agus ceat do mo ceann a baint díom, agus annsan mir teact amáirac agus ceat dom a ceann a

baint de-Sean. Siné an margað a cheartuiġeann uaim a
 uéanam lib."

45

U'féac Conall agus Laoġaibe ar a céile.

"Ni'l ré ar ár ġeumar-ne margað de'n tróro ran
 a uéanam," ar ríao. "Ni'l ré de cómaect ag doinne
 againne veit beo tar éir an éinn a baint de. Má tá an
 cómaect ran agat-ra ní oleagtae uuit a leitéro rin de
 margað uéanam le h-aon duine againne."

50

"Ni uéanfao-ra an margað ran," appa Laoġaibe.

"Ni luġa 'ná uéanfao-ra é," appa Conall.

"Uéanfao-ra an margað ran," appa Cúculainn,
 "má tugtar an cupað-níir dom ġan a tuilleað toirminġ
 uaid-re."

55

Toirġ an veit euiġe rin. Cuir Cúculainn narġ
 agus ceangal oġta ġan an cupað-níir o'éileam vá
 noémeaó ré féin an margað le h-llat mac Imeagla.
 Cuirpeaoar-ran na ceangail céatona aip-rean an margað
 vo uéanam agus vo fearam. Do ruġ Uat ar an mbial
 agus cuir ré brioect ar a faoðar.

60

"ġeo," ar reirean le Cúculainn. "Uain an ceann
 uíom."

Tóġ Cúculainn an bial. Do cap ré timdeall a éinn
 l, agus vo rġuab ré an ceann o'Uat. Níor euit Uat.
 Tóġ ré an ceann agus an bial agus cuir ré euiġe
 i n'uect iao, agus o'imeġ ré irteaó 'ra loe. Táimġ ré
 amáipeaó a bí euiġainn, agus a ceann aip cóm maic agus
 bí nam, agus a bial 'n-a lámh aige. Cóim luat agus
 connaic Cúculainn ag teaect é, níor deim ré ac é féin
 a fineaó ar an ualaim agus a ceann vo cup ar bloc.
 Bí an veit eile ag féacaint aip, agus ionġuaó oġta.

65

70

"Ni'l eagla pomir an mbár againne ac cóim beag
 agus tá agat-ra," ar ríao, "ac ní mar ġin ba maic linn
 báp o'faġail."

75

Táinig Uat agus fearaí ré ar cionn Cúculainn. Tóg ré anáirde an bial le n-a d'a láimh. Tug ré anuas i, ac bí a cúl poimprí aige. Níor buail ré Cúculainn
 80 le. Tóg ré arís i, mar d'ead sup deapmá a d'eim ré. Níor cúir Cúculainn cor de. Tug Uat anuas arís i, agus a cúl poimprí ar an gcuma gcéanna, agus níor ceangmúis pí le muineál Cúculainn.

"Éirís ar ran, a Cúculainn!" arsa Uat. "Ríge
 85 laoc Éireann duit agus an cupaó-mhí gan corraí! Tá do taob féin de'n márgaó cómlionta agat go n-ionlán. Do cupeaó ort-ra ceao a tabairt d'óim-ra an ceann a baint díot. Níor ceanglaó oim-ra é baint díot."

90 D'iméis Uat mac imeagla arís i r'teac 'n-a loe, agus táinig an tréip laoc go n-Eamain. D'impeadar cao a d'eim Dúide mac Uáin, agus cao a d'eim Uat mac imeagla.

Dubairt Conall agus Laoisair ná paid 'ra gnó go
 95 léir ac clea; sup buailead bob ort'a féin; ná paid don éimíneam ó corac ag Uat an ceann a baint de Cúculainn; ná paid 'fíor acu féin ná go mb'féidir go paid cogair tabairt aige do Cúculainn rap ar cúir reirdean a ceann ar an mbloc; ná r'garradair féin leir
 100 an gcupaó-mhí ar cleapairdeact de'n tróro ran. Bí an r'geal annsan cóim dona agus bí ré juam acu. Bí uairle agus móspad agus bantpact Uat tré n-a céile ag an r'geal. Bí an cóimairle reo agus an cóimairle óo d'a tabairt, gac doinne agus a maectnamh féin
 105 aige ar conur ba clea an r'geal a focapugad. Fé deir do tánaíar ar don aigne aiam i taob Cúpol mic Uáire, go ndéanfaó ré an maire do péiríac má ndéanfaó don fear 'ra domhan é. Cuairt Conubair agus feargur mac Rúis agus móspad Uat i gcóimairle, agus

e'orpuigeadar an tpiúr laoc' do' d'ul ó-bear go Catair 110
 Conpoi, aġ tpiall ar Cúpoi mac Dáipe, aġur bpeiēniugad
 an imearāin a' b' eatarēa o'pāgāilt fēi fēin. Fear
 ab' ead Cúpoi mac Dáipe nār cait ac' f'ioi-beagān o'd
 aimpir i n-Ċipunn o'n lā a' ġaid fēi aġm ġairġe, aġur
 nī paib fēi ac' go h-ana-ōġ an uair rin. Amuic i 115
 nouētaigib iapaēta a' b'ioo fēi fupnōp a' aimpire. B' i a'
 cōmācēt aġur a' eolur aġur a' neart cōn mōp ran go
 paib Ċipe pō-cūmānġ oō. Deir an reana-rġpibinn nār
 cūarō don p'ioe de' b'iaō na h-Ċipeann nā don b'raon de'
 oig na h-Ċipeann 'n-a' bēal o'n lā cāinig fēi i n-aor 120
 a' f'eacēt mbliadān, aġur nār dēarġ fēi aġm i n-Ċipunn
 o'n lā a' ġaid fēi aġm ġairġe. Do' ġluair an tpiúr
 laoc', Conall Cēāpnac aġur laogāipe buadāc aġur
 Cūcūlaimn, aġur cānadar go Catair Conpoi. Do'
 rġuradāp a' ġcarbarō aġ doġur na cāēnāc, aġur cūadar 125
 irēac' 'ra p'ig-ēac'. B' i blāēnait ingean ilinn, bean
 Cúpoi mīc Dáipe, irēig pōmpa. Cūp' r' i na mīlce fāilce
 pōmpa. Mī paib Cúpoi fēin 'ra baile pōmpa. B' i fēi
 ar' cūpar ēigīn i nouētaig iapaēta 'ra cāob' cōip de'n
 cāpōip. Ac' b' i 'f'ior aigē an tpiúr laoc' a' b'eit aġ teacēt, 130
 aġur o'fāġ fēi rēiūpugad aġ an mīnāoi ar' cāo a' dēanp'i
 leo, aġur ar' cāo i an cōip a' cūp'f' o'pēa an fāio a' b'eāo fēi
 fēin ar' baile. Cūp' blāēnait ġac' cōip o'd f'eadar o'pēa.
 f'uāpādar f'ōēpāġad aġur f'olcāo. Annran f'uāpādar
 "nua ġac' b'io aġur f'eān ġac' oigē," i d'p'eo nār fān 135
 cūipre nā cāpē nā oēpāp o'pēa. Nuair a' cāinig aimpir
 cōblata do' labair blāēnait.

"Nuair a' b' i Cúpoi aġ mīcēacēt ar' an ġeuarit' f'eo ar' a'
 d'fūil fēi anoir," ar' r'ire, "b' i 'f'ior aigē r'iope b'eit
 aġ teacēt annro. Dūbairt fēi nār d'f'ēioip o'don p'ig- 140
 ēac' b'eit i ġeontabairt an fāio a' b'eāo tpiūr aġaid-f'e
 irēig ann. Dūbairt fēi liom a' iappāo opaid fāipe an

plig-tige do déanamh, tuine aghaidh gac n-oróce, go
 uel go uciocfaid ré abaitle, agus an rinnear do déanamh
 '45 faise an céad oróce."

"Mise an rinnear," arsa Laoghaire, "agus t'a
 bplig rin ir mise déanfadh faise anocht."

CAIBIDIL A H-AON-ÓCAG

CÚROÍ MAC DÁIRE

Cuarth Laoghaire amac agus focairis ré é féin 'ra
 truidhe faise, agus cuarth an deirt eile a coislaod.
 Uí an oróce breágh. Uí padarc ag Laoghaire amac ar an
 bparaisge tiar go fada leathan. Uí an bparaisge ciúin
 5 agus uí an oróce ag imteacht, agus ní raib don puo i
 bfuirm nánar 'gá cairbeaint féin i n-aon tpeo baill.
 Amac i nveipe na h-oróce, ámtac, connaic Laoghaire
 puo a cuip fiacaint air ppeabad 'n-a fuidhe tapaid
 go maic. Connaic ré puo i bfuirm tuine ag teacht aniar
 10 cuige, ag riubhal ar an uirge, agus bacla de cuaitleadh
 dparaisge roir a t'a lánh aige. Uí gac don cuaitleadh acu
 cóm mór le crann maic lároir, agus do cairbeadh an
 ceann paimar de gac cuaitleadh acu nár buailtead an
 tapna buille cuais air cun é ghearrad. An fear go
 15 paduap roir a t'a lánh aige, uí a ceann cóm h-ápo leir
 an rpeir, mar a mear Laoghaire. Nuair a éimis ré i
 n-acmaipeacht do puig ré 'n-a lánh deir ar ceann de rna
 cuaitle, agus éac ré le Laoghaire é. Do léim Laoghaire
 i leac-taoid, agus d'iméis an t-urcar folam. Éac ré
 20 an tapna cuaitleadh. Do leos Laoghaire cairp é ar an
 gcuma gceanna. Éac ré an trubad h-urcar. Do leos
 Laoghaire cairp é. Annsan do éac Laoghaire a gac

leir-Sean. Má éad níor buail. Annsan do fín an fear móir a lám amac uaird cun Laoḡaire, agus bí an lám cóim fada ran gur fpoir sí é san an fear móir do 25
 teact níor giorra dó 'ná mar bí an fáro a díodar as caiteam le n-a céile. Do rug an fear móir ar Laoḡaire, 'n-a dóir, agus tarras ré cuise é, agus bí ré 'gá cumilt roir a dá dair go dtí go raib ré leat-mairb.

Iluar a bí ré leat-mairb ar an gcuma ran aise, éad ré uaird amac é de dpuim falla na catrac. Tuit ré 'ra 30
 ois a bí larmuic de'n falla, agus d'fan ré ann go dtí gur glan an lá. Bí ré tagaite cuise féin um an dtaca ran. Níor innir ré do'n beirt eile cad d'imeis air. Bí iongnad ortá-ran nuair a fuairadar go raib ré 35
 larmuic de'n bfalla móir. Níor d'féoir leo a déanam amac conur a cuaird ré de dpuim an falla. Tar éir maectnaí dóib cumnigeadar gur d'amlaí a léim ré an falla, agus go raib ré ceapaité ar an gcuid-míir d'éileam ar an léim rin dá dteipead an léim ar an 40
 mbeirt eile. Níor tug ré don cuairt dóib ar an gcuma 'n-ar éad ré an ordé, ná ar an bpeir móir a táinig cuise de dpuim na faraise. Bí an beirt eile, agus muintir na catrac go léir, as féadaint, i gcaiteam an lae, ar an léim uatbárac a éad Laoḡaire, agus as 45
 déanam áro-iongnad de, ac do rgaol Laoḡaire leo. Do cuipead an uile fagar córac d'á feadair ar an dtuár i gcaiteam an lae rin. Táinig an ordé agus táinig aimpir corlata. Ar Conall Céarnac a bí an fairé déanam an ordé rin. D'imeis ré amac agus 50
 focairis ré é féin i ruidéadán na fairé, agus cuaird an cúro eile a corlad. D'imeis ar Conall dípead mar a d'imeis ar Laoḡaire. Táinig an fear móir cuise de dpuim na faraise agus an dacla cuilead aise. Do éad ré na cuilead le Conall, agus do leos Conall cairir 55

120. Do éairt Conall a gac leir an bpeap mór ac níor
 duail ré é. Annpán do fin an peap mór a lámh, agus do
 rug ré 'n-a d'orin ar Conall mar a b'earpaó tuine ar
 pircin cairt, agus bí ré 'gá éimilt roir a d'á bair go dtí
 60 go raib ré i nveipe a anama aise. Annpán do éairt
 ré uairé tar falla amac é, i nveipo sup éuit ré 'ra tús
 ré mar a éuit Laoisipe, agus sup fan ré ann go dtí
 sup glan an lá. Nuair a táinig an lá bí ré tagaite
 éuise réim ó'n gcimilt a fuair ré roir bapaib an fip
 65 mhóir. Táinig muinicip na caépac amac, agus fuaradap
 larmuic de'n falla é. Ceapadap sup b'amhlaid a léim
 ré an falla ré mar a léim Laoisipe é, tar leo. Níor
 leos reiréan air ná sup b'amhlaid. Dubairt gac
 doinne go mbeaó rud le déanamh ag Cúculainn d'á
 70 gcaiteaó ré an léim rin. Táinig an tríníad h-oróde.
 Cuairé Cúculainn amac ag déanamh na faipe. Do tápla
 go raib naonbap foglauidé, naonbap b'iteamnac, agus
 go raib focair acu ar éatair Conpoi do pobáil, agus
 sup b'i rin t'ipeac oróde a bí ceapaité acu cun an
 75 gníin rin do déanamh. B'íad naonbap b'iteamnac iad fan
 ná na trí glair a' Seirgin Uair-deoil, agus na trí
 buaígealtaiú ó b'póag, agus trí mac Dorn-mhóir.

Bí loc i n-aice na caépac, agus bí piart móir 'ra loc;
 agus bí ré i t'aragairéacé do'n péirt rin teacé oróde
 80 ar an loc agus an éatair do flogaó, roir d'aoine agus
 beiréibis agus admaó agus plinn agus cloca; agus
 b'i rin t'ipeac an oróde a bí an t'aragairéacé fan le
 cóimlíonad. Bí Cúculainn i fuidéacán na faipe. I
 t'upac an m'eadon oróde u'airis ré potram éigin ag
 85 teacé. Do léim ré 'n-a fearaí agus t'appaiz ré a
 élaídeamh agus do rug ré ar a gac.

"Talló! Talló—" ar reiréan. "Cé 'tá annpán?
 má'r capaio fcauáó! má'r námaio teiteaó!" Do

rígead an naonbair agus do rígeadair éise. Ceapadair
nárú' don moill oirca deire cup le h-aon fear aithin. 90
D'imir Cúculainn an faobair-éleap oirca, le h-a élaídeam
agus le h-a ríad, agus níor ú'fada go raib an naonbair
ar lár aise.

Uain ré na cinn díod agus tug ré a h-airm uata
agus deim ré capn de rna h-airm agus de rna ceannaid 95
i h-aice ruidéadán na fairre. Annpán do ruid ré arir
'ra ruidéadán as déanam na fairre. Níor ú'fada sup
airis ré an foetam 'ra loc. D'féad ré ar an loc. Bí
an t-uirge d'a ríadad, ré mar a bead aithiníde éigin 'ga
únpairt féin díor ann. Níor ú'fada go bfeacair ré an 100
ceann, agus an dá fúil ar lapad ann, as tead anlor
ar an uirge. D'éirig an ceann, agus do lean muineál
na péirte é, go dtí go raib ré deic utroigste fíerú ór
cionn an uirge; agus bí an ceann as dul i méir agus an
muineál as dul i raihre ré mar a bí an piart as éirge. 105
Annpán d'éirig cabail na péirte, agus tug an piart
a h-aíar ar an scaitir, agus do leat rí a beal i utreo
sup meap Cúculainn go raíad tíg maic móir riar 'h-a
cpaor. Bí cleap cómpaic as Cúculainn agus foram-
éleap a tugat air. Nuair imiread ré an cleap ran ar 110
námair ip aithar d'éirigead ré andirte 'ran aer mar
éiréde' an t-éan, agus bead ré as gabail tinnéall óinn
an námair cóim tiug ran go mbainead ré a meadair ar
an námair. Annpán do buailead ré an nómair agus
marbuidéad ré é. Nuair a connaic ré an piart as 115
cabairt a h-aíar ar an scaitir, agus a beal ar leatad
aici, do éiríng ré ar an bropam-éleap. Uo léim ré
andirte 'ran aer, agus cpom ré ar capad mói tinnéall
ar ceann na péirte tuar go dtí ná feirir rí ad a bí
as imtead uiréi. Annpán do ríug ré ar ríórnais uiréi 120
le h-a dá lámh, agus d'fáirg ré an ríórnac go dtí go

- raib teanga na péirte ar pilead anuas larmuic u'a
 béal agus i leat-taétaíte. Annran do cuir pé lám riap
 'n-a cpaor agus rior 'n-a cabail, agus do rcpac pé a
 125 cpoirde anior ar a cabail agus éait pé uaró ar an
 otalam é. Do tuit an piart maib annran i n-aice an
 tpuirde faipe. O'annpiz Cúculainn a élardeam, agus
 o'imip pé an élardeam uiréi go uci gur uem pé miotal
 beaga di. Uain pé an ceann di, agus cuir pé an ceann
 130 'ra éapn a bi uéanta aige de éeannaiú na mbiteamháe.
 Annran do fuir pé 'ra tpuirde faipe, agus ipé a bi go
 cuipread agus go ruaitte agus do diombáthac i n'aighe ;
 a iúó go raib pé de ériann aip an oipead ran námaro
 do teact éuige i gcaiteam don oróce amáin. Ili fada
 135 a bi pé 'n-a fuirde nuair a éonnaic pé éuige amap, de
 úpuim na fapaige, an fear mór agus a bacla de
 éuaitéanaib tapaige aige. Pread Cúculainn 'n-a
 fuirde, agus do pus pé ar a fleas agus ar a rgiac.
 Bi an fear mór as teact 'n-a tpeó. Bi a éeann éóm
 140 n-ápo leir an rpeir, agus é as fuibál ar bápp an uirge,
 agus, ba uóic leat, leat-mhle inr gac don éiréem a
 éugad pé. Nuair a bi pé as teact i gcómhgar do
 Cúculainn do labair pé.

"Deiró an oróce anoct go n-ole agat !" ar
 145 reiréan.

"Deiró pi níor meapa agat-ra, a baclaiz !" appa
 Cúculainn. Éait pé géagán le Cúculainn. Do léim
 Cúculainn i leat-taoid agus do leos pé éaip an
 t-urcar. Éait an fear mór an tapna géagán. Do
 150 leos Cúculainn éaip é. Éait pé an tpuimá géagán.
 Do leos Cúculainn éaip é. Annran do éait Cúculainn
 an tpleas leir-éan. Má éait níor buail. Annran do
 fin an fear mór a lám cun beirte ar Cúculainn, pé
 map a pus pé ar laogaire agus ar éonall. Nuair a

connaic Cúculainn an lámh a's teacht do léinn ré agus 155
dein ré an foram-éilear.

D'éirigh ré ruar 'ran aer, agus do gluaisf ré mór-
cinnéall cinn an fíor mhóir le n-a leictéirí fín d'fúinneadh
go rannlóirí é le poit mullinn, agus bí a élaídeadh
noctaithe 'n-a lámh deir aige. Connaic an fear mór 160
ná raib don dul ó'n mbáir aige féin.

"Anam tar ceann m'anama duit, a Cúculainn!"
ar seirfean.

"Tabair mo trí miana dom," arfa Cúculainn.

"Seodair iad, agus abair i n-don anáil iad," arfan 165
fear mór.

"Ríge laoc éireann dom agus an cupad-mhí a gan
éornadh agus túr dom' innsoi a's dul i uctis
míthéadair," arfa Cúculainn.

"Táir ríad a'sat," arfan fear mór. 170

D'aigh Cúculainn an focail, ac ní raib don tuairis
ar an bfeair mór. Bí ré mteighe agus ní feir Cúculainn
cáir mteighe ré. Annsan do cuimhnigh Cúculainn ar an
léim úd a cáit an beirt eile, tar leir, tar falla na
cáir a's amac. Agus ré an cur eile de'n oróir a d'iarrair 175
na léime fín a cáiteadh, ac do teir fí air. Cuir fan
ana-díombáir air agus ana-buairdite aigne.

"Ír oir an traid a'sam é!" ar seirfean i n'aigne, "a
rád go leogfainn doib an cupad-mhí a b'eit uam tar
éir mo faotair go léir." 180

Táinig an lá. Cuair ré irteac 'ra cáir, mar bí
an fáir eirídhighe aige. Cuir bládnait fáirte
póir. Suir ré agus cuir ré orna ar.

"Mí n-orna le meabail an orna fan," arfa bládnait. 185
"Ír orna le buair i."

Le n-a linn fín cé buairfead cúca irteac ac cúir
mac Uáire féin, agus cinn na mbiteamnac agus ceann

na péirte roip a d'á lánú aige. Cúip ré uairé iad ar
an uplár agus v'féac ré ar Cúculainn. Táinig an
190 beirt eile irtheac le n-a linn rin.

"Mí mirde dúinn rís a tábairt le faire," ar seiréan,
"do'n gíolla a d'ein an corgar ro go léir i n-aon oirde
amháin! An níó reo atá eadraighe-re, agus go dtánaobair
annro cun go dtabairfaimn-re mo bpeit ann, bí mirde
195 liom mo bpeit a tábairt doaoib anoir ann. Is le
Cúculainn an cupaó-míir. Mí'l laoc eile beo i n-Éirinn
a d'éanfaó na gniomharca a d'ein ré annro aréir. Do
tuillfead aon gniomh amháin díob an cupaó-míir do. Mí
féirir doinne cúip i gcomórtar leir tar éir na gcorgar
200 ro go léir. Siní mo bpeit-re aghaib, a laocfaó Ulaó.
An cupaó-míir do Cúculainn gan éorann, agus torac
d'á mnaoi ag dul i dtíis Míócuarta."

An obair a d'ein Cúculainn an oirde rin i gcaitir
Conpoi, ba móir go léir an cairbhe é do Cúpoi mac Daire.
205 Mura mbeaó gur marbhuígeaó na bíceamhaig rin, an
oirde rin, bí ré i n'áin díob teact oirde éigin agus an
caitir do pobáil agus do lorgaó. Agus an piart a
táinig ar an loé, bí ré i dtarraigheact di an caitir, agus
a paib 'ra caitir, do flogaó an oirde rin; agus bí
210 'fíor ag Cúpoi féin go n'éanfaó rí é mura mbeaó
Cúculainn 'gá marbhuígeaó; agus bí 'fíor aige ná paib
aon fear eile beo a v'féarfaó i marbhuígeaó ac
Cúculainn. D'riné cúip 'nar focairis Cúpoi ar an
bfaire tábairt le d'éanann do'n triúr do péir rin-
215 searacta, i dtreo gur b'é Cúculainn a beaó ag d'éanann
na faire an oirde a tiocfaó na bíceamhaig agus
v'éiríde' an piart. Bí Cúpoi ana-burdeac de Cúculainn,
v'á b'pís rin, agus cúg ré móran óir agus oll-maíir do
i dtéannca an cupaó-míir a molaó do.

220 Nuair a bí gac aon ruo focair, v'fás an triúr ríad

as Cúroí mac Dáire agus as bliáthait agus éanaoib
 abaitle go h-Eamhain. Táinig am an bít bo poimnt i
 n-Eamhain ílla. Bí Concúbair ann agus na h-uairle
 go léir. Bí gac doinne as fairte féachaint cao a théanfi
 i tsaob an cupaó-míir. Do labair Dubháic Daoi- 225
 téangas.

“Iy dóca,” ar peirean, “a níste, gur tug Cúroí
 mac Dáire a bpeit d’aoib-re i tsaob an cupaó-míir úu,
 agus gur innir ré d’aoib cé úó gur ceart an cupaó-míir
 a tabairt. Níor cuir ré don bliúire eoluir annro 230
 eugainne ar an nít rin. Ní’l don ploc d’á fíor aghainn
 cé úó gur mói ré an cupaó-míir. Ó ’tá ran mar rin ní
 féidir tóinn an cupaó-míir a tabairt d’aoinne aghaib.”

Do mói an cuiteácta go léir an éaint rin. Bí átar
 mói oísta go léir, mar bí rghannrao oísta le h-eagla go 235
 mbeaó an triúr i lár an níg-tíge acu as cómpac cóm
 luac agus a fiarrófi cé úó gur ceart an cupaó-míir a
 tabairt. Nuair ariúgeaóar ná tabairt an cupaó-míir
 d’aoinne de’n triúr táinig ruaiminear ar a n-aigne. Do
 labair Cúculainn :—

240

“Iy amlaó mar atá an rgeal,” ar peirean, “a áro-pí
 agus a níóspao illaó, iy cuma liom-ra fearra cao a
 théanraó an cupaó-míir úu. Ní théanraó a cuilleaó
 éilim ná a cuilleaó córnaim aip. Iy mó go mói atáim
 caillte le n-a bfuil d’á dusaó fágalta éana agham ’ná 245
 mar a beinn beirte leir anoir dá utugí dom é.”

CAIBIDÍOL A DO-ÚEAS

AN PEAR MÓR

- Annran éuaró an t-aígneas go léir éun ruadhnaí
 ar fearó tamail. Ili mífoc a d'innpint annro gur b'é
 Cúpoi mac Dáire féin an fear móir úto a tásad de
 óruim na faraise as tmail ar an t-é a bíod as déanamh
 5 na fairse, agus do éitead na gásgáin leir. Nuair a bí
 an foram-éleas as Cúculainn 'a déanamh timcheall a
 éinn do gheall ré do Cúculainn, ac gan é do mabúgadh,
 go ttabarfaó ré an cupaó-míir do agus torac d'a
 mnaoi ar mnaíó Ulaó as dul i tCis Míócuarta. Fuair
 10 Cúpoi mac Dáire amac náir tugadh an cupaó-míir do
 Cúculainn nuair a éuaró ré go h-éamain, tar éir é
 féin 'ga molaó do. Bí fearas ar Cúpoi mar gheall air
 rin. Bí a bmaíar tabarta aise do Cúculainn agus
 bí a bmaíar curta ar neamhíó. Níor b'féiríir do Cúpoi
 15 inac Dáire ruo de'n tróiró ran d'fulais. Seo mar a
 táinís ar. Mórán amríre tar éir Cúculainn agus
 Conall Céarraig agus Laoisair Uaóais do ceact
 abailé ó Cálar Conpoi, agus tar éir an cupaó-míir
 agus an aignir a bí mar gheall air a beir curta ar a
 20 éeann as gac doinne, do tápla go raib Concuíar agus
 fearsur mac Róis agus maite móra Cúis' Ulaó go
 léir epuinníste i gCraob-puaró Concuíar. Bíodar
 tar éir an lae éiteam amuic 'ra éluice-mais, as
 déanamh taicíge ar éleasaid lúe agus ar éleasaid
 25 gailte agus gairge; agus bíodar ruaitte go maic, i
 úrpen go raíodar go léir i bponn agus i bfuirm éun
 an bíó agus éun na tige a bí ollamh as Concuíar
 dóib. Ili raib Cúculainn ann an oróce rin, ná Conall

Ceárnac ná laogaire buaóac. Ac bí cuiteaécta fuairc
 ann agus bíodair go léir ar a páirtaéct, as ite agus as 30
 ól agus as téanamh spinn agus fuilt agus caiteamh
 ainneamh dóib féin, san cupaó-níir ná don níó eile d'a
 fóro as teaéct mar cúrraí toirnnirgeataí. Bí caint
 agus gleo agus gáirí go tiug acu, gac doinne as cup
 leir an fuilt agus san doinne as baint uair. 1 lár 35
 na h-oiréé amac do h-aiugeaó potam éigin amuic.
 Do rtaó an gleo, agus cuir gac doinne cluar air féin.
 Ba éorhail an potam le cipeém tuine a beaó as
 riubal i tpeo an tige, ac bí an cipeém cóm mór, cóm
 fada, cóm tromaíre rin náir d'eol d'aoinne a bí láirpeac 40
 don tuine a beaó mór a dóicín cun an triubail rin a
 téanamh. Táinig an riubal i tpeo an topuir. Bí
 fuilt gac doinne ar an topuir, ac níor cuir doinne cup
 ve cun dul agus an topuir a éimeáto dúnta. Ní fada
 a ragaó an éaoi acu air. D'orhail an topuir agus 45
 táinig puo irteaé, ceann tuine. Bí an ceann ana-mór,
 ana-éiránna. Bí fé d'a uair, tpi h-uair, ní ba níó 'ná
 ceann don fíir d'a raib 'ra cuiteaéctain. 1 noiaó an
 éinn táinig an dá guala irteaé, agus bíodair mór
 téagairéa láirir do péir an éinn. Táinig irteaé an 50
 t-é go mba leir an ceann agus na guailne, agus bí fé
 mór téagairéa láirir do péir an éinn agus do péir na
 nguallann. Óirig fé é féin ar an uirlár, agus d'féac
 fé 'n-a éiméall ar an gcuiteaéctain. Ní feacaó doinne
 d'a raib láirpeac, i n-aon bail d'ar gair fé riam, fear 55
 eile cóm mór cóm láirir i n'féacaint, cóm fíor-éiránna,
 leir an bfeair ran a bí 'n-a fearam annpúo ar an uirlár
 acu an uair rin.

Bí bloc mór aómaro fé n'orhail éle aige, agus bí 'n-a
 láim deir aige bail a bí cóm mór cóm t, om ran gur 60
 beag má bí don fear láirpeac a d'féatpáó i d'oirpugaó

gan a tó d'á lánm do éirí uiréi. Bí beal na biaite rin flat
 go maic ar fear, agus bí fearar uiréi "a gearraíod
 rionnadh i n-ádh ríuá." D'iompúig a líe i n-a raib
 65 láiríeac nuair a connacadar an bloc agus an biail.
 Ceapadar go raib an fácaé cún na gceann do baint díob
 go léir, ar an mbloc ran leir an mbail rin. Tá
 n-éiríodir go léir éiríe, agus ádh a tabairt air i
 n-aonféacé cún a máiríde, beirí go léir maib aige
 70 leir an mbail rin rap a b'féarad aoinne acu oiríeac
 agus buille bualaí air. D'féacé ré 'ra timíeall oiríe,
 amac ar na bolg-ríuile móra gáanna buiríe a bí aige,
 agus ní raib díne acu náir éiríeac nuair féacé na
 ríuile rin air. Nuair a bí an féacaint rin tabairt aige
 75 oiríeac buail ré ruar cún na teine, agus tús ré a díom
 leir an díne, agus d'féacé ré 'n-a timíeall aip ar an
 geiríeacéac. Do labairt Duiríeac Daol.

"An amlaí ná féarad ríe fáil i n-aon áit eile
 'ra tíe, a ríu móir," ar ríeac, "gan dul agus fearar
 80 díe rin agus an teine? Ní b'féarí gup b'amlaí
 í maic leat camleoiríeac an tíe a díeac. Má 'fear,
 í eagal liom go loiríeac an tíe rap a díeacáir puinn
 ríuile do'n teaglaé."

"Tá mb'é rin féirí ba maic liom a díeac do díeac-
 85 fáiríeac; agus tá díeacíeac é do díeac-fa, pé díeacé acá
 ionnam, go díeacáiríeac ríuile do'n teaglaé agus ná
 loiríeacíeac an tíe," aríeac fear móir. "Ac díeac gíeac
 eile agam le díeacíeac uairíeac i n-aíeac camleoiríeac-
 eacéac, agus í gíeac díeac ran a tús aip díeac-ríeac mé
 90 aipíeac. Tá níe agam d'á íeacíeac agus tá an díeac
 ríuileac agam ar a díeac, agus ní féiríeac liom aon díeac
 fáil a tabairt díeac. Díeacíeac díeac díeac díeac díeac
 díeac, agus an díeac móir-tímíeac díeac díeac díeac
 díeac díeac díeac díeac díeac díeac díeac díeac díeac

riar go Coláimnaib Earcoil agus go Top Bpéagáin 95
 agus go h-Inrib Sáoib; agus do teip oim teac̃t ruar
 le h-aon uime ná le h-aon tpeab̃car doaine a tabar̃far̃
 uom é. D'air̃gear im' siubaltaib tpeac̃t agus tuair̃is
 oiaib-re, ar Concubair agus ar laoc̃raib illaib, conur
 mar atá buaib agus báir aiaib ó laoc̃raib an dom̃ain 100
 go léir i n-uair̃leac̃t agus i ngail agus i ngair̃ge, i
 n-uair̃leac̃t aigne, i n-óanaac̃t agus i neam̃-eagla, i
 b̃p̃inne, i b̃p̃ile agus i b̃reabar. "Fag̃tar oiaib,
 d'á b̃p̃is rin, fear a tabar̃far̃ uom an ñib atá uaim."

Tuig an cuib̃eac̃ta gur b'é puo a b̃i uair̃ ná fear 105
 a d'fag̃ail a d̃eanaib c̃m̃pac aon-f̃ir leir. B̃i 'f̃ior
 acu go maib ná raib aoinne d'á raib laic̃reac̃ ábalta
 ar an gc̃m̃pac ran do d̃eanaib le n-a leic̃ero de piar̃ta
 f̃ir, nó aoinne d̃eanaib é gur S̃air̃a a fear̃ó' ré;
 gur S̃ear̃i a fag̃aib an c̃m̃pac nuair a mar̃b̃f̃i é. Do 110
 labair fear̃gur mac Róis. Cear̃ ré go raib ré c̃m̃
 maib aise labair̃te go u'na.

"M̃ ceart oñoir C̃uige do cáineac̃," ar reir̃ean,
 "b̃iob go b̃fag̃f̃i fear̃ ann do cáill̃reac̃ ort i uac̃ob
 puo a beaib uair̃. Agus b'f̃eroir go b̃fag̃f̃i ann fear̃ 115
 a cáill̃reac̃ ort, agus ná d̃eanaib an puo a beaib uair̃,
 b̃iob ná beaib an báir aon pioc ñior S̃ior̃ra uó-r̃an 'ná
 uuit-re."

"Dom̃uigim f̃ir̃inne na cainte rin go léir," ar̃ran
 fear̃ mór. 120

"Innir d̃uinn, má'f̃eac̃," ar̃ra fear̃gur mac Róis,
 "an puo go atá uair̃."

"'Neor̃far̃," ar̃ran fear̃ mór, "ac̃ go ñtabar̃far̃
 f̃ior fear̃ uom."

"I' ceart f̃ior fear̃ a tabair̃te uó," ar̃ra Seand̃a 125
 mac Oil̃illa. "Tá ré anñro i n'aoñar eair̃p̃ainn agus
 fear̃ iar̃ac̃ta f̃eac̃ é. M̃ ceart uuinn san f̃ior fear̃

a tabairt dó. U'á éagmair rin, bíod ná fúair ré niam
fór an puo aca uair ó don fear, ipé mo tuairim go
130 bfaigair ré ainne fear a tabairfáir dó é."

Do tugad dó an fíor fear, fé ceangalaib, mar ba
cóir.

"Fágaim Concubair larmuic deim' iarrair," arsan
fear mór, "mar ipé ní na Cúige é, agus fágaim feargur
135 larmuic ar an gcuma gcéadna, mar tá fé páirteac
le Concubair i gcéannar na Cúige. Larmuic de'n beirt
rin tagad tuine éigin agaid-re eugam amac annro
go mbaineas a ceann de ar an mbloc ro, leir an mbail
reo; agus tiocfao-ra i'roirde amáireac, agus leogfao
140 uó-ran mo ceann a baint díom-ra ar an gcuma gcéadna."

Do rtao fé agus u'féac fé 'n-a timceall opta. Níor
labair doinne ar fear tamail niam. Fé beirte do
labair Dubháic Uaol.

"Meafaim, a fíor mór," ar seirlean, "ná fuil fear
145 eile agaimn gur fiú laoc a tabairt air i nuaib na
beirte a u'fágair larmuic díot."

"Tá, ceana!" arsa Muinpearthar mac Seirpighinn,
agus do léim fé amac ar an uirlár ór cóthair an fíor
mór. Fear ana-láirib ab ead an Muinpearthar ran.
150 Bí neart céad fear ann, agus bí neart céad cuirle
i ngac cuirleinn leir. Do léim fé amac ar an uirlár.

"Luig fíor annsan dom, a baclaig," ar seirlean,
"go mbaineas an ceann díot. Tar-ra i'roirde
amáireac agus bain an ceann díom-ra má féadann tu é."

155 "Ní h-é rin an puo a u'iarrar," arsan fear mór.
"Géobaim é rin inr gac ball 'n-ar gabar. An puo
a u'iarrar ipé a caicfear a déanam; mife do baint
do éinn díot-ra anocht, agus tura do baint mo éinn
díom-ra i'roirde amáireac. Do tugad fíor fear dom
160 ann agus ní foláir an fíor fear ran do cómlionad."

"Dár lán m'atar," arsa Dubháic Daoi-éanra,
 "ac ní mór an t-eagla ir gáó duit-re beic agat poimr
 an mbár, mura bfuil éun tú éur éun báir irdoirde
 amáireac ac an fear go mbainfir féin an ceann anocht
 ve! Má tá pé ve cómaect agat-ra a leogaint tú 165
 marbhadh gac oirde, agus annsan tú teact lá'ri n-a
 máireac ag uiofaint do báir ar an t-é mairb tú, ir
 agat-ra anáin atá an cómaect ran. Ní fíor fear duit-re
 an cómaect ran, má tá a leitéir agat, a t'imirt ar
 fear atá 'n-a n-éagmair!" D'aontais Concubair 170
 agus fearsur mac Róig agus an curveacta go léir
 leir an gcaint rin.

"Tá go maic," arsan fear mór. "Ó 'tátaoi go léir
 ar don aigne 'ra rgeal, agus ó 'tá an fear ro toilteanac
 cuise, leogfa-rá uó mo ceann a baint tiom-ra anocht, 175
 má geallann feirean go leogfir pé uóim-ra an ceann a
 baint ve-rean irdoirde amáireac." Annsan do bain pé
 geallamaint ve Muinreamhar teact irdoirde amáireac
 agus leogaint uó an ceann a baint ve. Tug Muinreamhar
 na geallamha uair. Bí tuairim láirir aise go mbainfeadh 180
 pé féin an ceann ve'n fear mór i tpeo náir baogal
 go ttiocfaid pé irdoirde amáireac. Do cuir an fearmór
 an bloc ar lár an upláir. Tug pé an diair 'n-a lán
 do Muinreamhar. Annsan do luis pé anuar ar an
 upláir, agus cuir pé a ceann ar an mbloc i tpeo go 185
 raib an bloc pé n-a muineál. Tóg Muinreamhar an
 diair, agus do buail buille di anuar ar muineál an
 baclaig; i tpeo go nveasair faobair ná biaile fíor go
 baingean i n-athmar an bliuc, agus sup put an ceann
 tpearna an upláir, agus sup gluar an fuil ar an 190
 scolainn agus ar an gceann go tci go raib an áit lán
 oi. Ceap Muinreamhar náir baogal uó féin an oirde
 amáireac nuair a connaic pé an méir rin. Bí an curveacta

- go léir 'gá cunnineam, agus iad ag féadaint ar an
 195 gcorpán agus ar an gceann agus ar an bfuil, gur ar a
 meabair a bí an fear mór, agus gur pó-mait mar a
 tápla. Ní mait a bí an rnuaineas san uéanta 'n-a
 n-aighe acu nuair a corpuig an corpán. U'éirig an
 corpán 'n-a fearaí. Tóg ré an bial a' lán Múin-
 200 peamair. Do leog Múinpeamair leir í, mar ní feroir ré
 cao a bí aige 'gá uéanaí. U'imtíg an corpán anonn
 agus tóg ré ruar an ceann. Tóg ré ruar an bloc.
 Cuir ré an bloc agus an ceann agus an bial eirge
 i n'úct, agus u'imtíg ré amac.
- 205 U'féac an cuideacta ar a céile agus r'gáro 'n-a
 gcoride.

- "Seas!" arsa Dubtác Daol-teanga. "Tá veipe
 le Laochrao Ulaó anoir muraib ionann a' r' piam! Má
 tagann an fear mór san i'roirde amáiréac éin an
 210 éin a baint de Múinpeamair ní f'gáro ré ceann ar
 colainn i gCúig' Ulaó!"

CAIBIDÍOL A TRÍ-DÉAS

EAGLA ROIMIS AN MBÁS

- U'imtíg an oirde rin, an méir a bí gan caiteam oi,
 agus ní mifoe a pló gur pó-beas an rult ná an
 r-aorinear ná an caiteam amfipe a bain an cuideacta
 san ar an méir a bí gan caiteam oi. Táinig an lá.
 6 U'imtíg na fir amac. 'ra éluice-maig, agus épomadar
 ar an gcluiredeact agus ar an gcleafardeact mar ba
 gnác leo. Ní h-ar an obair rin a bíodar ag cunnineam,
 ántac, ac ar an bfeair mór agus ar Múinpeamair agus
 ar cao a bí le cuirim amac an oirde a bí éiréa.

Cuipheadar díobh an lá. Táinig an oíche. Dúodar ag 10
 ite agus ag ól, 'gá leogaint oíche ná faib don eagla
 oíche, ac is oíche a bí fé go trom agus go daingean.
 Táinig an t-am. D'airigeadar an éirceim tromaidhe.
 Táinig an fear mór eúca irteac, agus a ceann air cóm
 maic agus ná bainfi siamh de é. D'féac fé 'n-a timceall 15
 oíche leis na rúilibh spánna móra buíde úr a bí aige,
 irteig 'ra ceann mhór úr a bain Muinpeamhar de aréir
 poimhir rin. Ba deacair eagla éir ar fearaibh Ulaó, ac
 do éirigh gearradar nuair a bí na rúile móra buíde rin ag
 féacaint 'ra timceall oíche, go mór mór nuair a 20
 conntacadar go faib fearg in na rúilibh.

"Cá bhfuil Muinpeamhar?" arsan fear mór. Mí
 faib Muinpeamhar le faigáil. Míor éreagair doimne.

"An mar rin a cónlioniann ríbre fíor fear,
 a ríograó Ulaó?" ar seircean. "Ceap Muinpeamhar 25
 go faib ruo ana-šarfa aige 'á tócanam nuair
 a t'airr fé go leogfi tó an ceann a baint
 díom-ra ar tóir. Ceap fé náir baogal go
 tóicofainn 'n-a díarí ran éin an éin a baint de
 féin. Cá bhfuil fé anoir? Mí fíor fear tó gan teac, 30
 mar a seall fé, agus a seallamaint do cónlionián.
 Feall irteac é. Feall spánna irteac é. Tá fé amuic ar
 fearaibh Ulaó gur neamnió leo búr feacair eapónóir.
 Is neamnió le Muinpeamhar an eapónóir is mó fuair
 laoc siamh feacair a ceann do cailleadamaint. Mí féirir 35
 eapónóir is mó do éir i leit fíor 'ná a fáil go mburfeacó
 fé fíor fear. Do bhur Muinpeamhar fíor fear liom-ra,
 tar éir an ceangail do éir air féin ór cómair
 Concubair, agus ór cómair feargair agus, ór búr
 gcómair go léir. D'féirir go faib 'fíor aige ná tógfi 40
 air é. Cá bhfíor tóim-ra an 'mó tuine agair a burfeacó
 fíor fear liom ar an gcuma gcéanna. D'féirir go

bfuil aḡaib̃ ap fuit an uoihain elú ná fuil tuillte
 aḡaib̃. Cé uéappaḡ inóé sup túirḡe le Munneam̃ar
 45 a ceann uo cimeáto 'ná a elú uo cimeáto. . Féac̃ cat
 'tá uéanta aige. Tá a ceann aige, ac̃ cá bfuil a elú
 anoét? Má b̃i focair aige i n'aighe aréir ḡan a
 leogaint uóim̃-ra an ceann a baint anoét uo, cat 'n-a
 taob̃ nár̃ tarrpaig̃ ré riap̃ aḡur ḡan an ceann a baint
 50 uiom̃-ra aréir? M̃iop̃ tarrpaig̃ ré riap̃. Cuir̃ear mo
 ceann ap an mbloc̃ cúige. Tug̃ar mo b̃ail ip̃teac̃ 'n-a
 Lúh̃ uó. M̃iop̃ r̃eaon ré. Uo buail ré a buille cóim̃
 eut̃aig̃ aḡur uá mb̃eáto r̃eaét ḡcinn op̃m̃ ḡo mb̃ainḡeáto
 ré uíom̃ iat̃ uo'ñ iarr̃aét r̃an. Uo t̃ós ré aḡur uo cuir̃
 55 ré i b̃f̃eíom̃ ḡo h-iom̃l̃án aḡur ḡo beaét a taob̃ r̃éin
 uo'ñ m̃arḡaḡ. M̃i r̃aib̃ aoñ ceap̃t̃ aige r̃an uo uéanam̃.
 aḡur ḡan é ceap̃aite ap̃ t̃eaét anñpo anoét aḡur mo
 taob̃-ra uo'ñ m̃arḡaḡ t̃aḡaip̃t̃ uóim̃-ra. M̃i'l̃ aoñ
 t̃uair̃p̃ḡ anoét aip̃. Tá ḡo m̃aít. Uioḡ a ceann aige.
 60 Ceann ḡan elú! Cimeátoḡo ré a ceann. Tá a elú
 m̃eḡḡe. Ip̃ eagal liom̃, an puo a t̃eip̃ op̃m̃ a u'f̃aḡáil
 i n-aoñ r̃áip̃t̃ eile uo'ñ uomañ, ḡo ũt̃eip̃p̃iḡ op̃m̃ é
 f̃aḡáil anñpo ac̃ cóim̃ beaḡ. Ip̃ eagal liom̃ ḡo bfuil
 mo cúair̃to ḡo Cúig̃' Ulaḡ i n-air̃t̃ear̃ aḡam. Ip̃ m̃óp̃ an
 65 ionḡnaḡo liom̃ é r̃in. U'air̃p̃ḡear̃ ḡo r̃aib̃ aig̃neap̃ m̃óp̃
 aḡur t̃oir̃p̃neap̃ḡ m̃óp̃ ap̃ r̃iub̃al anñpo, t̃am̃all ó r̃in,
 m̃iop̃ t̃r̃iúr̃ uo cúpaḡoib̃ na C̃raob̃puar̃t̃e r̃eo m̃ap̃ ḡeall
 ap̃ cúpaḡo-m̃iip̃. Ip̃ m̃óp̃ an ionḡnaḡo liom̃, na f̃ip̃ r̃eo a
 b̃i aḡ t̃p̃oio cóim̃ uian m̃ap̃ ḡeall ap̃ cúpaḡo-m̃iip̃, m̃a'r̃
 70 f̃ip̃ iat̃ a uéanḡaḡo r̃eall̃ c̃uñ uul̃ ó'ñ mb̃ár. An bfuil
 Laoḡaip̃e Uuaḡaé anñpo? " ap̃ r̃eip̃ean.

Uí Laoḡaip̃e ann. "Tá ré anñpo," app̃a Laoḡaip̃e.

"Ip̃ uoinẽ t̃upa, m̃ap̃ a t̃uig̃m̃, uo'ñ t̃r̃iúr̃ r̃o a
 r̃iub̃l̃uig̃ éip̃e r̃eac̃aint̃ cá b̃f̃aḡf̃i uoinẽ t̃aḡaḡaḡo
 75 cúpaḡo-m̃iip̃ uóib̃."

"Má fuidluisgear cun an cupaó-míri a t'fagáil,"
 appa laogaire, "b'é mo ceart é t'fagáil."

"Má b'é do ceart é t'fagáil," appan fear mór, "ní
 déanfa an puo atá déanta ag Muinpeamhar. Do
 feacnófa earonóir níor túirge 'ná feacnófa bár." 80

"Mí feacair doinne fóir mé ag uul i leit-taobh ó'n
 mbár nuair a bí orm an fóir a fearaí," appa laogaire.

"D'féidir gur 'mó puo a déinir ná feacair doinne
 maí agat a déanam," appan fear mór. "Déin
 Muinpeamhar puo anocht ná feacair doinne aige 'a 85
 déanam go dtí anocht. D'áiteod' ré aréir oirainn ná
 feacnód' ré an bár dá mbeo geallta aige gan é
 feacaint. Do geall ré aréir go dtiocfaid' ré annro
 anocht, agus go fearód' ré an maraí a déin ré liom-ra.
 Cad bfuil ré anoir? An fear é gur ceart cupaó-míri a 90
 cabairt uó?"

"Beo Muinpeamhar annro dá mba duine faogalta
 cupa," appa laogaire. "Mí ceart uuit-re tú féin a
 cup i gcomparáid le daoine ná fuil acu ac cónaéta
 faogalta. Cao é an beann atá agat-ra ar an mbár? 95
 Do bainead an ceann díot aréir, agus riné annran tú beo
 nó beacair ór cónaí ar rúl! Cao é an comórtar
 cupa agus Muinpeamhar?"

"Ír neamhó cé'cu atá beann ar a mbár agam-ra
 nó ná fuil. An bfuil eagla pomir an mbár ag 100
 Muinpeamhar? Sin an ceirt. Mura bfuil eagla
 aige pomir an mbár cao 'n-a taob ná fuil ré
 annro? Freagraí doinne agaid an ceirt rin dom.
 Ac cao é an maí dom beic ag caint! Ír mar a céile
 rib. Déanfa-ra an puo atá déanta ag Muinpeamhar. 105
 Do geallfa an puo a geall Muinpeamhar, agus annran
 ní fearód' an geallamaint."

"Sin éitead, a baclaig!" appa laogaire, agus do

léim ré amac ar an uplár ór cóimair an fíor móir, agus
 110 a clárdeamh ar carrpac aige. "Tugaim an t-éiteac uuit
 ruar leu' déal, ná mbeaó oipeaó eile méir ionnat agus
 oipeaó eile nipt. Coraim tú féin, nó cuirpeaó-ra i n-uil
 uuit ná fuil eagla agam roimh don rašar báir féaófa-ra
 a t'imiré oim."

115 Níor éin an fear móir ac gáire cup ar. "Seo,"
 ar seiréan, ag ríneaó na biaile cun Laošaire. "Ni
 déanfaó don córaint oim féin. Bain-re an ceann
 roim-ra anoct agus bí-re annro ipoiróce amáiréac go
 mbaineaó-ra an ceann roir-ra mar rošaltar."

120 Bí an fearš ar Laošaire. Do rín an fear móir é féin
 ar an uplár, agus cúir ré a ceann ar an mbloc. Ni
 cúirge éin 'ná mar a bí an ceann bainté de ag
 Laošaire leir an mbail. Do gluair an ceann fan an
 uplár, agus do gluair an caire fóla, ar an gcorpán

125 agus ar an gceann, mar a éin an céaó oróce. I
 gceann tamail t'éirig an corpán 'n-a fearamh, agus
 éóg ré an bloc agus an ceann agus an bail agus
 t'imeig ré. T'imeig Laošaire, agus ní fearaó doinne
 é an cúir eile de'n oróce. Bí an oróce gan fólar acu

130 go léir. Níor beineaó puinn cainte 'ra Čpaobruaró an
 oróce rin. Čáinig an marion. Ip amlaró a bí gac
 doinne ag imeaóct agus a ceann féi aige, agus ná fearoir
 ré caó ba maró óó a ráó ná a déanamh. Cuirpeaó roir
 an lá. Čpuinnig an cúiréaóta 'ra Čpaobruaró. Čáinig

135 an fear móir.

"Cá bfuil Laošaire Duadac?" arsan fear móir,
 agus t'féac ré 'n-a čiméall ar an gcuiréaóam, amac
 ar na bolg-fuilib móra špánna buróe. Dob' oio an
 féaóam a bí aige an oróce rin, mar bí na fuile móra
 140 ag rppaóadarnais le seirš, agus bí na mailš, ór cionn
 na fóla, acáice le neapc seirš aige, agus an fionnaó

'n-a fearaí orda, i tceol sup dóic le tuine go bfeanfi
uplár na Craobhuairde do rghabao go maic glan le sac
malainn díob.

"Cá bfuil Laoḡaire Duadac?" ar reirean aipir. 145
Níor fheadair doinne.

"Duḡairt Laoḡaire aipir," ar reirean, "sup
deinear-ra bfeas nuair adubart go raib eagla ionnir
an mbár aige. Deirim-re anocht, a Concubair agur a
míograo illaó, sup deimeabair-re bfeas nuair a tugabair 150
'Duadac' mar ainm ar Laoḡaire. Lear-ainm ipeao
an ainm rin ar Laoḡaire. Caifio rin an ainm
u'atapuḡao. Ó anocht amac tugao 'Laoḡaire
lmeaglaó,' nó ainm éigin de'n tóro raan a tiocfao
ipeac leir an bpirinne." 155

Ní raib focal a h-ainne.

"Measaim," arsan fear mór, "go bfuil doime náe
é annro anocht agur go bfuil ainimneada bfeasaca
orda"; agur u'fear ré go h-ana-ḡear ar Conall
Ceadnac. U'fear an curaeacta go leir ar Conall 160
nuair a connacadar an fear mór ag fescaint aip. Do
lar Conall ruar go bun na ḡcluar. Ainmran do
bánuig ré cóin bán le caile. Ainmran do gormuig ré.
Ac níor bog an fear mór na fuile burde de. Duḡairt
Conall leir féin go raib ré cóin maic aige agao a 165
cubairt lom uipeac ar an rghal.

"Ma'r eugam ra ataoi, a fip móir," arsa Conall,
"ná bío a cuilleao riap ná aniar agao aip, ac innir
duinn cao 'ta uait."

"Cá," arsan fear mór, "go bfeasain uait-re, ma'r 170
fíor 'Ceadnac' mar ainm ort, an puo a ḡall
an tóir eile dom agur náir eugamar dom. Illura
u'ugair-re dom é ip lear-ainm an 'Ceadnac' ort."

"Ní dom-ra ip ceart a raó a fip móir," arsa Conall,

- 175 "cé'cu i'p lea'f-ainim an 'Ceá'pna'c' op'm nó ná'c ea'ó.
 fásam an n'íó rin fé uairli'ó ula'ó, ó'r i'ao a tu'g an
 ainim op'm. Má'r bréas an ainim ní mire a 'óein an
 bréas. Ac an mar'gá'ó ro a 'óeinir-re le Muin'feam'ar
 a'g'ur le Lao'gaire, meap'am-re g'ur mar'gá'ó bréasac é.
 180 Mar'gá'ó ar leat-ra'ó'ó i'p'ea'ó é. Daintear an ceann
 olot-ra a'g'ur ní mar'buig'tear t'ú. Tá mbaintí an ceann
 olom-ra beinn mar'ó. 'Óein 'óo mar'gá'ó ar pu'ó éig'in a
 be'ó có'm-olc có'm-ma'it ea'opainn."

- "Ní'l. doinne 'gá i'ap'ar'ó opt an mar'gá'ó 'óéanam i
 185 n-aon cóp má tá eagla poim'ir an mbá'r a'g'at! Mu'ra
 b'fuil eagla poim'ir an mbá'r a'g'at-ra féin, ca'ó é rin tu'it
 cé'cu bea'ó-ra beo tar éir mo éinn a baint u'iom nó ná
 bea'ó! Ní h-é mo bá'r-ra g'ur gá'ó tu'it a 'cair'beaint
 ná fuil eagla a'g'at poim'ir, ac 'óo bá'r féin. Ní du'ba'rt-ra
 190 pu'á'í go pu'á'í don eagla a'g'at poim' mo bá'r-ra. Du'ba'rt
 a'g'ur 'óeir'm go b'fuil lán 'óo é'p'or'be n'eagla a'g'at
 poim'e 'óo bá'r féin. 'Óeir'm go b'fuil an t-eagla céa'ona
 a'g' Muin'feam'ar poim'e n-a bá'r féin. A'g'ur 'óeir'm go
 b'fuil an t-eagla céa'ona a'g' Lao'gaire—ná'c Du'a'óac,
 195 poim'e n-a bá'r féin. I'p a'it an pu'ó ran a m'ea'f'á 'óom a
 p'á'ó, eagla be'it a'g'at-ra poim' bá'r tuim'e eile. I'p é mo
 tu'air'm lán'oir g'ur beas má tá don n'íó eile a é'uir'feá'ó
 o'ir'ea'ó á'cair opt a'noir a'g'ur é'uir'feá'ó mo bá'r-ra!"

- Nuair a'ir'is an é'uir'feá'ca an mé'to rin cainte n'op
 200 féa'ad'ar gan f'geap'ea'ó ar gá'ir'í 'ó'a mé'to u'iom'bá'óa
 a'g'ur reir'ó'cean a'g'ur ep'it-eagla a b'í op'ca. Nuair a'ir'is
 Conall an f'geap'ea'ó gá'ipe, céap fé g'ur fa'oi féin a b'í
 an ma'gá'ó 'á 'óéanam' mar' g'eall ar an g'euma 'n-ar
 ear an fear móp an ap'góint a'ir. 'Óo léim fé ama'c ar
 205 an up'lá'r fé mar a léim Lao'gaire.

"Sá'ó! reo! a f'ir móp," ar reir'ean, "cu'ir uait an
 be'ir bea'la'ige a'g'ur 'óeinn'ir oba'í!" 'Óo f'lin an fear

mór é féin ar an uirlár, agus cuir ré a ceann ar an mbloc, agus tug ré an diail 'n-a lámh do Conall. Bain Conall an ceann de, dípead mar a bain gac tuine de'n 210 deirt eile. D'éirigh an corpdán i gceann tamail, agus tóg leir an bloc agus an ceann agus an diail, agus d'imtigh ré. Bí gac doinne ag faire annsan féacaint cao a déanfaid Conall, nó a n-imteod' ré mar a d'imtigh Muirneamar agus mar a d'imtigh Laoisair. Ní faoi 215 a bíodar ag faire nuair a bí Conall imtighce.

CAIBIDÍOL A CEATHAIR-DÉAG

AN CURADH-ÍNIR DO CÚCULAINN

Bí ionghaod ar uairlibh Ulaod agus ar Concubair nuair a fuairadar go raib Conall Ceárpnae imtighce. Bí 'fíor acu go maic náir cuir báir i bpríotóginn cataa don eagla riamh ar doinne de'n triúr, ar Muirneamar ná ar Laoisair ná ar Conall. Da mór go leir an 5 ionghaod leo gac fear de'n triúr do teithead le riannapaod ó'n dfeair mór. "Cao féadfaid ré a déanam ad tuine marbhad!" adeirib. Dap le gac doinne d'fuitingead' gac fear de'n triúr a marbhad feact n-uair ní ba cúirge 'ná mar a teithead ré ó fón a báir. Bí pun 10 bigin 'ra rgeal, dap leo, náir d'féirib a cúirgint i gceart. Táinig an ceatramar n-oróce.

Táinig an fear mór. D'a ghránna agus d'a doctigearaige, agus d'a feirgise a bí ré an triúrad n-oróce bí ré go mór níba gránne agus níba doctigearaige 15 agus níb' feirgise an ceatramar n-oróce. D'fead ré 'n-a timdeall ar an gcuimeactain.

"Ní feicim Conall annso!" ar feirean. "Ní

tabarrau 'Ceápnac' air a tuitlead. Ainim b'péige
20 i'gead 'Ceápnac' ar an b'feap ran."

Úi bantpaect Ulaó 'ra C'raobhuair an oirde rin.
Tánaodar go b'feicfíoir an baclaac móir, an feap spánna;
an feap go mbaintí a ceann de gac oirde agus a b'ioó
deo 'n-a beatair an oirde 'n-a diair ran.

25 "An b'fuil feap ar uairlib Ulaó," ar'ran baclaac,
"ná fuil eagla b'air air? Dubhair-re, a f'earghur,"
ar reirean, "an céad oirde a tána-s'ra annro, nuair
innfeap 'daoib' cao a tug mé, náir éoir eapónóir a
tabairt do Cúige mar g'eall ar don feap amáin ná
30 fearóc' a margaó. An b'fuil don feap agat i gCúig'
Ulaó a b'eapair é f'earam?"

O'féac gac doinne ar Cúculainn. O'féac an feap
móir air. O'féac an bantpaect air.

"Ír deap na f'ir iad ro atá agaid i gCúig' Ulaó,
35 a Concubair!" ar'ran baclaac. "Na d'útaige amuie
agus i mbaile boóar acu, ag aigneap agus ag coimr'gar
agus ag r'ioir mar g'eall ar cupaó-m'ir, agus san iad
ábalta ar an gcupaó-m'ir do c'ornam! An fear ná
fearóc'air a g'eallamna, le h-eagla poim'ir an mbár,
40 conur ír f'íoir do ran cupaó-m'ir do tuitlead ná do
c'ornam? Do teit Laozaire ó'n mbár. Do teit Conall
ó'n mbár. Tá doinne amáin eile f'ór agaim. Ca
b'fuil an feap boét ran ar a b'eugtar Cúculainn? Úi
ré rin leir 'ra coimr'gar i t'aoó an cupaó-m'ir. Ní
45 f'eadar an b'fuil ré c'óm v'ilir t'á g'eallamaint leir na
cupaóib' eile."

"Dá b'eugaim g'eallamaint duit," ar'ra Cúculainn,
"do b'eapaim beap do péir na g'eallamna. Ní'l
don loir agam ar don baint i n-aon c'or a b'eit agam
50 leat féin ná leat' margaib' ná leat' g'eallamnaib'."

"Ír maic an éall i rin, a f'ir boiet!" ar'ran feap

mór. “Ír maic láirín damhsaíolláin an t-eagla
 nómair an mbár atá i ríog ío’ éoróde-re, a cuil big.
 Cimeádo an t-eagla ran. Ná leog uair é ar do bár. Ír
 cairbóte uot’ fláinte, agus ír fairo ar do fadógal, an 55
 t-eagla ran a beic go damhsaíolláin i ríog ío’ éoróde agat!”

Nuair aipis Cúculainn an caint rin do léim ré amac
 ar an uilár, agus, rap a paid ’fíor ag an bfeap mór
 cao a bí cuige, bí an bial rnapaite ar a lámh ag
 Cúculainn agus an ceann rguabta de, gan fanaíaint 60
 le bloc ná le pínead ar an tcalamh.

Cuir Cúculainn a leicéio rin v’fúinneamh ’ra buille
 a buail ré leir an mbial gur rgeinn an ceann anáirde
 go buaic an tige. Nuair a bí ré ag tuitim tar n-air
 v’aimpí Cúculainn aipí é le buille de’n bial, i ríeo 65
 gur uen ré “rúigead” de, mar aóeir an feana-
 rípláim. Do tuit corpán an fip móir ar an uilár,
 agus do gluar an fuil ar mar a uen gac oíóde de
 rna tpi oíódeanna eile.

I gceann tamail v’éipis ré. Baitis ré cuige 70
 “rúigead” an cinn, agus cós ré leir an bial agus
 an bloc, agus v’iméig ré. Annapan íreab bí an buairíot
 ’ra épaobpuaró. Bí gac doinne ag tatant ar
 Cúculainn iméacé rap a bfillíreab an feap mór
 i ríoróde amáiréac a bí cuiginn. Ní paid don maic 75
 uotí ann. Dubairt Cúculainn ná réabpáó ré féin
 bár a v’fagáil ac don uair amáin; agus go paid ré
 com maic aige bár v’fagáil an uair rin le beic ag
 feiteam go uclí uair éigin eile. Ré fúo aóeapfáoir
 ná a uéenpáoir ní iméacé’ ré. Ac do cuigatár fé 80
 nreapa go paid ana-ceann fé aip; go paid fé ana-
 tuairé, ana-óubpónac. Do labair Conubair féin leir.

“A Cúculainn,” ar feirvan, “ní cuigim-re go bfuil
 ceangaité ar doinne mar gac an fip móir uo do

"Dúail annsan do bloc," ar peiréan leir an mbacáil. Do cuir an bacáil an bloc ar an uirlár. Do lúg 120 Cúculainn ar an uirlár, agus cuir ré a céann ar an mbloc. Bí an bloc ró-mór, i dtreo nár féad muneál Cúculainn lúg anuas i gceart ar aomao an bliuic.

"Sin do muneál, a duine," arsan bacáil.

"Tá ré pinte agam!" arsa Cúculainn. 125

"Sin do muneál!" arsan bacáil arís. "Conur is féidir dom an ceann a baint díot mar is ceart nuair ná rinneá do muneál dom!"

"Ag cur rígnir orm a taoi'nn tú!" arsa Cúculainn, "cun mé éirí. Dúail do buille láirteac agus ná 130 bí ag cur rígnir orm. Níor cuirfead-ia puinn rígnir ort-ia arís!"

Annsan do rin Cúculainn a muneál, i dtreo go ndéagair a céann tar bloc amac, agus sur lúg a muneál anuas ar an aomao. Do éirí an fear mór é 135 féin, agus tóg ré suas an diail le n-a dá lámh. Nuair a bí an diail anáirde aige do nhear a paid láirteac sur fíor rí buaic an tíge.

Déin ré oiread fótáin le n-a géagair agus le n-a seana-balcuirí móra tróma sur dóic le duine sur 140 cóirteac a bí ann. Táinig an diail anuas, ad ipé a cúl a bí poimprí, agus is ar éigin a bain a cúl le muneál Cúculainn.

"Éirig! a Cúculainn," arsan bacáil. "Ní n-aon maic do laocairí ullá deic ag túl i gcomórtar 145 leat-ia cóirde arís i n-aon níl a bainneann le gnómar-taib gáile ná gairge ná le fíinne. Ríge laoc éiréann duit uaim-re fearca, agus an cupao-míir gan córnann, agus corac doo' mnaoi ar dancraic ullá ag túl i dtig mhocharca. 150

"Agus tá an méirí seo fótáin agam le tabairt

uaioib-re," ar reircean, agus o'fhead ré 'n-a timcheall
ar a paid lútreac, " doinne fárocaí an bpeit atá
catharta sham-ra anocht, dar mo cómaeata tromaídeaeata
55 ac ní cuipfíó ré a catuagáó de ar fead a faogail ! "

Tóg ré a bloc agus a biall, agus buail ré uaca an
uorur amac, agus ní feacathar ó sin é. Bí átar tar
hárr ar Concubhar agus ar feargur agus ar piofparó
ullaó go léir nuair a fuarathar nár bainead an ceann
160 de Cúculainn. Do glan an bantpacé na deora ó n-a
rúitib. Tóg gac fear ruar a ceann agus cuip ré geal-
gáire ar. Do cuipéat an biaó agus an deoc ar na
bóroaib. O'éirig an pannaire agus an cupaó-míó aige.
O'fhead ré ruar ar Concubhar.

165 " An cupaó-míó do Cúculainn gan cornam ! " arar
Concubhar. Do tugáó an cupaó-míó do Cúculainn, agus
do lúig an cunaeaeata ag donuagáó leir sin. Ar ball
do fleannuig laogaire agus Conall irteac, agus ní
haozal gur deim doinne acu don éileam ar an fcupaó-
170 míó. Níor beag leo de mar cupaó-míó. Fuarathar a dá
nóóitín de. 'San am fceathna ní paid don mülleán ag
doinne oréa mar geall ar gan maragáó an fíó móir do
fearam. Níor deimeathar ac an puó a deánfáó doinne
de'n muintir a bí ag féacaint oréa, nuair a éirí an
175 fear móir úó cúa irteac 'n-a rceile-beataíó agus fear
tar éir an éinn a baint aréir poimíó sin de ! Ní paid
fear eile beo do fearóc' an maragáó ac Cúculainn féin.
O'á bpió sin níó móir leo go léir do an cupaó-míó agus
fáilte. Do tuigead 'n-a thiaríó ran gur b'é Cupoí mac
180 Oáire an baélaé, agus go nteagáó ré ó tuaró go
n-Camain gan don gúó eile an uair sin ac éinn na
bpeite a tug ré féin uaró do Cúculainn, i geatair
Conpoí, do cup i lperóm do. Geall ré do Cúculainn
go ttabarrfáó ré na tpió neite do. Sin mar a cumeat
185 ré an geallmaint.

NOTES

CHAPTER I.

BRICRIU'S INVITATION.

8. *Briceann*, *Briceiu* belongs to the same declension as *Éire* (O. Ir. *Eriu*). The name is still preserved in the place-name Loughbrickland (Loch *Briceann*).
11. ní . . . b. 'B. must have been very fond of quarrelling.'
15. o'á feadh, 'of the best kind.'
22. *ragam-na*; the -na (-ne) is the old pron. *ní* (we) used for emphasis.
34. i gc. a céile, 'tearing each other's hair.'
45. *deanfaid* . . . *omáinn*, 'he will ruin us.'
62. a'c go, 'provided that.'
64. *umá*: when the prep. and poss. pron. *a* coalesce the *a* is lengthened; cf. o'á, *a'á*.
73. ir . . . *cuise*, 'who is better entitled to it.'
83. a'c . . . *cuimeadain*, 'as soon as I shall have shown, etc.'
116. *breic* . . . *ar*, 'chance of.'
151. *anairce*=*anbruite* (O. Ir. *enbruite*=prep. *in*+*bruite*, ' (water that meat has been) boiled in.')

CHAPTER II.

BRICRIU'S NEW HOUSE.

14. *éig*=*oe éig*
- 40-1. *náir dóic lib*, 'Don't you think?'
44. a . . . *rgéat*, 'a different story from that'; 'the contrary state of affairs.'
47. *fé*: not the prep. *fé* but descended from O. Ir. *féib* dat. of *fú* used as a conj.
- 61-2. o'á . . . *dóib*, 'The more they looked at it the more beautiful it appeared to them.'
53. *a'ac*=*as oo*.
62. *feacht breágha*, 'seven times more fine.'
- 84-5. *sur* . . . *oíche*, 'that it was equally bright by day and by night.'
96. *cuair* . . . *léir*, 'The odour of the food and drink reached them all.'
- 104-5. ní . . . *breim*, 'It is not fitting for us not to enforce the stipulation.'
177. *go cruas*, *c.*=*pres subj*
197. *a'sur* . . . *fúil*, 'with a searching look in his eyes.'

CHAPTER III.

MORE MISCHIEF.

- 14-5. 'Sa iníotáó úóíó, 'While they were praising.'
 19. *apra*: the *ra* is the pron. *ré*. Older *ar se, ol se* (lit. 'further he' like Lat. *tum ille*). The *se* coalesced with the article in phrases like *ar se in fer > arsin fer = apran fear*; hence in pl. analogically *ar rna fir*.
 34-5. *ní . . . jon*, 'you had not to fight for it.'
 51. *pé'p'oomán é*, 'at any rate.'
 54. *an . . . péin*, 'even then.'
 92. *ní . . . focal*, 'They only wanted the word.'
 116. *Coḡar . . . éḡam* (lit. 'whisper aside to me'), 'I want to tell you something.'
 135. *Orúce inaté úur*; the tale belongs to the Pagan period, and so the Christian greeting *Óia úur* would be an anachronism.
 152. *as . . . ḡaoite*, 'to get a breath of fresh air.'
 178. *ná*, introductory particle 'the following': better left untranslated.

CHAPTER IV.

THE WORD-BATTLE OF THE ULSTERWOMEN.

10. *ḡain . . . péin*, 'stretched herself.'
 15. *as . . . nḡlaire*, 'growing chilly.'
 21. *i . . . noiaíó*, 'gradually.' *ḡ. 'ra tr.* 'they quickened their pace.'
 23. *an . . . ḡcoḡaib*, 'as fast as ever they could.'
 130. *Ceápnac*: i.e. though *B.* means 'victorious,' *C.* implies that the victor returns with trophies of victory.
 142. *'na nu. a'r 'na nu.* 'one by one.'
 171-2. *mapar . . . uaió*, 'If she did not add to the praise she did not detract from it.'
 175. *conur a éur*, 'how he won'; i.e. relating the manner in which he won: *Conur map éur* would mean 'that he won,' simply stating the fact of his winning. Note further *conur inaió*, but *conur map a ḡlac*. The distinction is roughly 'how' and 'how that.'
 223-4. *Óo . . . as B.*, 'B's heart sank within him.'
 255-6. *ó . . . calain*: note omission of *ḡo*, and cf. *ó ceant ceann na rípe*.
 260. *leat é. aip*, 'leaning to one side' *náib é.* 'there was no knowing'; 'no one could tell.'
 277. *an = de'n.*
 284. *ní luḡa ḡrl*, 'no more did, etc.'
 296. *as capat le*, 'trying to.'
 298. *Óí . . . acu*, 'matters were in a bad way with them.'
 315-6. *éuaió . . . leo*, 'B. joined them in the urging.'

CHAPTER V.

THE GRAY OF MACHA.

38. $\gamma\alpha\iota$ (or $\gamma\alpha\epsilon$) bolga , 'the gapped spear'; Cúchulainn's most deadly weapon.
 39. $\text{le} \dots \text{buinn}$, 'by which he lands on the soles of his feet.'
 52. $\text{ba} \dots \text{uaim-re}$, 'It would come very badly from me.'
 72-3. $\gamma\omicron \dots \text{air}$, 'that something very unusual had come across him.'
 101-2. Cuirpeamar óinn , 'we passed over.'
 124. Custar , *Imperative auton.*
 143. $\text{do} \dots \text{acu}$, 'their patience gave way.'
 162. 'na, relative developed from $\text{in} + \text{a}$, as rel. $\gamma\omicron$ from $\gamma\alpha = \text{as} + \text{a}$.
 168. $\text{i} \text{ } \text{tríúr}$, 'the three of you'; lit. 'in (your) three-man.'
 u. uul amounts to réigir .
 184. asat , 'of yours.'

CHAPTER VI.

THE MAN WITH THE CLUB.

10. $\text{n\text{g}lanaio}$, 3 *sg. pres. subj.*
 24. $\text{ir} \dots \text{ia}$, 'They belong to a good man.'
 29. $\text{cau} \dots \text{ar}$, 'What have you against.'
 40. $\text{cau} \dots \text{l}$, 'What had happened to L.'
 56-7. $\text{asur} \dots \text{cléir}$, 'although he had only the club.'
 136. $\gamma\omicron \dots \text{ar}$, 'that we would have any chance of.'
 150-1. $\text{ní} \dots \text{or\text{e}a}$, 'it is not right to blame them for it.'
 164. ní mór , 'It is necessary.'

CHAPTER VII.

THE JOURNEY TO CRUACHAIN AOI.

23. $\text{ar a} \text{ } \text{trúcti}$, 'which used to be called.'
 45-6. $\text{um} \dots \text{ro}$, 'by this time.'
 52. $\text{veas\text{a}uar}$, the form assumed by vo-cusuar when accented on the first syllable (dependent form). veac- has become veas- under the influence of $\text{pa\text{g}-}$ ($\text{pa\text{g}uar}$).
 53. $\text{tr\text{e}arna-trarna-tarna}$ (by metathesis); for $\text{ar tar\text{r}na}$ = Mid. Ir. *far tarsnu*; hence foll. by *gen.*
 64. $\text{cuma} \dots \text{nó}$, 'like.'
 70. $\text{ó} \dots \text{C.}$, 'Since I assumed (the sovereignty of) C.'
 77-8. $\text{Cuir} \dots \text{air}$, 'Describe him.'
 102. $\text{ar} \dots \text{féin}$, 'For our own sake.'
 122. uul ar , 'escape.'
 151. muinicle muinicle from Lat. *manicula*.
 153. bhuicne (bhuineq), a diminutive of bhu (bhu), 'a pool,' as folene , 'a single hair,' from fola .
 186. $\text{ir} \dots \text{linn}$, 'We are well pleased (with our reception).'
 202-3. $\text{asur} \dots \text{uóib}$, 'and so on.'
 204. $\text{uac\text{b}ar} \text{ } \text{rlúe}$, 'a surprising amount of room.'
 219. $\text{do} \dots \text{p\text{e}st}$, 'It would appear from the account.'
 250. $\text{ní} \dots \text{ar}$, 'the peace-maker does not escape.'

CHAPTER VIII.

THE ENCHANTED CATS.

7. $\rho\acute{\epsilon}$ $\pi\sigma\acute{o}\alpha\mu$ = $\rho\alpha$ - $\tau\epsilon\alpha\rho\alpha$ = O. Ir. *fo-d-era*, 'caused.'
 21. $\epsilon\upsilon\gamma\varsigma$. . . $\alpha\gamma\kappa\epsilon$, 'he realized.'
 30. $\eta\iota\omicron\rho$. . . $\delta\pi\epsilon\iota\omicron\mu$, 'The blow did not take effect,' did not go home.'
 67. $\iota\alpha\sigma$. . . $\alpha\delta\alpha\iota\tau\epsilon$, 'let them go home.'
 72. \acute{o} $\rho\eta\alpha$: the ρ is analogical, \acute{o} $\eta\alpha$, $\upsilon\omicron$ $\eta\alpha$ and $\upsilon\epsilon$ $\eta\alpha$ being influenced by $\alpha\rho$ $\eta\alpha$, $\iota\eta\eta\alpha$.
 96-7. $\alpha\varsigma$. . . $\tau\upsilon\alpha\iota\mu\iota$, 'hazarding conjectures.'
 101-7. $\epsilon\upsilon\pi\iota$ $\epsilon\upsilon\gamma\alpha\tau$, 'conceal about your person.'
 127. $\alpha\eta$. . . $\epsilon\iota\pi\eta$, 'to accomplish the affair.'
 147-8. $\eta\iota\omicron\rho$. . . $\epsilon\iota\tau\epsilon$, 'He never pretended anything to the other people,' i.e., to C. and U. B.
 152. $\acute{\epsilon}\sigma\alpha\rho$. . . $\alpha\gamma\kappa\epsilon$, 'he determined.'
 167. $\mu\acute{\alpha}$. . . $\acute{\epsilon}$., 'If C. is seized by one of his mad fits.'
 197-8. $\eta\iota$. . . $\nu\omicron\acute{\epsilon}\tau\alpha\theta$, 'It will be time enough to reveal the decision.'
 258. $\tau\epsilon\alpha\acute{\epsilon}\tau$ $\iota\pi\tau\epsilon\alpha\acute{\epsilon}$ $\iota\epsilon$, 'coincide with.'
 289. $\tau\epsilon\alpha\tau\eta\mu\iota\alpha\theta$. . . $\alpha\omicron\iota\mu\tau\epsilon$, 'one fourth of the height.'

CHAPTER IX.

THE DEMONS OF THE GLEN.

22. $\alpha\rho$. . . $\iota\epsilon\iota\rho$, 'hanging in ribbons from him.'
 44. $\rho\acute{\alpha}\iota\mu\epsilon$ $\rho\acute{\upsilon}\tau$! 'Shame on you !'
 81. $\gamma\upsilon\rho$. . . $\upsilon\epsilon$, 'until he had left Assaroe behind him.'
 130. $\iota\omicron\mu$ $\upsilon\iota\pi\epsilon\alpha\acute{\epsilon}$, 'directly.'
 133. $\epsilon\alpha\tau\omicron$. . . $\alpha\rho$, 'What about—'
 189. $\upsilon\epsilon\iota\mu\acute{o}$. . . $\omicron\rho\mu$ $\rho\alpha$, 'Do what I tell you.'

CHAPTER X.

UATH MAC IMEAGLA.

3. $\upsilon\acute{\iota}$ $\alpha\eta$ μ , 'for the sake of peace.'
 16-7. $\eta\iota$. . . $\rho\acute{\upsilon}\iota\theta$, 'I rather think that he would take you in hand.'
 28-9. $\eta\iota$. . . $\delta\pi\epsilon\iota\acute{\epsilon}$, 'ye will not abide by my decision.'
 53. $\eta\iota$. . . $\acute{\epsilon}$, 'neither will I make it.'
 80. $\iota\mu\alpha\rho$ $\upsilon\acute{\epsilon}\alpha\tau\omicron$, 'by the way'; 'as though.'
 92. δ $\mu\alpha\epsilon$ δ , δ μ , δ , 'Yellow the son of Pale, and U. M. I. (in the original *Im-máiste*, meaning the same as *imeagla*) 'Fear the son of Terror' are symbolical coinages.

95. sup . . . féin, 'that a trick had been played on themselves.'
 103. do . . . amáin, 'it was unanimously agreed.'
 126. bláchnaít = Flow'ret, a diminutive of bláét. The dim. termination naít (naít) remains in the modern language only in the word beagnait, 'a flea' (lit. 'the little red thing').
 143. ɣac n-oróce; the acc. of time; the n- being the accusative ending of ɣac carried over before the initial vowel of the following word. Oróce (O. Ir. *aidche*) was the case so commonly in use that the nom. *adaig* was lost.

CHAPTER XI.

CÚROÍ MAC DAIRE.

6. tpeo baill, 'direction.'
 14. tuiḡ -ve ē. cf. tḡ, Chap. II.
 31. ve . . . caḡnac, 'over the wall of the city.'
 32. larmuic, represents earlier *allamuig* = *an leth amuig* (the outer half), and has acquired the r after analogy of lartḡ = *allatḡ*.
 49. ap . . . tḡ, 'It was C. C's. turn.'
 59. pircín caít; p. also used of young rabbit or hare.
 60. ɔap, a defective verb: O. Ir. *inda*, later *ata* (pronounced aɔa), *atar*. It probably acquired its final r from constant use with the prep. *re* (= /ri) which became later confused with *le*: thus -aɔa pír > (a)ɔap pír (leír).
 73. so . . . ap, 'that they had arranged to.'
 84. meádon oróce, sometimes treated as a compound (when m. is not declined), sometimes as two separate words (when m. is declined).
 87. tállo the Mid. Ir. text has *Alla!* probably meaning "You yonder!"
 105. fé mair, 'according as.'
 133. so . . . aip, 'that it should fall to his lot.'
 165. asur . . . iao, 'if you say them in one breath.'
 184. meábaill here retained in its older sense of 'disgrace, shame'.
 245-6. 'ná . . . leir, 'than I would gain by it.'

CHAPTER XII.

THE BIG MAN.

7. dé . . . mapbúas, 'on condition that he did not kill him.'
 14. cupéa ap neamnió, 'annihilated'; 'reduced to naught.'
 37. cuip . . . féin, 'everyone listened intently.'
 47. tḡ h-uap; the h- is all that remains of the final r of tḡr which was once **tres*, cf. Lat. *tres*.
 52. do péin, 'in proportion to.'

64. *finna*θ, in the old Text *finna*, acc. of *finn*, 'a single hair.'
 81. c. . . . *ύέσαναμ*, 'to be candle-bearer to the house.' The point of the last sentence of U. U.'s remark is that the man was so tall that if he held a candle the flame would touch the roof and set fire to it.
 124. *ήοή* *ήεαή*, *ήοή* is here a noun, lit. 'the truth of men,' i.e. 'your word of honour as men.' Below, line 168, it might be rendered 'an honourable proceeding.'

CHAPTER XIII.

FEAR OF DEATH.

- 17-8. *αήείη* . . . *ήη*, 'the previous night.'
 32-3. *τά* . . . *ύλάθ*, 'It is reported of the men of U.'
 36. *υο* . . . *λέε*, 'to impute to.'
 64. *ή η-αήεαή*, 'in vain'; 'for nothing.'
 111-2. *υά* . . . *ήήε*, 'if you were twice as big and twice as strong.'
 132. *αήυ* . . . *αήε*, 'dejectedly.'
mailēi: *pl.* of *malā*. Cf. O. Ir. *mailgea* (acc. pl.).
 154-5. *α* . . . *λέη*, 'that will coincide with.'
 167. *μά'ή* . . . *αααή*, 'If you are alluding to me.'
 168. *νά* . . . *αή*, 'don't beat about the bush any longer.'
 203-7. *υήή* . . . *οαήή*, 'drop your witty remarks and let us get to business.'

CHAPTER XIV.

THE HERO'S PORTION FOR CÚCHULAINN.

75. *ήοοήε* . . . *έυήαήη*, 'on the following night' i. has probably arisen from the phrase *υο τό ή υ'οήε*.
 81. *ήο* . . . *αή*, 'that he was very dejected.'
 85-6. *ήή* . . . *αήυ*, 'He is not to be compared with.'
 129. *αή* . . . *έήάθ*, 'you are delaying me in order to torture me.' *ααή'ήη* is a new formation on the model of *βήή*.
 155. *ήή* . . . *ήαήή*, 'he will regret it as long as he lives.'
 170. *ήή* . . . *ήε*, 'They had had quite enough of it' *α υά* *ή* 'twice as much as they wanted.'
 175. *'η α ήεήε-ήεή*, 'as large as life.'
 178. *ήή* . . . *υό*, 'none of them "begrudged" him.'

VOCABULARY

NOTE.—In a few cases alternate forms and spellings are added in round brackets.

ἀέμαϊρεᾶτ (ἀέτομαϊρεᾶτ), *f.*, nearness.

ἀέμανν, *m.*, entanglement.

αὐθαρ, *m.*, material; reason.

αὐμνῖγῖμ, I confess; admit.

ἄσαιμ, *v.n.*, revenging.

ἀσνε, *m.*, mind.

ἀίλνεᾶτ (ἀίλλεᾶτ), *f.*, beauty.

ἀρ ἄ, beautiful.

ἀννθεοῖν, *f.*, unwillingness. ὀ'ἄ, in spite of.

ἀννῖγῖμ, I aim at; reach for.

ἀννθεῖρ, wretched.

ἀννῖμθε, *m.*, an animal.

ἀννῖγῖμ, I hear; perceive.

ἀννῖθε, *n-ἄ*, a certainty.

ἀννῖμ, I reckon; recount.

ἀννῖγῖμ, (with ἀρ), I persuade.

ἀννῖγῖμ, I recognize.

ἀλαῖρ (another spelling of ἑλαῖρ). ní h-ἄ. το, it is not sitting for.

ἀλλεᾶτ, *f.*, amazement.

ἀννῑᾶτ, *conj.*, however.

ἀννῖμ, astray.

ἀννῖμ (ἀννῖμ), *m.*, fright; terror (orig., a storm).

ἀννῖμ, *m.*, delight; enjoyment.

ἀννῖμ, I agree.

ἀρ, *m.*, a charioteer.

ἀρῖμ, *m.*, corn.

ἀρῖμ-ῖμ, *f.*, intense liking.

ἀρῖμ, *f.*, argument.

ἀρῖμ (ἀρῖμ), *m.*, a vessel.

ἄτ, *f.*, a ford.

ἄτῖμ, swollen.

ἄτῖμ, *f.*, an armful.

ἄτῖμ, *m.*, a churl.

ἄτῖμ, *f.*, affection.

ἄτῖμ, I gather.

ἄτῖμ (ἄτῖμ), *m.*, a smell.

ἄτῖμ, *m.*, a level sword; plain.

ἄτῖμ, *f.*, queenship.

ἄτῖμ, *coll. f.*, a company of women.

ἄτῖμ, I grow pale.

ἄτῖμ, having ringletted hair.

ἄτῖμ, I injure; maim.

ἄτῖμ, *m.*, a stick. b. ἄτῖμ, collar-brace, used to keep the rafters together.

ἄτῖμ, *m.*, the crown of the head.

ἄτῖμ, *m.*, a custom.

ἄτῖμ, I shout; roar.

ἄτῖμ, (1) *f.*, a horn; prong.

ἄτῖμ, (2) *f.*, regard; heed.

ἄτῖμ, *m.*, a beast.

ἄτῖμ, *f.*, an ax.

ἄτῖμ, *m.*, a thief; rascal.

ἄτῖμ, I taste.

ἄτῖμ, *f.*, clamouring; shouting.

ἄτῖμ, *m.*, a trick. b. ἄτῖμ, to play a trick on.

ἄτῖμ, *m.*, a moving; stirring.

ἄτῖμ-ῖμ, having prominent eyes.

ἄτῖμ, speckled gray.

ἄτῖμ, freckled.

ἄτῖμ, *f.*, judgment.

ἄτῖμ, *m.*, decision; judgment.

bpeitnuḡaó, *v.n.*, considering ; judging.

bpiatap-ḡaḡ, *m.*, a word-fight ; logomachy.

bpiocḡ, *m.*, an incantation ; spell.

bpoḡalaḡ, sultry ; close.

bpiḡḡ, *v.n.*, pressing ; crowding.

buaó (buaíó), *f.*, victory.

buaic, *f.*, the top.

buaíóipḡ, *f.*, trouble.

buíóean, *f.*, a band ; hoop.

buinne, *m.*, vehemence.

buipbe, *f.*, pride ; spirit.

bulóḡ, *f.*, a loaf.

caḡail, *f.*, the body ; trunk.

caḡpuḡaó, *v.n.*, helping.

cáible, *v.n.*, dragging ; hauling.

caile, *f.*, chalk.

caillim ap, I fail ; disappoint.

cáineaó, *v.n.*, dispraising.

cainteoiḡeaḡ, *f.*, the office of candle-bearer.

caipḡ, *f.*, a stream.

caipmipḡ, *f.*, struggle ; commotion.

calma, brave.

camaó, *v.n.*, bending ; making crooked.

camḡa (campa), *m.*, a camp.

caosḡaó, fifty.

carḡbaó, *m.*, a chariot.

carḡnoḡal, *m.*, a carbuncle.

carḡaó, ḡḡ c. le, trying to.

caḡ-míle, *m.*, a warrior ; hero.

caḡuḡaó, *m.*, regret.

cḡaó, *m.*, a hundred-weight.

ceannann (=ceann-pionn), white-headed.

ceangal, *m.*, a bond (from Lat. *cingulum*).

ceáipḡaimail, well wrought.

ceitim, I conceal.

ceiteapḡnaḡ, *m.*, a foot-soldier ; trooper.

ceo, *m.*, a mist ; fog.

clóḡ, *f.*, a breast.

cipḡám (cipḡeám), *f.*, a footstep.

cláire, *pl.* cláirḡaḡa, *m.*, a fence ; ditch.

clarḡmeaḡ, *m.*, a swordsman.

clear, *m.*, a feat.

clearaiḡeaḡ, *f.*, playing tricks.

cleit, *f.*, a pole ; stake.

claiḡaiḡeaḡ, *f.*, bardic music.

cló, *m.*, a spike.

clúouḡḡe, covered.

cluiḡe, *m.*, a gam ; sport.

cuiḡum c., I win a game.

c.-maḡ, exercise ground.

cluiḡíóeaḡ, *f.*, playing of games.

cnó, *m.* and *f.*, a nut.

cogḡaó, *m.*, war. (c. = *con* + *cath*).

coimḡeaḡ, *f.*, attendance ; escort.

coimḡḡap (coimeapḡap), *m.*, conflict.

coigḡepíóḡ, *f.*, a foreign country ; orig. confines ; borderland (*con* + *crioch*).

coimne, *f.*, expectation.

coipḡíóeaḡ, *f.*, travelling.

colḡaḡ, fierce.

cómaḡḡaḡ, powerful.

comáinnim liom, I proceed.

cóimḡap, *m.*, nearness. i ḡc., near

cóimḡap, *m.*, relationship.

cóimla, *f.*, a valve ; door.

cóimlíonau, *v.n.*, fulfilling.

cóimluatḡap, *m.*, company.

comóipḡap, *m.*, a comparison ; ḡc. ap, in proportion to ;

corresponding with.

comapáirḡ, *f.*, a comparison.

cóimḡac, *m.*, a combat c. aonpḡp, single combat.

cóimpoḡ (obolḡ-t), *m.*, a rim.

cómaḡ, well-proportioned.

coipeḡa (coipeḡóal, purple (from Lat. *purpura*).

copḡán, *m.*, the jaw.

copḡuḡḡim, I stir ; move.

cópuḡaó, *m.*, arrangement.

coraint, *v.n.*, defending.

corg, *m.*, a check ; restraint.

corgap, *m.*, triumph ; victory.

cornat, *v.n.*, defending.

cotḡom, *m.*, a counterpoise. c. uo óal ful, as large as you ; two eyes.

coṭuḡaḡo, *m.*, supporting; feeding.

cpaṇn, *m.*, a lot; fate.

cpaopaḡ, crimson (= cpaop-ṡeapḡ).

cpaop, *m.*, throat; gullet.

cpaopaḡ, greedy; gluttonous.

ṡpeṡaḡo, *v.n.*, ruining; devastating.

ṡpeaḡo-uṡa, *m.*, bronze (lit., tin-copper).

cpaṡeapṡaint, *f.*, credit.

cpṡonna, old.

cpoṡṡuiḡim (cpṡṡuiḡim), *I* tremble.

cpṡe-eaḡla, *f.*, fear and trembling.

cpṡo, *m.*, an eye (of needle); socket.

cpoḡaḡo, *v.n.*, hanging. ap c., hanging up.

cpṡṡaḡt, *f.*, valour.

cpomaṡ ap, *I* begin.

cpṡṡn, saffron-coloured; yellow.

cpoṡ (cpṡṡ), *m.*, appearance.

cpṡṡṡeapṡt, *f.*, corn; wheat.

cuac, *f.*, a bowl; goblet.

cualeán, *m.*, a faggot.

cuapṡo, (1) *f.*, a circle.

cuapṡo, (2) *f.*, a visit.

cubap, *m.*, foam; froth.

cupṡeapṡta, *f.*, company.

cupṡeapṡtanap, *m.*, social gathering; society.

cunl, *f.*, a fly.

cunneam, *v.n.*, thinking.

cúinne, *f.*, a corner.

cunple, *f.*, arm.

cúl, *m.*, the back.

cunang, narrow; confined.

cunapṡ, powerful.

cúm-peang, slender-bodied.

cupaḡo, *m.*, hero; champion.

c-mṡp, hero's portion (treated as indecl.).

cúcaḡ, mad; furious.

Dánaḡt, *f.*, boldness; courage.

nap, defect verb: Mid. Ir. indar. v. le, it seems to.

oapaḡ, *f.*, an oak

ṡeapṡam (ṡeallṡaḡo), *m.*, appearance.

ṡeapṡuiḡeann, it is likely.

ṡeapṡ-ṡeapṡaḡ, well-mannered.

ṡeapṡ-cúmtaḡt, *f.*, shapeliness.

ṡeapṡ-méinneapṡ, well intentioned.

ṡeallṡ, *f.*, form; shape.

ṡeapṡ-laṡaḡo, ap o., aflame; glistening brightly.

ṡeapṡ-puṡtaṡ, *m.*, utter rout.

ṡeapṡmaḡo, *m.*, mistake; oversight.

ṡeṡmne, *f.*, assurance.

ṡeṡṡṡeapṡtaṡ, *g. sg.* of ṡeṡṡṡeṡṡṡ, sister.

ṡeṡṡeapṡaḡe, *f.*, wittiness; readiness at repartee.

ṡian, vehement.

ṡíceall, *m.*, endeavour; one's best.

ṡíḡ, *f.*, a ditch; dyke.

ṡing, *f.*, a wedge.

ṡiombáṡo, *f.*, disappointment.

ṡípeapṡ, ap a ṡo., out of the perpendicular.

ṡípuḡaḡo, *v.n.*, straightening.

ṡiúltcuḡim (with ṡo), *I* refuse.

ṡleapṡṡaḡ, lawful.

ṡo-ṡíḡeapṡaḡ, inhospitable; churlish.

ṡmaṡṡeapṡt, *f.*, magic; enchantment.

ṡṡiuc, *m.*, wretched appearance.

ṡual, natural; proper.

ṡuapṡc, surly; opposite of puṡapṡc.

ṡualaḡ, plaited; ringletted.

ṡubṡṡṡaḡ, (ṡub + bṡṡṡaḡ), very sorrowful.

ṡúcaḡ, *f.*, country.

ḡaḡpaḡo, *f.*, collect., horses; cavalry.

ḡaḡo, *m.*, jealousy; envy.

ḡaṡapṡṡaḡáil, *f.*, intervention.

ḡaḡmaṡp, *f.*, want. i n-ḡ, in the absence of.

ḡaḡna, *f.*, wisdom.

ḡaḡaṡṡaṡta, skillful; ingenious.

ḡaḡuiḡim, *I* steal away.

ḡapṡaḡ, *m.*, spring.

éargairéad, *f.*, swiftness.
 earnam, *m.*, want; deficiency.
 earonóir, *f.*, dishonour; insult.
 éilísim, I claim.
 éirísim ar, I give up; cease doing.
 éirí, *f.*, ability. é. aigne, intellectual capacity.
 éirleac, *m.*, havoc.
 éiteac, *m.*, a lie.
 eirne, *f.*, a kernel.
 éirna, *f.*, barley.

faí, *m.*, a fringe; edge: used to translate older *compot*.

faosairéad, long-suffering.
 faise, *f.*, a watching.
 fáirgim, I squeeze.
 fallais, *f.*, a cloak.
 faobair, *m.*, an edge (of tool or weapon).

fáiríoch, *m.*, lintel of a door.
 faic, *m.*, a giant.

faobair, *m.*, excellence.
 faall, *g. sg. fill*, *m.*, treachery.
 faicéir, *f.*, a warrior (*lit.* man-hound).

faicir, *past tense* of faobair, I know.

faicim, *f.*, exertion. *out i* faic, to have effect. *cur i* faic, to carry out; enforce.

faicte, *f.*, liberality.
 faicte, *f.*, a vein.

faicéir, *v.n.*, awaiting.
 faicéir—o'faicéir, of obligation; compulsory.

faicéir (with *de*), I inquire.
 faic, crooked; slanting.

faicéir, *f.*, draughts.
 faicéir, *m.*, a witness.

faicim, I return.
 faicéir, furious.

faicéir, *m.*, hair; fur (of animals only in *Mod. Ir.*).

faicéir, *v. not chap. XII*, 64.
 faicéir, *m.*, silver bronze.

faicéir, *f.*, a feast.
 faicéir, three times.

faicéir, *m.*, a soil; ground. *an faicéir* to stand on's ground.

faicéir, good; us. *ful*.
 faicéir, *m.*, a marauder.
 faicéir, *m.*, autumn. *f* = Old Ir. *fogamur* = *fo-gam-ar* = sub-winter.

faicéir, I proclaim; announce.
 faicéir, *v.n.*, having patience.
 faicéir, *ní faicéir*, it is necessary.
 faicéir (by metathesis for *faicéir*), *m.*, an injunction; command.

faicéir, *v.n.*, washing (the hair).
 faicéir, I empty.

faicéir, beautiful haired.
 faicéir, *m.*, desire.

faicéir, *m.*, envy.
 faicéir, *f.*, grazing.

faicéir, *v.n.*, bathing.
 faicéir, *m.*, a noise.

faicéir, *m.*, heath; heather.
 faicéir, *f.*, counter wounding.

faicéir, the thick of the battle.

faicéir, *m.*, attendance.
 faicéir, *m.*, intention; bustling activity.

faicéir, *v.n.*, sewing.
 faicéir, *f.*, sound.

faicéir, I kneel.
 faicéir, *m.*, energy; vigour.

faicéir, *f.*, a window. *p* = Mid. Ir. *fuinde* from Norse

wind-auga, *lit.*, 'wind-eye.'

faicéir, *v.n.*, enluring.
 faicéir, *m.*, the greater part; the majority.

faicéir, name of Cuchulainn's spear.

faicéir, *f.*, a shout. *g* = *maicéir*, *m.*, a shout of congratulation, of praise.

faicéir, *m.*, laughter.
 faicéir, *m.*, a calf (one winter old).

faicéir, shrewd; canning.
 faicéir, *m.*, a spear; javelin.

faicéir, *f.*, a limb; arm.
 faicéir, *m.*, a bright smile.

faicéir, *f.*, a promise.
 faicéir, *v.n.*, cutting.

séapuḡaḡ, *v.n.*, sharpening; quickening.

seap, *f.*, a tabu; magical injunction.

siall, *m.*, hostage; surety.

siúllim (with *oo*), I yield.

seince glinne, demons of the valley.

sem, a gem. (from Lat. *gemma*).

siacaḡ, *v.n.*, taking.

siacḡaim, I call.

sielo, *m.*, noise; uproar; din.

sióip, *m.*, a voice.

siomairḡa, *pl.* of *siom*, *m.*, a deed; feat.

siúip, *f.*, face; countenance.

siomuiḡim, I become blue.

siuasḡaḡ, *v.n.*, beating; slapping.

siuan-éaḡanaḡ, having a gritty forehead.

siḡann, *m.*, iron.

siappaḡt, *f.*, an attempt.

siapaḡta, strange; foreign.

siuasḡlaḡ, fearful; timorous.

siemall, *m.*, a border; edge.

siupear, *m.*, a quarrel.

siupearán, *m.*, strife; contention.

siuim, I play; inflict.

siuigeann ar, happens to.

siuḡiop (inḡear), *v.n.*, pasturing; grazing.

siuillim, I get ready; equip.

siomrḡa, *f.*, a couch; seat.

siomáḡ, *f.*, an image.

siuipuiḡim, I turn.

siuḡnaḡ, *m* and *f.*, a wonder. (originally an *adj.* in + *gnath*, unwonted; unusual).

siúil, *m.*, knowledge. *siuipim* i

siu-úit, I make known.

siuise, *f.*, a weakness; fainting fit.

siuáipeaḡ, *adj.*, present; *adv.*, immediately; on the spot.

siuáuiḡim, I handle; grasp.

siuacḡpaḡ, *f.*, *coll.*, heroes.

siuánán, *m.*, an elm tree.

siuáinnacḡ, *f.*, new milk.

siuap, *m.*, a benefit; beneficial course of action.

siuapa, *g. sg.* of *siuop*, *m.*, a fort.

siuapaḡ, *v.n.*, slashing; drubbing.

siuap-ainm, *m.*, a nickname.

siuacḡ-éaḡann, *m.*, an inclination to one side.

siuacḡ-liónaim, I half fill.

siuicḡ, *d.* of *siuacḡ*, a half. a *l.*, hither. *pé l.*, separate.

siuimim, I leap.

siuice, *f.*, gruel; stirabout.

siuicḡpóip, *f.*, a ball.

siuáimaim, I dare. *fulc. stem*, *siuáim*.

siuinn, *f.*, a pool; lake.

siuionn, *m.*, ale.

siuicḡ, *f.*, colour; complexion.

siuúḡ, *f.*, a shout.

siuúḡaim, I shout.

siuobaim, I rot.

siuocḡ, *m.*, a fault.

siuóḡmaip, precious.

siuopḡ, *m.*, a track; *v.n.*, searching; looking for.

siuopḡaḡ, *v.n.*, burning.

siuap, *m.*, quickness; speed.

siuapḡaḡ, *v.n.*, rocking; swaying.

siuáaḡ, folding; curling.

siuáineacḡ, *m.*, *coll.*, weeds; green stuff.

siuáctnaḡ, *v.n.*, reflecting; thinking.

siuagaḡ, *v.n.*, mocking.

siuapḡpéoil, *f.*, beef.

siuáipe, *f.*, comeliness; beauty.

siuáicḡ, *m.*, a noble; chieftain.

siuála, *pl.* *siuáirḡe* and *siuáilḡi*, *f.*, brow.

siuálacḡ, *f.*, a curse. *m.*—O. Ir. *maldacht*, from Lat. *mal dictio*.

siuapḡaḡ, *m.*, a bargain.

siuáirḡean, *v.n.*, boasting.

siuapla, *m.*, an insult; disgrace.

siuáúéan, *m.*, force; weight.

siuáinma, *f.*, mind; influence; courage.

siuap, quick.

siuapḡaḡ, *v.n.*, mixing.

siuáccḡ, cowardly.

siuáitim, I grind.

meirgeamail, intoxicating.
 mian, *m.*, desire.
 mí-éuibrac, excessive; extra-ordinary.
 míl, *f.*, honey.
 mí-laoctós, unheroic; cowardly.
 milleán, *m.*, blame.
 mín, *f.*, meal.
 mín-éoirce, *m.*, fine oats.
 míota, *m.*, a bit; fragment.
 míleacé (míleacé), *f.*, sweetness.
 mírneamail, courageous.
 moill, *f.*, delay.
 molaó, *m.*, praise.
 móinféar, *m.*, a meadow;
 mountain grass.
 mótalac, shaggy; tufted.
 mótuigim, I perceive.
 muicéoil, *f.*, pork.
 muiteann, *m.*, a mill.
 muime, *f.*, a nurse; foster-mother.
 muin, *f.*, back. ar *m.* capall, on horseback.
 muing, *f.*, a mane.
 muineál, *g.* muiníl, *m.*, neck.
 muiníle (muinílle), *m.*, a sleeve.
 muincir, *f.*, people.
 mullaé-leacán, broad-headed.

naigim, I bind.
 námaio (náma), *f.*, an enemy.
 neam-eagla, *f.*, fearlessness.
 neam-níó, *m.*, nothing.
 neam-éairimeac, aimless;
 lackadaisical.
 níge, *v.n.*, washing.
 nóctaim, I bare.
 nóir, *m.*, a custom.

Oirpíugáó, *v.n.*, working.
 oíve, *m.*, a foster-father.
 ollmaícar, *m.*, wealth.
 ollhuigim, I prepare.
 órác, *m.*, the colour of gold.
 órpúir, golden hilted.
 órpáio, *f.*, ornamentation;
 ornament.
 orráil, *f.*, armpit.
 orna, *m.*, a sigh.

piapós, *m.*, a monster. (lit., 'a peer').
 pírcín, *m.*, a kitten.
 plaois, *m.*, a skull.
 plúr, *m.*, flour.
 poibitíre, public.
 póla, *m.*, a pole.
 píár, *m.*, brass.
 preabaim, I jump; start.
 píocaire, *m.*, a gad.
 píom-paor, *m.*, a chief artificer.
 píucín, *m.*, a mask; blind.

Ráctair, *d.pl.* of píoc.
 raóarc, *m.*, a view; sight.
 raíre, *f.*, fatness; thickness.
 raíar, fat; thick.
 rannaire, *m.*, a divider; distributor.
 reann, *f.*, a star.
 reáda, *g.* of píe, running.
 réir, level; smooth.
 réirteac, *v.n.*, disentangling; reconciling.
 réim, *f.*, a corner.
 ríagála, regulated.
 ríarparó, *m.*, contortion; distortion.
 ríé-óaimna, *m.*, a king-elect; the heir presumptive of a king. óaimna (material) corresponds to mod. aróar, as in aróar ríararc.
 ríge, *f.*, sovereignty.
 píoc, *m.*, shape; condition.
 píogan, *f.*, a queen. The *g* has lost its aspiration, as in cíoga (*sp. l.*) for cíoga.
 píogparó, *f.*, cell, kings. In Munster the *g* is unaspirated.
 píoinna, I divulge.
 píe, *m.*, a wheel.
 pías, *m.*, rust.
 píibe, *m.*, a single hair.
 píipe, *g.* píipeac, *m.*, a nobleman, chieftain píipe-áire, 'great chief.'

Sail, *f.*, a beam. r. bunaró is beam, foundation beam.
 ralaéar, *m.*, dirt, filth.

- ramaít, *f.*, an apparition; spectre.
 ramluigim le, I compare with; liken to.
 raoǵaítea, belonging to this world (as distinguished from supernatural).
 ráruigim, I surpass; contradict; belie.
 ráruigim, I satisfy.
 ráraíct, *f.*, satisfaction; comfort.
 raéanam, I avoid.
 réan, *m.*, prosperity; good luck.
 reana-balcasrí, old tattered clothes.
 reappaó, *m.*, a stretching of the limbs.
 rearg, dry; (of cows) not giving milk.
 reinne, *v.n.*, playing (music).
 reirbíreac, *m.*, a servant.
 reirbírean, *m.*, bitterness; disgust; disappointment.
 reirreac, *f.*, a team of six horses.
 reoro, *f.*, a jewel; treasure.
 reolta, well directed.
 rgaipíct, scattered.
 rgaunpaó, *m.*, fright.
 rgaolím le, I yield to. *p. uaim*, I let go.
 rgaíam le, I part with.
 rǵáru, *m.*, terror; amazement.
 rǵáct, *m.*, a shade; shyness.
 rǵeanaib, *d pl* of rǵian, *f.*, a knife.
 rǵearcaim (rǵaírím), I burst out.
 rǵiam, *f.*, beauty through Lat. from Greek *schema*.
 rǵiáct, *f.*, a spear.
 rǵoítím, I split.
 rǵoímac, *f.*, throat.
 rǵpéacáí, *as p.*, screeching.
 rǵpéanam, I scream.
 rǵpéaíuáí, *v.n.*, examining.
 rǵuabaim, I sweep.
 rǵuáim, I invoke (horse); outspan.
 rró, *f.*, a fairy mound,
- rínim, I stretch.
 rinpear, *m.*, an ancestor; ancestry.
 rinpearáct, *f.*, seniority.
 ríosa, *m.*, silk.
 ríog, *f.*, a streak; stripe.
 riocháin, *f.*, peace.
 ríesǵ, *f.*, a spear.
 ríeaimnuigim, I slip.
 ríuipreac, *m.*, *coll.*, fragments; small pieces.
 rlogaim, I swallow.
 rluaǵ, *m.*, a host.
 rnaíóim, I bind; knot.
 rnaítea, neat; elegant.
 rnáctao, *f.*, a needle.
 rníom, *v.n.*, twisting; curling.
 roiléir, clear.
 ro-meánmnaí, magnanimous; in good spirits.
 rpéir, *f.*, the sky; heavens; through Lat. from Greek *sphaira*.
 rppéac, a spark.
 rppéacáirnaí, *as p.*, sparkling; glittering.
 rppéaláipe, *m.*, a wretch; contemptible person.
 rpoirim, I reach.
 rraonaim, I flinch.
 rreile-beaíaró, 'n-a *p.*, fully alive.
 rriúruǵáí, *v.n.*, directing; directions.
 rroltea, torn; rent.
 rrracaim, I tear; drag.
 rrrac-réacáinte, *f.*, side-glance.
 rruamóá, steady; dignified.
 ruaimneapáí, quiet; peaceful.
 ruapáí, mean; trivial.
 ruaíctao, *v.n.*, moving; stirring.
 ruroe, -aíán, *m.*, a seat.
 ruroíuǵáí, arrangement; plan; construction.
 rúil-réacáinte, *f.*, a glance.
 rúic, *m.*, fun; merriment.
 rúairte, *v.n.*, alluding to (to).
 rúiríre, *f.*, profit; benefit.
 rúipreac, *f.*, a threshold.
 rúirbeánaim, I show.

caiteige, *f.*, habit; custom; practice.

caiteasáin, *v.n.*, shining.

caitnim le, I please. caoirseá, *m.*, a leader; chieftain.

capaio, quick.

capraipseáct (cairngipseáct), *f.*, a prophecy. i oc., prophesied.

éapla, *defect. verb.* it happened.

O. Ir., *tarla*, prototonic form of *dorala*, as *tabair* from *doberir*. The *la* is the same root as in *dul* (*do-la*), 'to go.'

carraic, *v.n.*, pulling; a pull.

carraicim (carraingim), I pull; draw.

caráil, *v.n.*, testing.

caíant (caíann), *v.n.*, pressing.

O. Ir. *caíann* from *do-seinn*, 'drives.' the *-s-* which is for older *sv* when aspirated gave an *f-* sound.

ceáscáire, *m.*, a messenger.

ceasáire, stout; burly.

ceasla, *m.*, a household. (ceasla - ceas íló.)

céanam, céanaio, 1 and 2 *pl. imper.*, come!

ceangnuim le, I meet; touch.

ceaptuigeann ó, wants.

ceimioil, *m.*, a title; claim.

ceine épeara, flying sparks (as from flints or struck steel).

ceipeann ar, it fails.

ceitim, I flow.

ceopa, *f.*, boundary; limit.

cínteán, *m.*, a hearth.

cnáite, exhausted; worn out.

cnút, *m.*, envy; jealousy.

cósaím ar, I blame for.

coilgim, I agree.

coirmeas, *m.*, mischief making.

cóip, *f.*, pursuit.

cóirneá, *f.*, thunder.

críps, because of

ropaio, *m.*, fruit; result.

roic, *m.*, a boar.

roll-leáan, (of a horse) broad in the hind quarters.

ruaoáio, *v.n.*, subduing; wearying.

ruabáir, *m.*, a tribe.

ruapna, across (coll. by *gen.*).

ruéit, *f.*, a quality; faculty.

ruail, *f.*, a trial; experiment.

ruorgán, *m.*, furniture.

ruoim, I fight.

ruois, *f.*, a foot (now only used as measure of length).

ruomáir, heavy.

ruaill, *f.*, a scabbard; sheath.

ruas, *f.*, an axe; hatchet.

ruaim, *f.*, an opinion; conjecture.

ruairis, *f.*, description; tidings.

ruillim, I deserve.

ruingim, I descend.

ruirge, sooner.

ruirgioná, intelligent.

rupainn, *f.*, a blow; shock.

uabair, *m.*, pride.

uairseáct, *f.*, arrogance.

uairneap, *m.*, solitude; loneliness.

uaim, *f.*, a cave.

uain, *f.*, time; leisure.

ualá, *m.*, a burden; load.

uaibápsá, terrible; wonderful.

uáill, *m.*, an apple.

uér, *m.*, beam.

uille, *f.*, the elbow.

úipio *g. g. ní opio*, a sledge-hammer.

úipaire, *v.n.*, wallowing; rolling.

úipre - úipre, cast.

upáir, *m.*, a shot; cast.

uplápa, *m.*, faculty of speech; oratory.

upúap, *m.*, a warranty, guarantee.

PERSONAL NAMES

Amurgín mac Eigro, II.

Blátnait, X., daughter of Cúpoí mac Dáipe.

Briceiru, *pass.*, surnamed *Nemthenga* (of the venomous tongue).

Buaḡealtaiḡ, XI., the three b. of Bregia.

Burde mac Dáin, X.

Cealtcár mac Utaḡcáir, II.

Conall Ceápnac, *pass.*, Conall the Triumphant, a Red-branch hero.

Concubair, *pass.*, king of Ulster.

Connad mac Mórna, II.

Cúculainn, *pass.*, 'Culann's Hound,' the great Ulster hero, originally called Setanta. In text C. is treated as an *indecl. noun*.

Cuilean Ceápo, III.

Cúpoí mac Dáipe, *pass.*

Cupcaró Meann Maḡa, II., according to *Chir Anmann*, called *meann* (dumb) because wounded in the tongue by Ceat. Dáipe, II.

Dorrmóir, XI., the three sons of.

Dub Saingheann (an), The Black of Saingheann, one of Cúchulainn's steeds.

Dubḡac Daol Ulaḡ, *pass.*, also called Daol-theanga (of the chaler tongue); the Terror of Ulster.

Eapcor, *pass.*, Hercules.

Eimear, *pass.*, Cúchulainn's wife.

Goḡan mac Dupḡaḡta, II.

ḡeapadac Fionn ḡeaḡnac, II., acc. to *Chir Anmann* ḡeaḡnac means 'righteous.'

ḡeapna mac Fionnḡaoinne, II.

ḡeapḡur mac Leire, II.

ḡeapḡur mac Róig, *pass.*, Fergus mac Roy.

ḡeḡealm Nuḡḡeḡe, *pass.*, also called *Nu-chruthach* (of nine form); wife of Laoḡaire Buadac.

ḡeḡlimrḡ mac Iolairḡḡauiḡ, II.

ḡiaḡa and ḡiaḡaiḡ, two sons of the king.

Fionnabair, VII., daughter of Oilíoll and Meadhbh.

Furbarde ḡeapbeann, II.

ḡarḡna, *pass.*, foster-mother of Meadhbh.

ḡlair, XI., The three Glais of Seigiu Uair bhcoil.

ḡu mac Rianḡabna, II., charioteer of Conall Carnach.

ḡonḡaḡ, II., son of Dáipe.

ḡoḡ mac Rianḡabna, *pass.*, charioteer of Cúchulainn.

Laoḡaire Buadac, *pass.*, Laoḡaire the Victorious, a Red-Branch hero.

Leannabair, *pass.*, wife of Conall Cearnach.

Uaé maca (an), The Gray of Macha; one of Cúchulainn's steeds.

meab, *pass.*, queen of Connacht.

meann mac Saléaó, II.

muéain, IV.

Muinneamair mac Seirrginn, *pass.*, also called M. mac Éirrcind.

Oilioll, *pass.*, king of Connacht.

Roéaó mac Fáiteamian, II.

Rur, II.

Saiméara, *pass.*

Seablang mac Rianéabha, II., charioteer of Laoghlaire Buadhach.

Seaná mac Oiliolla, *pass.*

Uaé mac Imeagla, X., Fear the son of Terror.

PLACE NAMES

Alba, *g.* -an, *d.* -ain, XII.; Scotland.

Asia, XII., Asia.

Δε Capbairt feargura, VI.

Δε na móir-míogha, VI.

Deanna na farairte, VI.

Caoréann éluana dá óain, VI.

Capraig na gCaoréad, IV.; the Gambler's Rock.

Caéair Conpoí, XI.

Coláimna Capcoil, XII., the Pillars of Hercules.

Craobruad, *f.*, *pass.* Conchubhar's palace in Emania.

Cruadain doí, VI., etc., Croghan, Co. Roscommon.

Cuirpead Cleitead Ceanna, V.

Dún innc neséain Sgeine, IV.

Dún Ruómarce, II., etc.

Eamain maéa, Emania.

Éaróip, X., etc. Also Éorair, *g.* Éorpa; Europe.

Ear Ruaró, IX., the falls of Assaroe at Ballyshannon, Co. Donegal.

Éipe, *g.* -peann, *d.* -pinn, Ireland.

Fear feimín feargna, V.

Grécia, Greece, XII.

Inre Gaoró, XIII., the Isles of Gades (Cadiz).

Inre Opc, XII., the Orkney Islands.

Ioppur Doobuann, V., Erris, Co. Mayo.

Lia Linne Loéanna, V.

Linn Liaé, V.

Loé Saingléann, VII.

Maé Upeáé mroe, V.

Maé dá Gabal, V.

Maé meáda, V.

Muirpe Maé Muirpeinne, V.

Rop Roígne, V.

Scítia, XII., Scythia.

Seirgin Uair-beoil, XI.

Sliab Upeáé, IX.

Sliab Fuaró, V., the Fews, Co. Armagh.

Snám Ráéainn, VI.

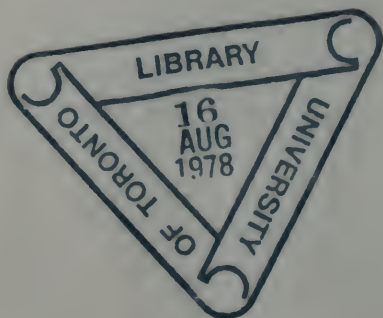
Teac Míóeuapra, *p. us*, the Banquet Hall at Emania.

Top Upeáéain, XI., acc. to *Cuir Anmann*, a tower in Spain.

Ularó, *pl. pass.*, Ulstermen.

Drún agus Ó nÓláin, Teor., do éileó-buail, Daile-Áca-Cliaic

- [illegible]

Religious Works, in Irish.

A POST-PROCESSING MISPLACEMENT RISK

**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

